

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «ІНТЕРНАУКА».

ISSN 2520-2294

Серія: «Економічні науки»

INTERNATIONAL SCIENTIFIC
JOURNAL «INTERNAUKA».

Series: «Economic sciences»

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ
ЖУРНАЛ «ИНТЕРНАУКА».

Серия: «Экономические науки»

№ 6 (6) / 2017

**МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
«ІНТЕРНАУКА».**

Серія: «Економічні науки»

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL
«INTERNAUKA».**

Series: «Economic sciences»

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«ИНТЕРНАУКА».**

Серия: «Экономические науки»

НАУКОВЕ ФАХОВЕ ВИДАННЯ

*Свідоцтво
про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
КВ № 22443-12343Р*

№ 6(6)

Київ 2017

НАУКОВЕ ФАХОВЕ ВИДАННЯ

Видання включене у Перелік наукових фахових видань України,
відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України
№ 693 від 10 травня 2017 року.

Рекомендовано до друку
Вченою радою Київського кооперативного інституту бізнесу і права.
Протокол № 10 від 26 жовтня 2017 року.

Засновники:

1. Київський кооперативний інститут бізнесу і права.
2. Приватна установа «Науково-дослідний інститут публічного права».
3. Громадська організація «Міжнародна академія освіти і науки».
4. Товариство з обмеженою відповідальністю «Фінансова Рада України».

У журналі опубліковані наукові статті з актуальних проблем економічної науки.

Для наукових працівників, викладачів, студентів економічних спеціальностей, працівників фінансово-кредитних установ та підприємницьких структур й інших зацікавлених осіб.

Матеріали публікуються мовою оригіналу в авторській редакції.

Редакція не завжди поділяє думки і погляди автора. Відповідальність за достовірність фактів, імен, географічних назв, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

У відповідності із Законом України «Про авторське право і суміжні права», при використанні наукових ідей і матеріалів цієї збірки, посилання на авторів та видання є обов'язковими.

© Автори статей, 2017

© Міжнародний науковий журнал «Інтернаука».
Серія: «Економічні науки», 2017

Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки» зареєстровано в міжнародній базі даних періодичних видань.

Журнал зареєстровано в міжнародних каталогах наукових видань та наукометричних базах даних: РИНЦ; Open Academic Journals Index; ResearchBib; Scientific Indexing Services; Turkish Education Index; Electronic Journals Library; Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg Carl von Ossietzky; RePEc; InfoBase Index; International Institute of Organized Research; Cite-Factor; Open J-Gate, Cosmos Impact Factor.

ISSN 2520-2294 = Internauka. Seria: Ekonomicheskie nauki (Kiev)/Mezhdunarodnyj naučnyj žurnal "Internauka". Seria: Ekonomicheskie nauki

Редакція:

Головний редактор: **Камінська Тетяна Григорівна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
Заступник головного редактора: **Коваленко Дмитро Іванович** — кандидат економічних наук, доцент (Київ, Україна)
Заступник головного редактора: **Золковер Андрій Олександрович** — кандидат економічних наук (Київ, Україна)
Секретар: **Колодич Юлія Ігорівна**

Редакційна колегія:

Голова редакційної колегії: **Тарасенко Ірина Олексіївна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
Член редакційної колегії: **Баланюк Іван Федорович** — доктор економічних наук, професор (Івано-Франківськ, Україна)
Член редакційної колегії: **Бардаш Сергій Володимирович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
Член редакційної колегії: **Бондар Микола Іванович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
Член редакційної колегії: **Вдовенко Наталія Михайлівна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
Член редакційної колегії: **Гоблик Володимир Васильович** — доктор економічних наук, кандидат філософських наук, доцент, Заслужений економіст України (Мукачеве, Україна)
Член редакційної колегії: **Гринько Алла Павлівна** — доктор економічних наук, професор (Харків, Україна)
Член редакційної колегії: **Гуцаленко Любов Василівна** — доктор економічних наук, професор (Вінниця, Україна)
Член редакційної колегії: **Дерій Василь Антонович** — доктор економічних наук, професор (Тернопіль, Україна)
Член редакційної колегії: **Дмитренко Ірина Миколаївна** — доктор економічних наук, доцент (Київ, Україна)
Член редакційної колегії: **Зеліско Інна Михайлівна** — доктор економічних наук, професор, академік Академії економічних наук України (Київ, Україна)
Член редакційної колегії: **Зось-Кіор Микола Валерійович** — доктор економічних наук, професор (Полтава, Україна)
Член редакційної колегії: **Клочан В'ячеслав Васильович** — доктор економічних наук, професор (Миколаїв, Україна)
Член редакційної колегії: **Копилюк Оксана Іванівна** — доктор економічних наук, професор (Львів, Україна)
Член редакційної колегії: **Кравченко Ольга Олексіївна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
Член редакційної колегії: **Курило Людмила Ізидорівна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
Член редакційної колегії: **Лоханова Наталя Олексіївна** — доктор економічних наук, професор (Одеса, Україна)
Член редакційної колегії: **Малік Микола Йосипович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
Член редакційної колегії: **Олійник Олександр Васильович** — доктор економічних наук, професор (Харків, Україна)
Член редакційної колегії: **Осмятченко Володимир Олександрович** — доктор економічних наук, професор (Ірпінь, Україна)
Член редакційної колегії: **Охріменко Ігор Віталійович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)
Член редакційної колегії: **Паска Ігор Миколайович** — доктор економічних наук, професор (Біла Церква, Україна)
Член редакційної колегії: **Разумова Катерина Миколаївна** — доктор економічних наук, доцент (Київ, Україна)
Член редакційної колегії: **Танклевська Наталія Станіславівна** — доктор економічних наук, професор (Херсон, Україна)

Член редакційної колегії: **Токар Володимир Володимирович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Чижевська Людмила Віталіївна** — доктор економічних наук, професор (Житомир, Україна)

Член редакційної колегії: **Шпак Валентин Аркадійович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Белялов Талат Енверович** — кандидат економічних наук, доцент (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Дудко Павло Миколайович** — кандидат економічних наук (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Peter Bielik** — Dr. hab. (Словацька Республіка)

Член редакційної колегії: **Eva Fichtnerová** — University of South Bohemia in České Budějovice (Чеська Республіка)

Член редакційної колегії: **József Káposzta** — Dr. hab. (Угорщина)

Член редакційної колегії: **Henrietta Nagy** — Dr. hab. (Угорщина)

Член редакційної колегії: **Anna Törő-Dunay** — Dr. hab. (Угорщина)

Член редакційної колегії: **Mirosław Wasilewski** — Dr. hab., Associate professor WULS-SGGW (Польща)

Член редакційної колегії: **Natalia Wasilewska** — Doctor of Economic Sciences, professor UJK (Польща)

№ 6(6)

2017
ЖОВТЕНЬ

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «ІНТЕРНАУКА».
СЕРІЯ: «ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ»
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL «INTERNAUKA».
SERIES: «ECONOMIC SCIENCES»
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ «ИНТЕРНАУКА».
СЕРИЯ: «ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ»

ЗМІСТ

CONTENTS

СОДЕРЖАНИЕ

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

Головачко Василь Михайлович, Максименко Діана Вікторівна, Перевузнник Таміла Михайлівна
ТЕНДЕНЦІЇ ЗРОСТАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ..... 7

Солодка Наталія Вікторівна
КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ЗМІСТ ОБЛІКУ І ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ВНУТРІШНЬОГРУПОВИХ
ОПЕРАЦІЙ В КОРПОРАТИВНОМУ УПРАВЛІННІ..... 14

ГРОШІ, ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ

Гацька Людмила Павлівна
«ЗЕЛЕНІ» ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВОГО РОЗВИТКУ 20

Захарін Сергій Володимирович, Левчук Наталія Іванівна, Лі Інін
ПЕРСПЕКТИВИ КИТАЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В КОНТЕКСТІ
РЕАЛІЗАЦІЇ ІНІЦІАТИВИ «ОДИН ПОЯС – ОДИН ШЛЯХ» 24

Ігнатенко Олександр Степанович
УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ КРЕДИТУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ..... 29

Коваленко Дмитро Іванович, Нехороших Владислав Олександрович
ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА
В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ 33

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Кириченко Дмитро Ігорович, Чан-хі Оксана Сергіївна
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНОЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ
НА РИНКУ ЄС: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 39

Чан-хі Оксана Сергіївна, Павловська Катерина Олександрівна
ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ..... 44

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

- Бондарчук Людмила Володимирівна, Булаєнко Аліна Олександрівна**
СУЧАСНІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ
РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА..... 48
- Бочко Олена Юріївна, Русановська Оріся Андріївна**
ІНТЕГРАЦІЯ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ ТА КОНТРОЛІНГУ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВА..... 52
- Золковер Андрій Олександрович, Міхонік Олексій Сергійович**
ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА 56
- Зось-Кіор Микола Валерійович, Брижань Крістіна Олегівна**
УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ
НЕСТАБІЛЬНОСТІ..... 62
- Зось-Кіор Микола Валерійович, Лашенкова Оксана Ігорівна**
ОСОБЛИВОСТІ ПРИНЦИПУ ПАРТНЕРСТВА ЯК СКЛАДОВОЇ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА 66

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ

- Камінський Олег Євгенович**
МІКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ПАРАДИГМИ ХМАРНИХ ОБЧИСЛЕНЬ 70

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

- Черепанич Софія Мар'янівна**
СТРАХУВАННЯ ЕКСПОРТНИХ КРЕДИТІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ 75

Головачко Василь Михайлович

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку, оподаткування та маркетингу
Мукачівський державний університет*

Головачко Василий Михайлович

*кандидат экономических наук,
доцент кафедры учета, налогообложения и маркетинга
Мукачевский государственный университет*

Holovachko Vasyl

*PhD, Associate Professor
assistant professor of accounting, taxation and marketing
Mukachevo State University*

Максименко Діана Вікторівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, оподаткування та маркетингу
Мукачівський державний університет*

Максименко Диана Викторовна

*кандидат экономических наук, доцент
доцент кафедры учета, налогообложения и маркетинга
Мукачевский государственный университет*

Maksimenko Diana

*PhD, Associate Professor,
Assistant professor of accounting, taxation and marketing
Mukachevo State University*

Перевузник Таміла Михайлівна

*студент
Мукачівського державного університету*

Перевузник Тамила Михайловна

*студент
Мукачевского государственного университета*

Perevuznik Tamila

*Student of the
Mukachevo State University*

ТЕНДЕНЦІЇ ЗРОСТАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

ТЕНДЕНЦИИ РОСТА ЗАРПЛАТЫ

THE TRENDS OF GROWTH OF EMPLOYMENT PAYMENT

Анотація. В умовах ринкової економіки відбулися помітні зміни в оплаті праці, яка залежить вже не тільки від результатів праці робітників, а й від ефективності діяльності виробничих підрозділів.

Урахування праці та заробітної плати займає одне з центральних місць в системі обліку на підприємстві. Заробітна плата є основним джерелом доходів робітників фірм, підприємств, організацій, установ. Праця працюючих є необхідною складовою частиною процесу виробництва, споживання та розподілу створеного продукту.

Заробітна плата як показник, який залежить безпосередньо, від ефективності виробництва, продуктивності праці, конкурентоспроможності продукції, є не лише індикатором, що визначає загальний життєвий рівень працівників. В умовах сучасного ринкового механізму через формування сукупного попиту заробітна плата стає дедалі вагомим

чинником відтворення суспільного виробництва. Винагорода за працю є основним стимулом робітників, що здійснюють процес виробництва і виробляють матеріальні блага. Витрати на оплату праці як складова частина собівартості безпосередньо впливає на результати фінансово-господарської діяльності підприємства. Актуальність проблеми заробітної плати, на сьогоднішній день також полягає у низькому рівні заробітної плати, існуванні заборгованості з виплати заробітної плати, виплати заробітної плати працівникам «у конвертах», недосконалості механізмів формування фондів оплати праці підприємств тощо.

Ключові слова: заробітна плата, винагорода, працівники, фонд оплати праці, прожитковий мінімум.

Аннотация. В условиях рыночной экономики произошли заметные изменения в оплате труда, которая зависит уже не только от результатов труда работников, но и от эффективности деятельности производственных подразделений.

Учет труда и заработной платы занимает одно из центральных мест в системе учета на предприятии. Заработная плата является основным источником доходов работников фирм, предприятий, организаций, учреждений. Работа работающих является необходимой составной частью процесса производства, потребления и распределения созданного продукта.

Заработная плата как показатель, зависящий напрямую от эффективности производства, производительности труда, конкурентоспособности продукции, является не только индикатором, который определяет общий жизненный уровень работников. В условиях современного рыночного механизма через формирование совокупного спроса заработная плата становится все более весомым фактором воспроизводства общественного производства. Вознаграждение за труд является основным стимулом работников, осуществляющих процесс производства и производят материальные блага. Расходы на оплату труда как составная часть себестоимости непосредственно влияет на результаты финансово-хозяйственной деятельности предприятия. Актуальность проблемы заработной платы, на сегодняшний день также заключается в низком уровне заработной платы, существовании задолженности по выплате заработной платы, выплаты заработной платы работникам «в конвертах», несовершенства механизмов формирования фондов оплаты труда предприятий и тому подобное.

Ключевые слова: заработная плата, вознаграждение, работники, фонд оплаты труда, прожиточный минимум.

Summary. In a market economy, there have been significant changes in wages, which depends not only on the results of the work of the workers, but also on the effectiveness of the production units.

The consideration of labor and wages is one of the central places in the accounting system at the enterprise. Wages are a major source of income for employees of companies, enterprises, organizations, institutions. The labor of the workers is a necessary part of the process of production, consumption and distribution of the created product.

Wages as an indicator that depends directly on production efficiency, productivity, and product competitiveness are not only an indicator that determines the overall standard of living of employees. In the conditions of the modern market mechanism, due to the formation of aggregate demand, wages are becoming more and more important factor in the reproduction of social production. The remuneration for labor is the main stimulus of the workers who carry out the process of production and produce material goods. All labor costs as a part of the cost directly affects the results of financial and economic activity of the enterprise. The urgency of the wage problem in the low wage for today, also it concerns to the existence of wage arrears, payment of wages to employees in envelopes, imperfections in the mechanisms for the formation of wages of enterprises, etc.

Key words: wages, remuneration, employees, wage fund, subsistence minimum.

Постановка проблеми. Заробітна плата як економічна категорія відображає відносини між найманими працівниками і роботодавцями щодо розподілу новоствореної вартості. При цьому, якщо для найманих працівників вона є основним джерелом доходу, то для роботодавців — це елемент витрат на виробництво, що впливає на конкурентоспроможність продукції, доходи підприємства, прибутки підприємців. Заробітна плата, як макроекономічна категорія є доходом, який формує платоспроможний попит населення, що стимулює структуру і розвиток виробництва. А відтак зниження реальних доходів працюючих, відхилення

ціни на працю від її вартості призводять до звуження внутрішнього ринку, що є в свою чергу причиною скорочення виробництва.

Реформування системи оплати праці в Україні є найважливішим завданням і потребує негайного здійснення.

Постановка останніх досліджень і публікацій. На сьогоднішній день багато науковців досліджують питання оплати праці, проблему її організації та нормативно — правового забезпечення, документування розрахунків з оплати праці, удосконалення організаційно — економічного механізму управління

оплатою праці. Серед науковців, які приділяють особливу увагу дослідженням обліку праці та її оплати в останні роки є Й.Я. Даньків, О.В. Шляга, Л.О. Пархоменко, К.І. Шишкіна, М.М. Коваленко, С.В. Тивончук, М.В. Реслер, В.М. Головачко, Г.Т. Куліков, О.С. Дем'яненко та О.В. Гребенікова. Істотний внесок у вирішення проблем, пов'язаних з організацією праці та заробітною платою, внесли такі видатні вітчизняні науковці, як А.В. Базилюк, М.Т. Білуха, Д.П. Богиня, А.В. Калина, А.М. Колот, А.М. Кузьмінський, М.Я. Остап'юк, В.В. Сопко, Н.М. Ткаченко, О.М. Уманський та ін. Водночас питання методології та організації бухгалтерського обліку оплати праці з метою управління ними є проблемними і потребують вирішення на теоретичному та практичному рівні. Необхідно врахувати сучасні тенденції розвитку облікової науки, можливість застосування спеціального інструментарію для вирішення завдань інформаційного забезпечення діяльності людського капіталу, створення відповідних умов для ефективного функціонування системи бухгалтерського обліку. Зазначене свідчить про актуальність обраної теми й окреслює коло питань, які потребують глибокого та ґрунтовного наукового дослідження.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження основних змін у заробітній платі в 2017 році.

Виклад основного матеріалу досліджень. Удосконалення системи оплати праці повинно відбуватися в результаті оцінки величини робочої сили, в основі якої лежить вартість життєвих благ і послуг, необхідних для нормального життя працівника і членів його сім'ї. На сьогодні, щоб досягти цієї умови, потрібно збільшити середню заробітну плату принаймні до 10000–15000 грн. Підвищення заробітної плати повинно природно ґрунтуватись на підвищенні продуктивності праці, але в сучасних важких економічних умовах припустимо це зробити частково за рахунок грошової емісії. Інші джерела фінансування зарплати — це ліквідація непотрібних ланок держустанов, скорочення штатів апаратних працівників, «роздутих» в десятки разів порівняно з економічно стабільними країнами.

Відповідно до Закону України «Про оплату праці» сутність заробітної плати визначається як «винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу» [7].

Винятково важлива роль заробітної плати в механізмі функціонування ринкової економіки зумовлена тим, що вона має виконувати принаймні чотири основні функції, а саме:

– джерела коштів для розширеного відтворення робочої сили (відтворювальна функція);

- основної ланки мотивації ефективної праці, встановлення безпосередньої залежності заробітної плати від кількості і якості праці кожного працівника, його трудового внеску (стимулююча функція);
- засоби перерозподілу робочої сили з урахуванням ринкової кон'юнктури (регулююча функція);
- забезпечення соціальної справедливості, однакової винагороди за однакову працю (соціальна функція) [1].

Законодавство встановило для всіх працюючих мінімальну заробітну плату. Згідно із Законом, мінімальна заробітна плата — це законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче від якого не може провадитися оплата за виконану працівником місячну, годинну норму праці (обсяг робіт). До мінімальної заробітної плати не включаються доплати, надбавки, заохочувальні та компенсаційні виплати. Мінімальна заробітна плата є державною соціальною гарантією, обов'язковою на всій території України для підприємств усіх форм власності та господарювання.

За словами К.І. Шишкіної, «у понад 50% країн мінімальна зарплата більше є межею фізіологічного виживання людини, а не точкою відтворення робочої сили та гідних умов існування» [10]. Вченою визначено сутність поняття «мінімальна заробітна плата», її юридичну, історичну та економічну складові у світі й Україні.

У статті М.М. Коваленко та С.В. Тивончук встановлено теоретичні засади формування облікової політики підприємства в частині оплати праці та виявлено шляхи її удосконалення в системі матеріального стимулювання, розроблено методологічні основи та рекомендації щодо вдосконалення організаційно-економічного механізму регулювання оплати праці [4]. Г.Т. Куліков оцінив вплив сучасної економічної кризи на розміри заробітної плати, її тінізацію, зайнятість населення, а також на взаємозв'язок заробітної плати і продуктивності праці в контексті збереження і розвитку трудового потенціалу України [6].

О.С. Дем'яненко та О.В. Гребенікова розглянули заробітну плату з позицій матеріального стимулювання трудової діяльності на підприємствах [3]. У своїй статті вони розглянули чинники, які деструктивно впливають на систему матеріального стимулювання трудової діяльності в результаті трансформації відносин власності, що відбувається у вітчизняній економіці, а саме: штучне заниження заробітної плати; порушення зв'язку між продуктивністю праці і розміром трудової винагороди; відсутність зв'язку між рівнем освіти, кваліфікації і оплатою праці; слабкий інституціональний захист прав власності на робочу силу; втрата працею захисної функції; дестимуляція інтелектуальної праці; звуження можливостей для самореалізації у процесі праці і через працю.

Особливістю бухгалтерської професії є те, що необхідно постійно пристосовуватися до нових змін у законодавстві, тому вже звично, що кожен календарний рік розпочинається насамперед зі змін, які безпосередньо формуватимуть діяльність протягом усього наступного року. Заробітна плата — найбільш мобільна і гнучка форма в загальній системі розподілу. Будучи частиною національного доходу, вираженого в грошовій формі, заробітна плата формується і функціонує у відповідності з процесами, які проходять у державі та відображає їх. У ринкових умовах на її величину значною мірою впливають як ринкові так і не ринкові чинники. Динаміка вартості товарів, які наповнюють споживчий кошик громадян України, свідчить про постійну тенденцію до її зростання, особливо за останні роки. Часто змінюються (звичайно підвищуються) ціни на продовольчі та інші товари першої необхідності й послуги, а також тарифи. Все це залежить від зміни валюти, яка дуже часто змінюється, маючи тенденцію до зростання. Кожного року розмір мінімальної і середньої заробітної плати змінюється, ці дані проаналізовані в табл. 1.

Але, не зважаючи на щорічне збільшення рівня мінімальної заробітної плати Україна займає одне із останніх місць в світі за показниками мінімального розміру оплати праці. На основі даних про мінімальну заробітну плату по Україні за 2005–2017 рр. можна зробити висновок про те, що даний показник зріс практично в 12 разів (в грн), в доларах цей показник змінювався щороку. По результатам таблиці видно, що мінімальна заробітна плата в доларах кожного року то зменшувалася то збільшувалася, порівняно з 2013 роком мінімальна зарплата в доларах зменшилася, хоча в гривнях вона збільшилася майже в 2,5 рази. Розмір

середньої заробітної плати в гривнях зріс майже в 8 разів, а в доларах цей показник мав тенденцію то до збільшення, то до різкого падіння. Порівняно з 2013 роком розмір середньої зарплати в доларах зараз в 2017 році зменшився в 2 рази. Але, незважаючи на стабільне зростання, рівень заробітної плати в Україні продовжує залишатися значно нижчим, ніж у країнах Європейського Союзу. За даними Евростату, можна порівняти погодинну зарплату України з деякими країнами Європи. Наша країна є явним аутсайдером серед європейських і закавказьких держав СНД. Порівняно з усіма іншими сусідніми країнами в Україні зберігається найбільш низька оплата праці.

Як і обіцяв Володимир Гройсман, прем'єр України, з січня 2017 року почали виплачувати мінімальну зарплату в розмірі 3200 гривень, без урахування відрахувань. На руки ця сума становить близько 2500 грн. Уряд сміливо заявляє про позитивну динаміку у сфері економіки і про зменшення кількості безробітних. Але ситуація не на стільки радісна, як здається на перший погляд. Оскільки одні працівники змушені тепер працювати більше, а інших, навпаки, перевели на неповний робочий день, деяких скоротили, щоб підняти зарплату тим, хто залишився [9].

Показники середньої заробітної плати в Україні у 2017 році розраховані за показниками 2016 року. На даний момент Державний комітет статистики України опублікував дані по областях за перший місяць. Згідно з підрахунками фахівців Держкомстату, середній заробіток українців у січні 2016 склав 4362 гривень. Міністр соціальної політики Андрій Рева також заявив, що середня заробітна плата в Україні зростає до кінця 2017 року. Так, її розмір складе 7 100 гривень.

Таблиця 1

Зміна розміру мінімальної та середньої заробітної плати за останні роки, переведена в доларах

Рік	Розмір мінімальної зарплати (грн)	Розмір середньої зарплати (грн)	Середньозважений курс долара	Розмір мінімальної з.п. у доларах, \$	Розмір середньої з.п. у доларах
2005	262–322	806	~5,1247	~59	~157
2006	350–400	1041	~5,05	~75	~206
2007	420–460	1351	~5,05	~87	~267
2008	515–605	1806	~5,26	~110	~343
2009	605–744	1906	~7,79	~89	~244
2010	869–922	2239	~7,93	~113	~282
2011	941–1004	2633	~7,96	~123	~330
2012	1073–1134	3026	~7,98	~137	~379
2013	1147–1218	3265	~7,99	~150	~408
2014	1218	3480	~14	~87	~248
2015	1218–1378	4195	~20	~65	~209
2016	1378–1550	5183	~28	~51	~185
2017	3200	5191	~26	~123	~199

Таблиця 2

Розміри прожиткового мінімуму

Вид виплати	з 01.01.2017 (грн.)	з 01.05.2017 (грн.)	з 01.12.2017 (грн.)
на одну особу в розрахунку на місяць	1544	1624	1700
на дітей віком до 6 років	1355	1426	1492
на дітей від 6 до 18 років	1689	1777	1860
на працевздатних осіб	1600	1684	1762
на осіб, які втратили працевздатність	1247	1312	1373

Кабінет Міністрів заявив, що збільшення ЗП в цьому році як і очікувалося відбулося і близько 1,5 млн. бюджетників можуть на неї розраховувати, а також і 2,5 млн. населення в приватних підприємствах. Скарбницю вдалося наповнити за рахунок зростання мінімальної зарплати в Україні в січні 2017 року майже вдвічі від податків фізичних осіб. Цю інформацію підтвердив глава фінслужби України, ніж торік за цей же період. Також це позитивно позначилося на розмірі допомоги по безробіттю у Державній службі зайнятості, яка тепер становить близько 4000 грн. Також за даними центра вдалося скоротити кількість безробітних за січень 2017 року майже на 100 тис. осіб, ніж у грудні 2016 року, а також за рахунок створення нових підприємств в малому бізнесі. Прем'єр підкреслив, що їхнє завдання — домогтися, щоб кожен працівник отримував нарахування ЗП не менше 3200 грн.

Саме в цих нюансах і можна зрозуміти основні недоліки. Така ЗП зовсім не передбачає зростання окладу, а складається із ставки, премії або збільшення норми годин трудящому. Тому, якщо людина працює на 0,5 ставки або пішла у відпустку за свій рахунок, то отримає вона на руки відповідно менше зарплати.

У школах і лікарнях підняли заробітну плату, але при цьому збільшили і навантаження на педагогів, лікарів. А прибиральниць і санітарок, взагалі скоротили, щоб підвищити їм зарплату. Це говорить про те, що тепер вони, і стали працювати вдвічі більше.

Експерти на ринку зайнятості і економіки розповідають, що про ситуацію з підвищенням мінімальної ЗП за підсумками кількох місяців говорити важко, і зрозуміти як цей факт позначитися на економіці країни теж не ясно. Цілком не виключено, що посади з мінімальної ЗП і будуть затребувані в країні, адже раніше їм платили 1600 грн, а зараз підняли до 3200 грн. Тому, офіційна статистика з безробіття і знизилася [8].

Аналітики роблять прогнози, що більшість приватних підприємств закрийть свій бізнес і підуть працювати в тінь, щоб не підвищувати мінімальну заробітну плату своїм працівникам. Це торкнеться сфер перевезень, ремонту. Також зростання мінімальної зарплати призведе до скорочення в селах вчителів і медичних

працівників з-за укрупнення шкіл і медпунктів. А за цей рахунок піднімуть ЗП іншим.

З 1 січня 2017 року, відповідно до бюджету на 2017 рік, прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць складає 1544 гривні, з 1 травня — 1624 гривні, а з 1 грудня — 1700 гривень.

Законом України від 21 грудня 2016 року № 1801–VIII «Про Державний бюджет України на 2017 рік» затверджено розміри прожиткового мінімуму: (табл. 2) [7].

Отже, максимальна величина бази нарахування єдиного внеску (25 розмірів прожиткового мінімуму для працевздатних осіб) становить:

- з 01.01.2017—40 000 грн. (1 600 грн. × 25 = 40 000 грн.);
- з 01.05.2017—42 100 грн. (1 684 грн. × 25 = 42 100 грн.);
- з 01.12.2017—44 050 грн. (1 762 грн. × 25 = 44 050 грн.).

Мінімальний страховий внесок з 01.01.2017 становить 704 грн. (3 200 грн. × 22% = 704 грн.) [7].

Із 1 січня 2017 року разом зі зростанням мінімальної зарплати й прожиткового мінімуму зазнає підвищення й величина податків та зборів, соціальних стандартів і гарантій, розміри штрафів, які від них залежні. Однак 2017 року маємо все ж певну особливість: із 1 січня мінімальна зарплата зросла вдвічі, а ось прожитковий мінімум — лише на 10%. Тож це зумовило виникнення деяких законодавчих змін, аби певні показники відв'язати від показника мінімальної зарплати й прив'язати їх до розміру прожиткового мінімуму. Мінімальна зарплата є державною мінімальною гарантією для всіх підприємств, установ, організацій, фізичних осіб, які використовують працю найманих працівників, — за будь-якою системою оплати праці [8].

Визначення мінімальної зарплати змінилося. Законодавець вилучив уточнення, що мінімалка — це оплата за просту некваліфіковану роботу. Натомість нині мінімальна заробітна плата може включати більшість доплат, надбавок, інших компенсаційних та заохочувальних виплат.

Що слід брати до уваги, нараховуючи зарплату в 2017 році?

- Якщо працівник виконав місячну норму праці, роботодавець зобов'язаний нарахувати зарплату

не менше 3200 грн. Якщо ж зарплату нараховано в меншому розмірі (у т.ч. через періодичність виплат), потрібно здійснити доплату до 3200 грн.

- Якщо працівник працює на умовах неповного робочого часу чи не виконав місячну (годинну) норму праці, то мінімальну зарплату визначають пропорційно.
- Мінімальні гарантії в оплаті праці внутрішніх сумісників забезпечують окремо за основним місцем роботи і за сумісництвом, оскільки це різні трудові договори, юридично між собою не пов'язані. Хоча Мінсоцполітики може мати й інший погляд.
- Відпускні, лікарняні, декретні, як і оплату за середнім заробітком в інших випадках, не урахуємо при забезпеченні гарантованого мінімального розміру зарплати, оскільки це виплати за невідпрацьований час.
- Не враховують до зарплати для забезпечення її мінімального розміру:
 - доплати за роботу в несприятливих умовах праці та підвищеного ризику для здоров'я;
 - доплати за роботу в нічний та надурочний час;
 - виплати за роз'їзний характер робіт;
 - премії до святкових і ювілейних дат [8].

Як пояснюють у Кабміні, багато років соцстандарту в Україні піднімалися дуже повільно і відставали від реальних темпів інфляції, що провокувало зубожіння населення. Це, своєю чергою, негативно впливало і на економіку через скорочення споживчого попиту.

Аби подолати кризові явища в економіці, уряди провідних країн не скорочували, а навпаки, збільшували соціальні видатки, аби відновити внутрішній попит.

Кабмін вважає, що в українських реаліях підвищення мінімальної зарплати має ще один позитивний

ефект — виведення зарплат із тіні і як результат — скорочення дефіциту Пенсійного фонду і обсягів його державної підтримки. «Бюджет на наступний рік буде збалансований, тому вмикати друкарський верстат, аби виконати зобов'язання, які впливають з підвищення до 3200 грн мінімальної зарплати, ніхто не буде».

В. Гройсман також вважає, що збільшення мінімальної заробітної плати удвічі до 3200 грн відповідає загальному балансу бюджету та не спричинить інфляційних процесів і не зашкодить бізнесу, натомість це рішення сприятиме забезпеченню справедливої системи оцінки праці у країні.

Висновки і перспективи досліджень. В результаті проведеної роботи можна зробити висновок, що збільшення мінімального розміру заробітної плати призвело як до позитивних, так і негативних змін. За даними КМУ, статистичні показники січня свідчать про позитивний вплив на економіку підвищення удвічі мінімальної заробітної плати до 3200 грн: у січні в країні було створено 28 тис. нових підприємств, на 16% зменшилася чисельність безробітних та відбувається детінізація економіки.

Одним з недоліків запровадження такого нововведення є те, що така ЗП зовсім не передбачає зростання окладу, а складається із ставки, премії або збільшення норми годин трудящому. Тому, якщо людина працює на 0,5 ставки або пішла у відпустку за свій рахунок, то отримає вона на руки відповідно менше зарплати. Тобто підвищення заробітної плати відбулося за рахунок скорочення працівників, яке вже відбулося в сфері освіти, медицини, мистецтва, культури, спорту, а вже тим, хто уник звільнення, підняли зарплати.

Література

1. Головачко В. М. Обліковий процес заробітної плати на переробних підприємствах / В. М. Головачко // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки: зб. наук. пр. — Кіровоград: КНТУ, 2005. — Вип. 7, ч. 1. — С. 301–306.
2. Даньків Й. Я. Теоретичні концепції заробітної плати / Й. Я. Даньків, Остап'юк М. Я., В. Й. Даньків // Економічні та виробничо-економічні системи в координатах сталого розвитку: Колек. монографія /// за ред. А. О. Касич, М. М. Хоменко. — Кременчук: Кременчуцька міська друкарня, 2015. — 228 с. — Кременчук, 2015. — С. 210–219.
3. Дем'яненко О. С. Заробітна плата як головний чинник матеріального стимулювання трудової діяльності на підприємствах [Електронний ресурс] / О. С. Дем'яненко, О. В. Гребенікова // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. — 2012. — № 4. — С. 18–27. — Режим доступу:
4. Коваленко М. М. Заробітна плата в системі матеріального стимулювання та її відображення в обліковій політиці підприємства / М. М. Коваленко, С. В. Гивончук // Економічні науки. — Серія: Облік і фінанси. — 2013. — Вип. 10(3). — С. 303–309.
5. Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці / Міжнар. бюро праці. — Женева, 1999. — Т. 1, 2. — 1560 с.

6. Куліков Г. Т. Заробітна плата в кризовий період у контексті її впливу на трудовий потенціал / Г. Т. Куліков // Економіка і прогнозування. — 2011. — № 3. — С. 80–94.
7. Про оплату праці: Закон України від 06.12.2016 № 1774–VIII із змінами і доп. [Електронний ресурс] — Про оплату праці. — [К.], 2016. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1774-19>
8. Соціальні стандарти 2017 року: ураховуємо нові розміри виплат [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.gbb.com.ua/article/540-qqq-17-m1-11-01-2017-sotsaln-standarti-2017-roku-viznachamosya-z-rozmrami-viplat>
9. Урядовий портал [Електронний ресурс]: єдиний веб-портал органів виконав. влади України. — Електрон. дані та прогр. — [К.], 2010. — Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control>
10. Шишкіна К. І. Мінімальна заробітна плата як державна соціальна гарантія та світовий досвід її визначення / К. І. Шишкіна // Продуктивність агропромислового виробництва. економічні науки. — 2013. — Вип. 23. — С. 32–36.

References

1. Holovachko V. M. Oblikovi protses zarobitnoi platy na pererobnykh pidpriemstvakh / V. M. Holovachko // Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky: zb. nauk. pr. — Kirovohrad: KNTU, 2005. — Вyp. 7, ch. 1. — S. 301–306.
2. Dankiv Y. Ya. Teoretychni kontseptsii zarobitnoi platy / Y. Ya. Dankiv, Ostapiuk M. Ya., V. Y. Dankiv // Ekonomichni ta vyrobnycho-ekonomichni systemy v koordynatakh staloho rozvytku: Kolek. monohrafiia /// za red. A. O. Kasych, M. M. Khomenko. — Kremenchuk: Kremenchutska miska drukarnia, 2015. — 228 s. — Kremenchuk, 2015. — S. 210–219.
3. Demianenko O. S. Zarobitna plata yak holovnyi chynnyk materialnoho stymuliuвання трудової діяльності на підприємствах [Elektronnyi resurs] / O. S. Demianenko, O. V. Hrebenikova // Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy mashynobudivnoi haluzi. — 2012. — # 4. — S. 18–27. — Rezhym dostupu:
4. Kovalenko M. M. Zarobitna plata v systemi materialnoho stymuliuвання та yii vidobrazhennia v oblikovii politytsi pidpriemstva / M. M. Kovalenko, S. V. Tyvonchuk // Ekonomichni nauky. — Ceriia: Oblik i finansy. — 2013. — Vyp. 10(3). — S. 303–309.
5. Konventsii ta rekomendatsii, ukhvaleni Mizhnarodnoiu orhanizatsiieiu pratsi / Mizhnar. biuro pratsi. — Zheneva, 1999. — T. 1, 2. — 1560 s.
6. Kulikov H. T. Zarobitna plata v kryzovyi period u konteksti yii vplyvu na трудовий потенціал / H. T. Kulikov // Ekonomika i prohnozuvannia. — 2011. — #3. — S. 80–94.
7. Pro oplatu pratsi: Zakon Ukrainy vid 06.12.2016 # 1774–VIII iz zminamy i dop. [Elektronnyi resurs] — Pro oplatu pratsi. — [K.], 2016. — Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1774-19>
8. Sotsialni standarty 2017 roku: urakhovuiemo novi rozmiry vyplat [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <https://www.gbb.com.ua/article/540-qqq-17-m1-11-01-2017-sotsaln-standarti-2017-roku-viznachamosya-z-rozmrami-viplat>
9. Uriadovi portal [Elektronnyi resurs]: yedynyi veb-portal orhaniv vykonav. vlady Ukrainy. — Elektron. dani ta prohr. — [K.], 2010. — Rezhym dostupu: <http://www.kmu.gov.ua/control>
10. Shyshkina K. I. Minimalna zarobitna plata yak derzhavna sotsialna harantiia ta svitovyi dosvid yii vyznachennia / K. I. Shyshkina // Produktyvnist ahropromysloвого vyrobnytstva. ekonomichni nauky. — 2013. — Vyp. 23. — S. 32–36.

Солодка Наталія Вікторівна

аспірант кафедри обліку та аудиту

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Солодка Наталия Викторовна

аспирант кафедры учета и аудита

Киевского национального университета имени Тараса Шевченка

Solodka Nataliia

Postgraduate student of the department of accounting and auditing of the

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ЗМІСТ ОБЛІКУ І ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ВНУТРІШНЬОГРУПОВИХ ОПЕРАЦІЙ В КОРПОРАТИВНОМУ УПРАВЛІННІ

КОНЦЕПТУАЛЬНОЕ СОДЕРЖАНИЕ УЧЕТА И ВНУТРЕННЕГО АУДИТА ВНУТРИГРУПОВЫХ ОПЕРАЦИЙ В КОРПОРАТИВНОМ УПРАВЛЕНИИ

CONCEPTUAL CONTENT OF THE ACCOUNTING AND INTERNAL AUDIT OF INTRAGROUP TRANSACTIONS IN CORPORATE GOVERNANCE

Анотація. У статті розглянуто підходи до визначення поняття «корпоративне управління», а також визначено роль обліку та внутрішнього аудиту внутрішньогрупових операцій в системі корпоративного управління. Автором запропоноване удосконалене визначення корпоративного управління. Для забезпечення здійснення ефективного корпоративного управління у групі підприємств особливо важливу роль відіграють служби бухгалтерського обліку та внутрішнього аудиту. У роботі відзначено, що первинні та узагальнюючі показники, які отримуються з первинної облікової документації, реєстрів аналітичного обліку займають значне місце в інформаційному забезпеченні аналізу внутрішньогрупових операцій для цілей корпоративного управління.

Інтеграція внутрішнього аудиту внутрішньогрупових операцій в систему корпоративного управління сприяла поділу повноважень управління та прав власності, вдосконалення функцій управління і, зокрема, функцій контролю, переплетення корпоративних інтересів і впливу безлічі консолідованих факторів.

Ключові слова: корпоративне управління, група підприємств, облік, внутрішній аудит, внутрішньогрупові операції.

Аннотация. В статье рассмотрены подходы к определению понятия «корпоративное управление», а также определена роль учета и внутреннего аудита внутригрупповых операций в системе корпоративного управления. Автором предложено усовершенствованное определение корпоративного управления.

Для обеспечения осуществления эффективного корпоративного управления в группе компаний, особенно важную роль играют службы бухгалтерского учета и внутреннего аудита. В работе отмечено, что первичные и обобщающие показатели, получаемые из первичной учетной документации, регистров аналитического учета занимают значительное место в информационном обеспечении анализа внутригрупповых операций для целей корпоративного управления.

Внутренний аудит внутригрупповых операций в системе корпоративного управления обеспечивает разделение управления и прав собственности, совершенствования функций управления и, в частности, функции контроля, переплетение корпоративных интересов.

Ключевые слова: корпоративное управление, группа предприятий, учет, внутренний аудит, внутригрупповые операции.

Summary. The article considers approaches to the definition of the concept of «corporate governance». The role of accounting and internal audit of intragroup transactions in the corporate governance system has also been determined. The author suggests an improved definition of corporate governance.

To ensure the implementation of effective corporate governance in a group of companies, accounting and internal audit services play a particularly important role. It is noted that the primary and general indicators obtained from the primary

accounting documentation, the analytical accounting registers occupy a significant place in the information support of the analysis of intragroup transactions for the purposes of corporate governance.

Internal audit of intragroup transactions in the corporate governance system ensures the separation of management and property rights, improvement of management functions and, in particular, control functions, interlacing of corporate interests.

Key words: corporate governance, group of companies, accounting, internal audit, intragroup transactions.

Постановка проблеми. Ефективність виробничо-господарської і фінансової діяльності сучасних груп підприємств безпосередньо залежить від якості корпоративного управління. В умовах фінансово-економічної кризи групи підприємств, що мають незбалансовану систему корпоративного управління, які характеризуються наявністю постійних корпоративних конфліктів між різними групами власників, додатково збільшують рівень фінансово-економічного ризику, знижують власну інвестиційну привабливість і, в кінцевому підсумку, операційну ефективність діяльності.

Тим самим, в умовах кризи якісна, науково обґрунтована система корпоративного управління є одним з істотних умов зниження рівня загального ризику і підвищення соціально-економічної ефективності розвитку групи підприємств, що мають різну структуру власності і належать до різних галузей економіки. І для забезпечення якісного корпоративного управління особливу увагу варто приділити системі обліку та внутрішнього аудиту внутрішньогрупових операцій, які відіграють важливу роль у інформаційному забезпеченні при прийнятті управлінських рішень у групі підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сутності корпоративного управління досліджувалися у своїх роботах такі вітчизняні науковці, як В. Д. Базилевич, В. Д. Баюра, К. В. Ковальська, О. В. Євтушовська, Т. М. Литвиненко, О. Сохаська, О. М. Царенко та інші. Теоретико-методологічні засади обліку та внутрішнього аудиту досліджували в своїх роботах такі вітчизняні науковці, як, Голов С. В., Гура Н. О., Дорош Н. І., Каменська Т. О., Костирко Р. О., Кужельний М. В., Кузьмінський Ю. А., Мельник Т. Г., Мисака Г. В., Мних Є. В., Нападівська Л. В., Петрик О. А., Редько О. Ю., Сопко В. В., Ткаченко Н. М., Шарманська В. М., Швець В. Г. та інші.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження ролі обліку та внутрішнього аудиту внутрішньогрупових операцій у системі корпоративного управління.

Відповідно до поставленої мети в статті було поставлено і розв'язано такі завдання:

- дослідити сутність поняття «корпоративне управління»;
- визначити місце та роль обліку та внутрішнього аудиту внутрішньогрупових операцій в системі корпоративного управління.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, що в спеціальній літературі відсутня єдність думок щодо сутності та змісту економічної категорії «корпоративне управління». Зокрема, в законодавстві України нормативно-правова регламентація даного терміна відсутня.

У Великобританії в доповіді Комітету з фінансових аспектів корпоративного управління (Доповідь Кедбері) дано одне з перших визначень корпоративного управління, в якому «корпоративне управління визначається як система, за допомогою якої здійснюється управління компанією і контроль її діяльності» [7].

Міжнародна фінансова корпорація (ІФС) визначає корпоративне управління як «структуру і процеси керівництва компаніями і контролю за ними» [2].

Деякі автори характеризують корпоративне управління як взаємодія управлінського персоналу, перш за все, з власниками, а також з іншими суб'єктами корпоративних відносин. Так, британський вчений Р. Лінч визначив корпоративне управління як «призначення менеджерів вищої ланки організації і їх взаємодію з власниками, персоналом та іншими стейкхолдерами» [5, с. 37].

Р. Монкс і Н. Мілоу пропонують наступне визначення сутності даної економічної категорії: «Корпоративне управління являє собою збалансований менеджмент усіма аспектами розвитку корпорації» [6, ст. 52]. По суті, зазначені автори включають до складу корпоративного управління всі сфери менеджменту групи підприємств: в сфері виробництва, кадрів, фінансів і т.п. Подібний розширювальний підхід до трактування сутності корпоративного управління видається не зовсім виправданим: по суті, в його рамках корпоративне управління ототожнюється з системою загального менеджменту групи, втрачаючи тим самим самостійного об'єкта впливу.

В рамках міжнародного права існує підхід до визначення змісту корпоративного управління, затверджений в меморандумі Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) в 1999 р.:

«Корпоративне управління являє собою систему, за допомогою якої здійснюються управління та контроль діяльності підприємницьких організацій. Структура корпоративного управління визначає права і обов'язки осіб, що входять в групу підприємств, наприклад, членів рад директорів, менеджерів,

акціонерів та інших зацікавлених осіб і встановлює правила і порядок прийняття рішень у справах групи. Корпоративне управління також забезпечує структуру, на основі якої встановлюються цілі і завдання діяльності компанії, визначаються шляхи і засоби їх досягнення і контролюється діяльність компанії» [3].

Існують і інші визначення корпоративного управління як комплексу правил, процедур, культури і т.д. в інтересах усіх груп суб'єктів корпоративних відносин.

На основі критичного аналізу спеціальної літератури можна сформулювати наступне визначення: корпоративне управління являє собою цілеспрямоване, регламентоване загальними нормами корпоративного законодавства та локальними правовими актами групи підприємств, вплив на корпоративні відносини, що забезпечує довгострокову збалансованість інтересів різних груп акціонерів, менеджменту та інших зацікавлених осіб, націлене на стійке підвищення соціально-економічної ефективності розвитку групи підприємств.

Відмінними рисами уточненого визначення є:

- акцентується увага на необхідності забезпечення в довгостроковому періоді збалансованості системи економічних інтересів різних груп стейкхолдерів (включаючи корпус менеджерів групи), а не тільки акціонерів;
- виділення підвищення соціально-економічної ефективності розвитку групи підприємств в якості основної кінцевої мети корпоративного управління;
- акцент на необхідності і доцільності спільної регламентації корпоративного управління, як нормами загального корпоративного права, так і локальними нормативними актами групи, які конкретизують і доповнюють положення національного корпоративного законодавства;
- розгляд корпоративного управління не просто як «системи корпоративних відносин», що характерно для багатьох підходів до визначення досліджуваної категорії, а в якості цілеспрямованого впливу на такого роду відносини.

Відповідно до уточненого визначення, предметом корпоративного управління є різні групи корпоративних відносин, а об'єктом, відповідно, соціально-економічна ефективність розвитку групи в цілому, безпосередньо залежить від рівня узгодженості, збалансованості такого роду відносин.

Як показують незалежні дослідження, більш високий рівень розвитку практики корпоративного управління відзначається в компаніях, які провели IPO (вперше виводять свої акції на біржу для необмеженого кола осіб) та / або мають лістинг на біржі (вносять акції в список, що котирується на біржі).

Для забезпечення здійснення ефективного корпоративного управління у групі підприємств особливо

важливу роль відіграють служби бухгалтерського обліку та внутрішнього аудиту.

Дані бухгалтерського обліку описують безперервно мінливі ситуації, в яких знаходиться бізнес. Приймаючи рішення, менеджмент повинен більше думати про їх наслідки та майже не думати про обставини, що призвели до ситуації в даний момент ситуації. Кожну таку ситуацію повинні розглядати як певне завдання, яке необхідно вирішити за допомогою бухгалтерських даних.

Процес формування аналітичної бази для оцінки внутрішньогрупових операцій починається з дослідження різних первинних, зведених і звітних джерел, з яких надходить інформація, за такими критеріями як надійність, достовірність, оперативність, корисність та інше. Потім дані обробляються шляхом групування та класифікації, оцінки їх характеристик і можливостей для аналізу. Джерела інформації з даних бухгалтерського обліку представлені в табл. 1.

Аналіз табл. 1 показує, що первинні та узагальнюючі показники, які отримуються з первинної облікової документації, реєстрів аналітичного обліку займають значне місце в інформаційному забезпеченні аналізу внутрішньогрупових операцій. У зв'язку з тим, що дані характеризують минуле (іноді поточний) стан об'єкта дослідження і фактично здійснені операції, а також дають історичну оцінку активів і зобов'язань компанії, інформація з облікових джерел застосовна в більшій мірі в ретроспективному економічному аналізі і на етапах контролю. Але вони як і раніше залишаються найбільш достовірними і можуть використовуватися при складанні прогнозів, хоча деяка інформація недоступна зовнішнім користувачам і становить комерційну таємницю.

Внутрішній аудит являє собою складне, багатопланове, що динамічно розвивається явище, що в повній мірі відноситься до формування методологічних основ аудиту корпоративного управління.

Інтеграція внутрішнього аудиту в систему корпоративного управління сприяло поділу повноважень управління та прав власності, вдосконалення функцій управління і, зокрема, функцій контролю, переплетення корпоративних інтересів і впливу безлічі консолідованих факторів.

Концептуальна модель внутрішнього аудиту в системі корпоративного управління складається з основних елементів: базових положень сучасної теорії внутрішнього аудиту системи корпоративного управління; загальних, специфічних і етичних принципів; ієрархії цілей і завдань (програми аудиту); методів (рейтингові та експертні оцінки, порівняльний і фінансовий аналіз) і інструментарію у вигляді робочої документації (анкети, тести, робочі таблиці), стандартів і нормативів (критерії та показники), механізму реалізації завдань, можливості та результати прове-

Таблиця 1

Джерела інформації даних бухгалтерського обліку внутрішньогрупових операцій *

Джерело інформації	Характеристика
Головна книга	Містить інформацію, необхідну для детального аналізу розрахунків, в тому числі внутрішньогрупових розрахунків.
Інші реєстри бухгалтерського обліку:	Надають такі дані:
Касові книги при традиційному обліку та відомості «Вкладний аркуш касової книги» і «Звіт касира» при автоматизованому обліку, журнали реєстрації прибуткових і видаткових касових ордерів, книги реєстрації депонентів, платіжні (розрахунково-платіжні) відомості і т.д.	Містять інформацію про щоденні обсяги надходжень та витрачання грошей і грошових документів з каси підприємства, напрямки надходження і підстави для витрачання грошових коштів підприємства, що підтверджує виникнення і (або) погашення зобов'язань.
Виписки банків з розрахункових, транзитних і поточних валютних, спеціальних рахунків з додатком первинної документації, відомості по надходженню і витрачання грошових коштів на розрахункових рахунках підприємства.	Містять відомості про обсяг грошових коштів на розрахункових і спеціальних рахунках, їх рух протягом певного періоду. Розкривають інформацію про рух розрахунків в іноземній валюті підприємства.
Відомості обліку розрахунків з підзвітними особами, постачальниками та підрядниками, персоналом, покупцями і замовниками, різними дебіторами і кредиторами, внутрішньогрупових розрахунків по кожному підприємству-учасникові.	Розкривають інформацію про різні види зовнішніх і внутрішньогрупових розрахунків підприємства, величини і термінах її виникнення і (або) погашення.

* розробка автора.

дення внутрішнього аудиту системи корпоративного управління (звіти, висновки і рекомендації аудитора).

Створення концепції внутрішнього аудиту має базуватися на принципах, що лежать в основі формування, функціонування та вдосконалення системи внутрішнього аудиту.

Вперше основний принцип аудиту — незалежність — був прийнятий IX Конгресом Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю (ИНТОСАІ) в м. Лімі (Республіка Перу) в 1977 р і надалі закріплений іншими міжнародними і вітчизняними документами [1].

Міжнародні професійні стандарти внутрішнього аудиту особливу увагу звертають на незалежність і об'єктивність внутрішнього аудиту:

- аудиторі при виконанні своїх обов'язків повинні бути об'єктивні;
- керівник служби внутрішнього аудиту повинен бути підзвітний відповідного рівня органу управління, який дозволив би аудиторській службі виконувати свої обов'язки;
- аудит повинен бути вільний від втручання третіх осіб при визначенні об'єму перевірки і надання аудиторського думки;
- керівник внутрішнього аудиту повинен безпосередньо взаємодіяти з радою директорів;
- внутрішні аудиторі в своїй роботі повинні бути неупередженими і неупереджені і уникати будь-яких конфліктів;
- у разі негативного впливу факторів на незалежність або об'єктивність, то інформація про це повинна бути розкрита відповідним сторонам [4].

Основою концепції внутрішнього аудиту є постановка його цілей, які підпорядковуються цілям корпоративного управління, які, в свою чергу, підпорядковуються цілям групи, тобто здійснюється ієрархія цілей («дерево цілей») (Рис. 1). Переважна функція корпоративного управління — функціонування групи в інтересах власників і інвесторів, які надають групі фінансові ресурси.

Головна мета внутрішнього аудиту внутрішньогрупових операцій — удосконалення діяльності компанії на основі надання достовірної і своєчасної корпоративної інформації про внутрішньогрупові операції:

- власникам (інвесторам) — про взаємну діяльність усіх підприємств групи;
 - раді директорів — про діяльність з питань організації внутрішньогрупових операцій менеджменту групи по досягненню стратегічних цілей групи;
 - менеджменту — про дотримання працівниками групи єдиних стандартів ведення бізнесу групи при здійсненні внутрішньогрупових операцій.
- Досягнення цілей системи внутрішнього аудиту можливо при вирішенні наступних завдань:
- формування фінансово-економічної та ринкової стійкості;
 - відповідність діяльності компанії прийнятому курсу дій (цільовим установкам і орієнтирів);
 - дотримання вимог законодавчих і нормативних актів;
 - дотримання суб'єктами встановлених регламентів, положень, правил і процедур;
 - досягнення належного рівня повноти, точності, прозорості та об'єктивності інформації, яка надається суб'єктам корпоративних відносин;

– вдосконалення контрольних процедур, що сприяють дотриманню збереження і раціонального використання всіх видів ресурсів.

Реалізація поставлених цілей і завдань здійснюється через тісно взаємодіють і взаємодоповнюють елементи організаційно-економічного механізму внутрішнього аудиту – контрольної середовища, оцін-

ки ризиків, інформації, контрольних процедур, регламентації, моніторингу. Поставлені цілі і завдання (складають основу процесу планування аудиту) повинні бути чітко визначені і зрозумілі не тільки тим, хто проводить аудит, а й тим, кому будуть надані його результати. При складанні програми аудиту внутрішньогрупових операцій (карти завдань) по поставле-

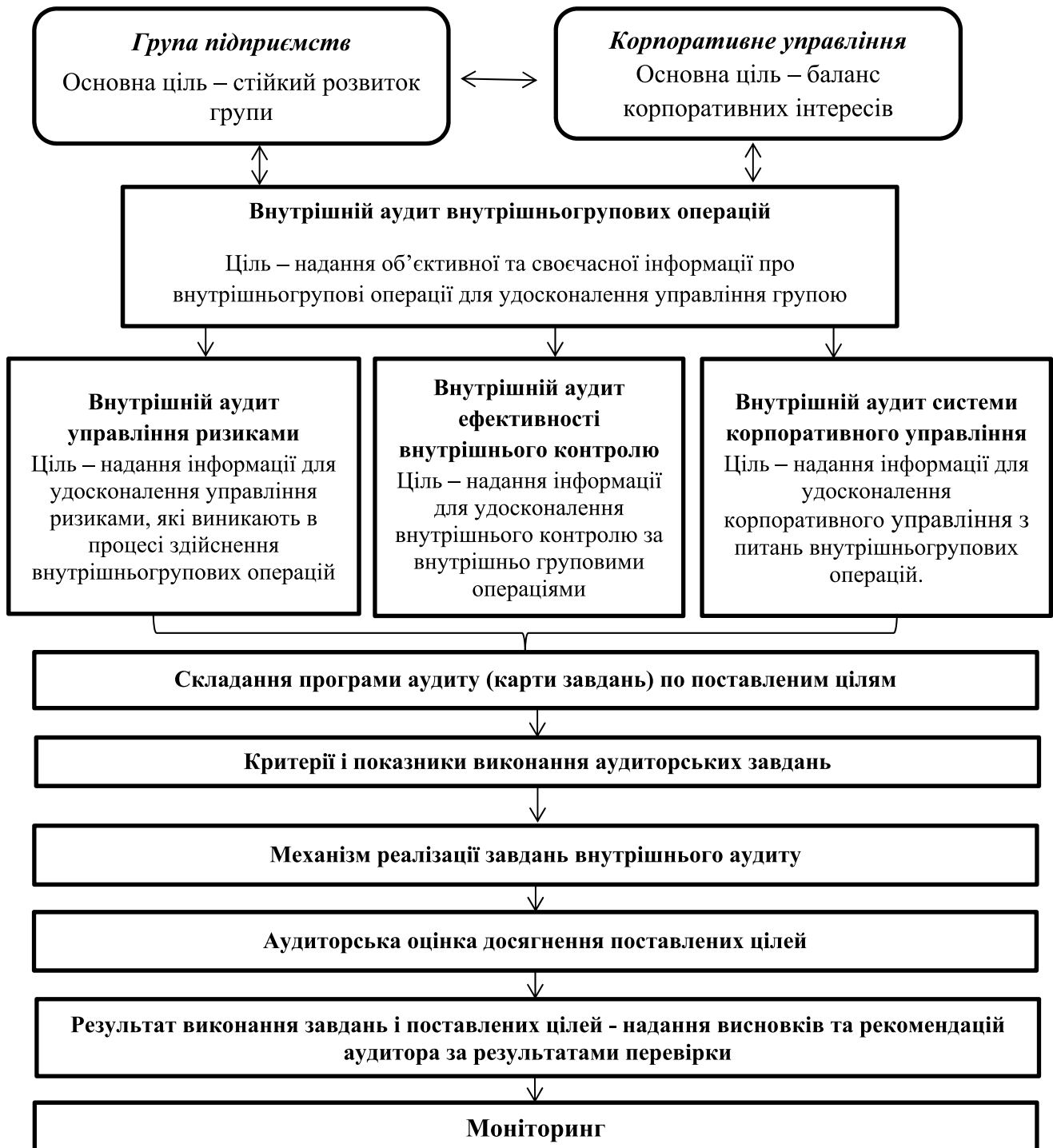

Рис. 1. Місце внутрішнього аудиту внутрішньогрупових операцій в корпоративному управлінні*

* розробка автора

ним цілям перед аудиторами встановлюються індивідуальні аудиторські завдання:

- збір інформації про предмет аудиту (загальна інформація; положення чинного законодавства та нормативних актів, які регулюють даний вид діяльності і розкривають критерії та показники для оцінки), оцінка аудиторських ризиків; ознайомлення з результатами попередніх аудиторських перевірок;
- вибір найбільш важливих ділянок, критеріїв і показників (розраховуються рівень суттєвості і шкала рівня ефективності; визначаються істотні зміни, внесені в об'єкт перевірки);
- формування складу аудиторської групи і залучених експертів з урахуванням рівня кваліфікації та робочого навантаження (визначається рівень необхідного контролю за діяльністю групи і готується графік проведення перевірки).

Механізм системи внутрішнього аудиту дозволяє вибудувати ефективні комунікації, а також висловити аудиторську думку про досягнення мети внутрішнього аудиту.

Концептуальна схема внутрішнього аудиту внутрішньогрупових операцій конкретно для кожної

групи підприємств розробляється і регламентується (наприклад, в аудиторських стандартах відділу внутрішнього аудиту) з визначенням стратегічних моментів її функціонування.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Бухгалтерський облік являє собою систему, яка вимірює, обробляє і передає інформацію для прийняття рішень. Близько 70% загального обсягу інформації – економічної – припадає саме на частку бухгалтерської інформації. Накопичення і фіксація узагальнюючої і аналітичної інформації про рух і стан майна всередині групи, про джерела його формування відбувається саме через бухгалтерський облік внутрішньогрупових операцій. Вся ця інформація забезпечує якісне та швидке прийняття управлінських рішень.

Також у роботі запропонована концептуальна схема внутрішнього аудиту внутрішньогрупових операцій в системі корпоративного управління, яка дає можливість скласти програму аудиту і її реалізації відповідно до поставлених цілей. Основні положення концепції дозволяють забезпечити системність поглядів з теоретичних, методичних, організаційних і практичних аспектів внутрішнього аудиту.

Література

1. IX Конгресс Международной организации высших контрольных органов (ИНТОСАИ) 1977 г. «Лимская декларация руководящих принципов контроля». [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/604_001
2. Пособие по корпоративному управлению: В 6 т. Т. 1: Часть I. Введение в корпоративное управление. — М.: «Альпина Биз нес Букс», 2004. — 93 с.
3. Принципы корпоративного управления ОЕСР [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://bank.gov.ua/doccatalog/document;jsessionid=6564E31952D4D233313F090BC32FDE7E?id=36989>.
4. International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing (Standards) [Электронный ресурс] (effective as of January 1, 2013) — Режим доступа: <http://www.iaa-ua.ua/>
5. Lynch R. Corporate strategy. Pitman Publishing, 1997.
6. Monks R., Minow N. Corporate Governance. — NY, 2011. P. 4.
7. Report of the Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance (Cadbury Report) [Электронный ресурс] (Комитета по финансовым аспектам корпоративного управления (Доклад Кэдбэри), 1992. Режим доступа: <http://www.iaa-ru.ru>.

References

1. IX Kongress Mezhdunarodnoy organizatsii vysshikh kontrolnykh organov (INTOSAI) 1977g. «Linskaya deklaratsiya rukovodyashchikh printsipov kontrolya». [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/604_001
2. Posobie po korporativnomu upravleniyu: V 6 t. T. 1: Chast I. Vvedenie v korporativnoe upravlenie. — M.: «Alpina Biz nes Buks», 2004. — 93 s.
3. Pryntsypy korporatyvnogo upravlinnia OESR [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <http://bank.gov.ua/doccatalog/document;jsessionid=6564E31952D4D233313F090BC32FDE7E?id=36989>.
4. International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing (Standards) [Elektronnyi resurs] (effective as of January 1, 2013) Rezhym dostupa: <http://www.iaa-ua.ua/>
5. Lynch R. Corporate strategy. Pitman Publishing, 1997.
6. Monks R., Minow N. Corporate Governance. — NY, 2011. P. 4.
7. Report of the Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance (Cadbury Report) [Elektronnyi resurs] (Komyteta po fynansovym aspektam korporatyvnogo upravlenyia (Doklad Kэdbэry), 1992. Rezhym dostupa: <http://www.iaa-ru.ru>.

Гацька Людмила Павлівна

*кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри
екологічного менеджменту та підприємництва*

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Гацкая Людмила Павловна

*кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры
экологического менеджмента и предпринимательства*

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

Hatska Liudmyla

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv

«ЗЕЛЕНІ» ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВОГО РОЗВИТКУ

«ЗЕЛЕННЫЕ» ПЕРСПЕКТИВЫ ФИНАНСОВОГО РАЗВИТИЯ

GREENING PERSPECTIVES FOR DEVELOPMENT OF FINANCE

Анотація. В статті розглядаються різні підходи до визначення сутності «зелених» фінансів, описуються їх основні інструменти – «зелені» кредити та облігації, аналізуються причини, можливості та проблеми формування «зеленої» фінансової системи в Україні та інших країнах, що розвиваються. Зроблено висновок, що «зелені» перспективи створюють для країн з емерджентними ринками додаткові можливості для модернізації їх фінансових систем, зокрема для залучення інвестицій у відновлювальну енергетику, енергоефективність, розвиток сільського господарства, продуктивність малого та середнього бізнесу та ін. Констатовано, що забезпечення обігу «зелених» фінансів в Україні дозволить використовувати міжнародні фінансові ресурси для реалізації проектів зі скорочення викидів парникових газів та модернізації виробництва і управління екологічними, соціальними та управлінськими ризиками.

Ключові слова: фінансова система, «зелені» фінанси, «зелені» облігації, сталий розвиток.

Аннотация. В статье рассматриваются различные подходы к определению сущности «зеленых» финансов, описываются их основные инструменты – «зеленые» кредиты и облигации, анализируются причины, возможности и проблемы формирования «зеленой» финансовой системы в Украине и других развивающихся странах. Сделан вывод, что «зеленые» перспективы создают для стран с эмерджентными рынками дополнительные возможности для модернизации их финансовых систем, в частности для привлечения инвестиций в возобновляемую энергетику, энергоэффективность, развитие сельского хозяйства, производительность малого и среднего бизнеса и др. Констатировано, что обеспечение обращения «зеленых» финансов в Украине позволит использовать международные финансовые ресурсы для реализации проектов по сокращению выбросов парниковых газов и модернизации производства, а также для управления экологическими, социальными и управленческими рисками.

Ключевые слова: финансовая система, «зеленые» финансы, «зеленые» облигации, устойчивое развитие.

Summary. Different approaches to the definition of the essence of «green» finances are considered. Green loans and bonds are described as the main tools of green finance. Causes, possibilities and problems of the «green» financial system in Ukraine and other developing countries are analyzed. The author concludes that «green» prospects create additional opportunities for countries with emergent markets to modernize their financial systems, to attract investment in renewable energy, energy efficiency, agricultural development, small and medium-sized businesses, and so on. Ensuring circulation of «green» finance in Ukraine will allow using international financial resources to implement greenhouse gas emission reduction projects and modernize production and management of environmental, social and managerial risks.

Key words: financial system, green finance, green bonds, sustainable development.

Постановка проблеми. В сучасних умовах на тлі стрімкого збільшення населення земної кулі і зростання світового ВВП відбувається катастрофічне виснаження природного капіталу і кумулятивне нарощування екологічних та соціальних проблем, які мають глобальний і системний характер та приводять до необхідності перегляду традиційних поглядів на економіку та економічний розвиток і формування курсу на сталий («зелений») розвиток (green development). Основою концепції «зеленого» економічного розвитку є «зелені» фінанси (green finance), які пов'язують між собою економічне зростання, дії з охорони довкілля та фінансові інститути. «Зелені фінанси» є тією ланкою, яка дозволяє реально здійснити перехід до «зеленої» економіки. Це має суттєве значення для України, так як перехід до «зеленої» економіки і розробка фінансових стратегій його забезпечення дає державі шанс за короткий час суттєво прискорити темпи економічного розвитку. Одночасне вирішення разом з економічними соціальних та екологічних проблем може створити потужний синергетичний ефект і стати катализатором прискорення економічного зростання та інтеграції України в світову економічну систему. Тому питання визначення сутності, принципів, структури екологізації фінансової системи набувають суттєвого наукового і практичного значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування повноцінної фінансової бази, яка здатна була б забезпечити виконання цілей сталого розвитку, у різний час вивчали вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких варто виділити роботи А. Ендерса [10], П. Кругмана [15], М. Маззукато і К. Переса [16], К. Беренсмана і Н. Лінденберга [11], В. Гейця [2], В. Архіпової [1], Б. Порфир'єва [6], Б. Рубцова [4] та ін. У їхніх роботах висвітлено окремі аспекти взаємозв'язків між природокористуванням і необхідністю вдосконалення інструментарію фінансової політики. Водночас у науковій літературі продовжують широко дискутуватися питання щодо формування адекватного світовим економічним тенденціям фінансового механізму забезпечення еколого-економічного розвитку. Залишаються відкритими і питання щодо співвідношення вигод і загроз «зеленого» фінансування, а також про ефективність його застосування в країнах, що розвиваються.

Метою роботи є дослідження існуючих підходів до визначення сутності, принципів побудови та інструментарію «зелених» фінансів в контексті забезпечення стійкого розвитку світової економіки, визначення можливостей участі країн, що розвиваються, в розробці, локальній апробації та впровадженні «зелених» фінансових ініціатив.

Викладення основного матеріалу. За оцінками ЮНЕП, досягнення Цілей сталого розвитку вимагає значних обсягів фінансування — 5–7 трлн. дол

США на рік [7]. Тому актуалізуються питання розробки стратегій перенаправлення потоків капіталу та модернізації фінансової системи з урахуванням сучасних глобальних викликів забезпечення сталого розвитку економіки. Проте досі не сформувалось загальноприйнятого визначення того, що ми розуміємо під «екологічними», або «зеленими», фінансами: (1) ОЕСР під «зеленим» фінансуванням розуміє кошти, що спрямовуються на досягнення економічного росту при одночасному скороченні викидів забруднюючих речовин, мінімізації відходів і підвищенні ефективності використання природних ресурсів [7]; (2) Pricewaterhouse Coopers визначає «зелені» фінанси як фінансові продукти і послуги з урахуванням екологічних факторів, в тому числі при прийнятті рішень про кредитування, пост-моніторинг та управління ризиками, які можуть бути використані для сприяння екологічно відповідальним інвестиціям і стимулювання низьковуглецевих технологій, проектів, галузей і підприємств [12]; (3) Народний банк Китаю відносить зелене фінансування до складу політичних і інституційних механізмів для залучення приватних капіталовкладень в зелені галузі промисловості, такі як охорона навколишнього середовища, енергозбереження та екологічно чиста енергія за рахунок фінансових послуг, включаючи кредитування, фонди прямих інвестицій, облігації, акції та страхування [7].

Як видно з наведених формулювань, цей термін описує широкий спектр фінансових засобів та інструментів для екологічно орієнтованих технологій, проектів, галузей чи підприємств, який можна розглядати в широкому та вузькому значенні.

«Зелені» фінанси у вузькому значенні — це сукупність фінансових продуктів і послуг (таких як кредити, кредитні карти, страховки або зелені облігації), розробка, виробництво і використання яких спрямоване на зниження екологічних і кліматичних ризиків розвитку.

Широке трактування «зелених» фінансів, крім перерахованого вище, охоплює фінансові механізми стимулювання (субсидування) відновлюваної енергетики; фінансові інститути, що спеціалізуються на «зелених» інвестиціях, забезпечують фінансування або хеджування таких інвестицій. З цієї позиції «зелені» фінанси включають в себе «екологічно відповідальні інвестиції» та «зміну інвестиційного клімату» [8] та передбачають як державне, так і приватне фінансування й ефективне управління екологічними ризиками у всій фінансовій системі.

До інструментів «зелених» фінансів відносять вимоги щодо кредитування та інвестування, посилення уваги до екологічного розкриття інформації й управління, а також фінансові продукти, такі як «зелені» кредити, «зелені» облігації, інвестиційні трасти «зеленої» інфраструктури і т.п. [6] Найбільш поширеними є

«зелені» кредити та «зелені» облігації, причому прямі банківські кредити концентрують в собі до 2/3 боргового і до 1/2 всього «зеленого» фінансування [12]. Обсяг глобальних інвестицій, які відносять до класу «зелених», в середньому в 2010-х роках складав біля 7% сукупних ресурсів глобальних фінансових ринків [1]. Другий значимий інструмент «зеленого» фінансування — це «зелені» облігації (green bond). Перші «зелені» бонди з'явилися в 2010 році, і вже в 2015 році обсяг «зеленого» ринку облігацій становив 42,2 млрд. доларів США, а за 10 місяців 2016 року він досяг позначки 59,9 млрд. [14]. Тому «зелені» облігації розглядаються як один з найперспективніших інструментів боргового фінансування розвитку низьковуглецевих технологій.

Країни, що розвиваються, такі як Китай, Бразилія, Індія, ПАР, Індонезія, Монголія, Бангладеш та ін., приймають активну участь в формуванні та інноваційному розвитку «зелених» фінансів [13]. Можна виділити такі причини для розвитку «зеленого» фінансування в цих країнах: (1) *Фінансові причини* — на етапі старту проекту екологізації міжнародної фінансової системи ці країни прагнуть відразу створити фінансову інфраструктуру, відповідну сучасним вимогам. (2) *Екологічні причини* — відбулося загострення екологічних проблем, в тому числі проявились наслідки тривалого розвитку аутсорсингу, пов'язаного з перенесенням частини виробництва (включаючи «брудні» галузі) з розвинених країн в інші юрисдикції. (3) *Ринкові причини* — країни, що розвиваються, знаходять свої «ніші» в глобальній економіці і процесах її реформування, щоб скористатися новими перевагами і зняти з себе кліше «периферійних» учасників міжнародної фінансової системи.

Прийняті на саміті G20 в липні 2017 р. рішення щодо підтримки розвинутими країнами, по-перше, розвитку глобального ринку «зелених» інвестицій та впровадження «зелених» фінансових інновацій, а по-друге — зусиль країн, що розвиваються, в становленні їх політик і практик сталого розвитку та прийняття національних дорожніх карт «зеленого» фінансування, створює для країн з емерджентними ринками додаткові можливості для модернізації своїх фінансових систем, залучення інвестицій у відновлювальну енергетику, енергоефективність, розвиток сільського господарства, продуктивність малого та середнього бізнесу та ін.

Для України сприяння сталому розвитку декларується як пріоритетний напрям і розглядається як один з головних принципів посилення співпраці згідно з Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Цією угодою визнається важливість врахування економічних, соціальних та екологічних інтересів не тільки свого населення, а й майбутніх поколінь і гарантується, що економічний розвиток, екологічна та соціальна політика будуть підтримуватися спільними зусиллями [9]. Україна долучи-

лась до «зеленого фінансування» шляхом використання можливості продажу одиниць скорочень викидів — ERU згідно з механізмом спільного впровадження — JI (Joint Implementation) та сертифікатів — AAU (Assigned Amount Units) у рамках Кіотського протоколу до Рамкової Конвенції ООН зі зміни клімату. Україна приєдналася до Програми фінансування та передачі технологій для боротьби з кліматичними змінами ЄБРР, ЄС та Глобального екологічного фонду. Крім того, Україна спільно з США, Австралією, Норвегією, Канадою, Росією, Японією увійшла до так званої «парасолькової» групи отримувачів фінансової допомоги, проголошеної на COP21, з намірами щодо досягнення мети утримання рівня потепління на земній кулі. В липні 2017 р. Верховна Рада прийняла Закон № 0105 про ратифікацію Паризької угоди по боротьбі зі змінами клімату. Україна стала двадцятю країною в світі та першою на пострадянському просторі, яка повністю приєдналась до зобов'язань. Очікуваний національний внесок України (INDC), задекларований на рівні викидів парникових газів у 2030 р., не повинен перевищувати 60% від рівня викидів таких газів у базовому 1990 р. Сприятимуть такому підходу прийняті в ЄС нові правила Третього енергетичного пакета, які передбачають перш за все лібералізацію ринків електроенергії; посилення транскордонної торгівлі у сфері енергетики; сприяння більшій прозорості діяльності енергетичних компаній; підвищення солідарності між державами — членами ЄС [6].

Для того, щоб скористатись такими можливостями та забезпечити обіг «зелених» фінансів, в Україні необхідно до 2019 року сформувати похідні фінансові інструменти, використання яких регламентоване Директивою 2004/39/ ЄС [3] та Регламентом 600/2014 [6], що дозволять використовувати міжнародні фінансові ресурси для реалізації проектів зі скорочення викидів парникових газів та модернізації виробництва.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Необхідність поєднання питань модернізації фінансової системи та досягнення цілей сталого розвитку визнається все більшою кількістю суб'єктів світової економіки, а «зелене» фінансування розглядається як фінансування майбутнього. Країни, що розвиваються, від включення в процеси «озеленення» фінансів очікують залучення інвестицій з одночасним підвищенням ефективності використання ресурсів, створення нових робочих місць і збільшення можливостей для доступу до нових ринків. Для інтеграції екологічних принципів в фінансову систему України необхідно ретельне вивчення, аналіз і узагальнення міжнародного досвіду і послідовна робота щодо вироблення об'єктивних показників і критеріїв їх застосування з урахуванням специфіки економічної, соціальної та екологічної ситуації.

Література

1. Архипова В. В. «Зеленые финансы» как средство для решения глобальных проблем / Экономический журнал ВШЭ. 2017. Т. 21. № 2. С. 312–332.
2. Геєць В. М. Економіка України: ключові проблеми і перспективи / В. М. Геєць // Економіка і прогнозування. — 2016. — № 1. — С. 7–22.
3. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18.03.2004 р. № 1629-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/>
4. «Зеленые финансы» в мире и России: монография / под. ред. Б. Б. Рубцова. М.: РУСАЙНС, 2016. — 170 с.
5. Необходимая финансовая система. Развитие финансовой системы с учетом устойчивого развития / Отчет об исследовании ЮНЕП, 2015. — 112 с.
6. Олійник Д. І. Євроінтеграційні наміри України в контексті активізації економічних, соціальних та екологічних процесів / Strategic priorities, 2016, № 3 (40). — с. 197.
7. Офіційний сайт ЮНЕП. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.oecd-ilibrary.org/environment/green-finance-andinvestment>
8. Порфирьев Б. Н. «Зеленые» тенденции в мировой финансовой системе / Б. Н. Порфирьев // Мировая экономика и международные отношения, 2016, том 60. № 9. — С. 5–16.
9. Розпорядження КМУ «Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом...» № 847-р від 17 вересня 2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-%D1%80>
10. Эндерс А., Пахомова Н., Рихтер К. Экологический менеджмент: учебник для ВУЗов. СПб.: Питер, 2004. — 544 с.
11. Berensmann K., Lindenberg N. Green Finance: Actors, Challenges and Policy Recommendations: Briefing Paper № 23. German Development Institute, 2016.
12. Finance Incentives in China, PWC. [Электронный ресурс]. — Режим доступу: http://www.pwchkcom/home/eng/green_finance
13. Green Finance for Developing Countries. Needs, Concerns and Innovations / United Nations Environment Programme, 2016.
14. KPMG International Sustainable Insight Gearing up for green bonds. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.kpmg.com>
15. Krugman P. Building a Green Economy. NYTimes Reprints, 2010.
16. Mazzucato M., Perez C. Innovation as Growth Policy: The Challenge for Europe. Science Policy Research Unit (SPRU): Working Paper Series, 2014.

References

1. Arhipova V. V. «Zelenyie finansyi» kak sredstvo dlya resheniya globalnyih problem// Ekonomicheskiy zhurnal VShE. 2017. T. 21. # 2. S. 312–332.
2. Geets V. M. Ekonomika Ukrayini: klyuchovi problemi i perspektivi / V. M. Geets // Ekonomika i prognozuvannya. — 2016. — # 1. — S. 7–22.
3. Zakon Ukrayini «Pro Zagalnodержavnu programu adaptatsiyi zakonodavstva Ukrayini do zakonodavstva Evropeyskogo Soyuzu» vId 18.03.2004 r. # 1629-IV [Electronic resource]. Mode of access: <http://zakon3.rada.gov.ua>
4. «Zelenyie finansyi» v mire i Rossii: monografiya / pod. red. B. B. Rubtsova. M.: RUSAYNS, 2016. — 170 s.
5. Neobhodimaya finansovaya sistema. Razvitie finansovoy sistemy s uchetom ustoychivogo razvitiya// Otchet ob issledovanii YuNEP, 2015. — 112 s.
6. Oliyik D. I. EvroIntegratsIynI namIri UkraYini v kontekstI aktivIzatsIYi protsesiv// Strategic priorities, 2016, # 3 (40). — s.197
7. OfItIyniy sayt YuNEP. [Electronic resource]. Mode of access: <http://www.oecd-ilibrary.org/environment/green-finance-andinvestment>
8. Porfirev B. N. «Zelenyie» tendentsii v mirovoy finansovoy sisteme / B. N. Porfirev // Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyie otnosheniya, 2016, tom 60. # 9. — S. 516.
9. Rozporyadzhennya KМУ «Pro ImplementatsIyu Ugodi pro asotsIatsIyu mIzh Ukrayinoyu ta Evropeyskim Soyuzom...» # 847-r vId 17 veresnya 2014 r. [Electronic resource]. Mode of access: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-%D1%80>
10. Enders A., Pahomova N., Rihter K. Ekologicheskii menedzhment: uchebnik dlya VUZov. SPb.: Piter, 2004. — 544 s.
11. Berensmann K., Lindenberg N. Green Finance: Actors, Challenges and Policy Recommendations: Briefing Paper № 23. German Development Institute, 2016.
12. Finance Incentives in China, PWC. [Electronic resource]. Mode of access: http://www.pwchkcom/home/eng/green_finance
13. Green Finance for Developing Countries. Needs, Concerns and Innovations// United Nations Environment Programme, 2016.
14. KPMG International Sustainable Insight Gearing up for green bonds. [Electronic resource]. Mode of access: <https://www.kpmg.com>
15. Krugman P. Building a Green Economy. NYTimes Reprints. 2010.
16. Mazzucato M., Perez C. Innovation as Growth Policy: The Challenge for Europe. Science Policy Research Unit (SPRU): Working Paper Series. 2014.

Захарін Сергій Володимирович

*доктор економічних наук, професор
Тяньцзинський університет іноземних мов (КНР)*

Захарин Сергей Владимирович

*доктор экономических наук, профессор
Тяньцзиньский университет иностранных языков (КНР)*

Zakharin Sergii

*doctor of economic Sciences, Professor
Tianjin Foreign Study University (China)*

Левчук Наталія Іванівна

*кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» (Україна)*

Левчук Наталья Ивановна

*кандидат экономических наук, доцент, старший научный сотрудник
ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины» (Украина)*

Levchuk Natalia

*candidate of economic Sciences, associate Professor, senior researcher
Institute of Economics and forecasting of NAS of Ukraine (Ukraine)*

Лі Інін

*PhD, професор
Тяньцзинський університет іноземних мов (КНР)*

Ли Инин

*PhD, профессор
Тяньцзиньский университет иностранных языков (КНР)*

Li Yining

*PhD, Professor
Tarczynski University of foreign languages (China)*

**ПЕРСПЕКТИВИ КИТАЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНІЦІАТИВИ «ОДИН ПОЯС – ОДИН ШЛЯХ»**

**ПЕРСПЕКТИВЫ КИТАЙСКО-УКРАИНСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА
В КОНТЕКСТЕ РЕАЛИЗАЦИИ ИНИЦИАТИВЫ «ОДИН ПОЯС – ОДИН ПУТЬ»**

**POSSIBILITIES CHINESE-UKRAINIAN COOPERATION
IN THE CONTEXT OF THE «ONE ZONE – ONE ROAD»**

Анотація. Проаналізовано сучасні тенденції співробітництва між Україною та КНР. Описано зміст ініціативи «Один пояс – один шлях». Подано оцінку перспектив розширення китайсько-українського інвестиційного співробітництва. Внесено пропозиції щодо можливостей приєднання України до вказаної ініціативи.

Зроблено висновок, що приєднання України до ініціативи «Один пояс – один шлях» є економічно обґрунтованим і дозволить «розблокувати» інвестиційні проекти за участю китайських інвесторів, отримати доступ до дешевих кредитних ресурсів для розбудови інфраструктурних об'єктів, вжити подальших заходів для гармонізації торгівельних, транспортних, митних та логістичних процедур.

Зазначено, що приєднання України до ініціативи «Один пояс – один шлях» дозволить отримати додаткові іноземні інвестиції, що призведе до поліпшення показників платіжного балансу. Найбільш привабливими проектами є оновлення портової інфраструктури, закупівля інноваційного залізничного устаткування, розбудова транспортних переходів на

кордонах з європейськими державами. Це особливо актуально в контексті втрачання вітчизняною економікою свого транзитного потенціалу, що ми спостерігаємо нині.

Вказано, що у подальшому слід провести дослідження, що спрямовані на економічне обґрунтування та прогнозування наслідків управлінських рішень у сфері активізації китайсько-українського співробітництва із застосуванням економічних методів.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційне співробітництво, інфраструктурні проекти, Китай, Україна.

Аннотація. Проанализированы современные тенденции сотрудничества между Украиной и КНР. Описано содержание инициативы «Один – один путь». Дана оценка перспектив расширения китайско-украинского инвестиционного сотрудничества. Внесены предложения относительно возможностей присоединения Украины к указанной инициативе.

Сделан вывод, что присоединение Украины к инициативе «Один пояс – один путь» является экономически обоснованным и позволит «разблокировать» инвестиционные проекты с участием китайских инвесторов, получить доступ к дешевым кредитным ресурсам для развития инфраструктурных объектов, принять дальнейшие меры для гармонизации торговых, транспортных, таможенных и логистических процедур.

Отмечено, что присоединение Украины к инициативе «Один пояс – один путь» позволит получить дополнительные иностранные инвестиции, что приведет к улучшению показателей платежного баланса. Наиболее привлекательными проектами являются обновление портовой инфраструктуры, закупка инновационного железнодорожного оборудования, развитие транспортных переходов на границах с европейскими государствами. Это особенно актуально в контексте утраты отечественной экономикой своего транзитного потенциала, что мы наблюдаем сейчас.

Указано, что в дальнейшем следует провести исследования, направленные на экономическое обоснование и прогнозирование последствий управленческих решений в сфере активизации китайско-украинского сотрудничества с применением эконометрических методов.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционное сотрудничество, инфраструктурные проекты, Китай, Украина.

Summary. Analyzed the current trends of cooperation between Ukraine and China. We describe the content of the initiative «One Zone – one Road». The assessment of the prospects for expanding China-Ukrainian investment cooperation. The suggestions concerning the trajectory of Ukraine's integration to the initiative.

It is concluded that Ukraine's accession to the initiative of «One Zone – one Road» is economically justified and allow to «unblock» investment projects with participation of Chinese investors to access cheap credit resources for development of infrastructure facilities, to take further measures for the harmonization of trade, transport, customs and logistics procedures.

Noted that Ukraine's accession to the initiative of «One Zone – one Road» will provide additional foreign investment that would improve the balance of payment. The most attractive projects are the upgrading of port infrastructure, purchase of innovative rail equipment, the development of transport crossings on the borders with the European States. This is especially true in the context of loss of national economy of its transit potential, what we are seeing now.

It is indicated that you should continue to conduct research aimed at the economic justification and prediction of the consequences of managerial decisions in the sphere of revitalization of the Chinese-Ukrainian cooperation with the application of econometric methods.

Key words: investments, investment cooperation, infrastructure projects, China, Ukraine.

Постановка проблеми. З 2011 р. між КНР та Україною встановлено відносини стратегічного партнерства. У січні 2017 р. обидві країни святкували 25-річчя встановлення дипломатичних відносин. Вказане створює додаткові можливості для активізації китайсько-українського співробітництва у економічній сфері.

Китайська влада оголосила про ініціативу «Один пояс – один шлях» (або «Економічний пояс Велико-го Шовкового Шляху»), яка за змістом представляє собою особливу форму поглибленого співробітництва Китаю, держав Центральної Азії та Європи. Вона спрямована, зокрема, на гармонізацію торговельних,

митних, транспортних, логістичних та інших процедур.

За таких обставин виникає необхідність у виробленні науково обґрунтованих рекомендацій, спрямованих на обґрунтування перспективних форм китайсько-українського співробітництва, у тому числі в контексті реалізації ініціативи «Один пояс – один шлях».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над проблемами українсько-китайського співробітництва у торговельно-економічній та інвестиційній сферах плідно працюють вітчизняні науковці А. Гончарук [2], С. Кошовий [2], В. Поворозник [6], В. Перебийніс [6],

Є. Ярошенко [8], а також іноземні науковці М. Качмарські [9], Л. Зуокуї [10] та ін. В той же час у економічній літературі майже не представлено глибоких оцінок щодо можливостей та перспектив участі України у реалізації інфраструктурних інвестиційних проєктів в рамках ініціативи «Один пояс — один шлях».

Формулювання мети статті (постановка завдання) — надати науково обґрунтовані узагальнення та рекомендації з проблем розширення китайсько-українського співробітництва, у тому числі в контексті можливості приєднання України до проєкту «Один пояс — один шлях».

Виклад основного матеріалу. Між Китайською Народною Республікою (КНР) та Україною встановлено відносини стратегічного партнерства [1]. Нині договірно-правова база двосторонніх відносин, за повідомленням Міністерства закордонних справ України, налічує понад 300 документів, у тому числі 178 документів основного списку (угоди і договори) [3]. Зокрема, у 1992 р. між Урядом України і Урядом Китайської Народної Республіки укладено Угоду про торговельно-економічне співробітництво, відповідно до якої між сторонами встановлено режим найбільшого сприяння щодо стягнення митних зборів на експортні та імпорتنі товари обох країн, податків та інших внутрішніх зборів.

Вказане створює привабливе політичне та правове підґрунтя для активізації економічного співробітництва між КНР та Україною. Проте обсяги економічного співробітництва між підприємствами обох країн не можна вважати задовільними. Протягом 2014–2015 рр. між Україною та КНР зафіксовано зниження обсягів динаміки зовнішньої торгівлі товарами та послугами. Згідно даних Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, у 2015 р. загальний товарообіг між КНР та Україною становив 6,339 млрд. дол. США (зниження порівняно з попереднім роком на 22,5%), експорт — 2,439 млрд. дол. США (зниження — на 10,3%), імпорт — 3,898 млрд. дол. США (зниження — 28,6%) [4]. Станом на початок 2016 р. загальний обсяг нагромаджених в Україні китайських інвестицій становив 20,2 млн. дол. [5], що аж ніяк не можна вважати значною сумою.

Зниження темпів економічного співробітництва між КНР та Україною можна пояснити низкою об'єктивних та суб'єктивних причин, ключовими серед яких є загальна політична нестабільність в Україні, наявність конфлікту на Сході України та неконтрольованих владою територій, низький рівень захисту іноземних інвестицій, економічна криза та ін.

7 вересня 2013 р. Голова КНР Сі Цзіньпін, виступаючи у Казахстані оголосив про ініціативу «Один пояс — один шлях» (створення «Економічного

поясу Великого Шовкового Шляху») як нової форми поглибленого співробітництва Китаю, держав Центральної Азії та Європи [2; 6]. У листопаді 2014 р. китайська влада оголосила про створення інвестиційного фонду у розмірі 40 млрд. доларів США, що можуть бути використані на реалізацію інвестиційних проєктів з розвитку наземної та морської інфраструктури [2; 8].

Результатом цієї інтеграції має стати, зокрема, повне зняття бар'єрів, що заважають вільному руху економічних факторів, у першу чергу, факторів китайського походження (товарів, послуг, капіталів, робочої сили, валюти тощо) [10]. Вказане, в свою чергу, має призвести до зростання обсягів торгово-економічного співробітництва між Китаєм з одного боку та країнами Азії та Європи з іншого.

Станом на початок 2017 р. 17 держав світу заявили про свій намір взяти в участь у вказаній ініціативі, у тому числі про своє бажання долучитися до ініціативи публічно заявили Уряди Казахстану, Комбоджи, Лаосу, Шрі-Ланки, Мальдів, Польщі, Литви, Російської Федерації, Ізраїлю, Австрії, Греції, Таджикистану, Афганістану, Туреччини, Індонезії, Єгипту, Угорщини [2]. Потенційно, на думку китайських економістів, ініціатива передбачає участь понад 60 держав [8; 9].

Україна поки що не сформулювала чіткої позиції щодо участі у ініціативі. Вочевидь, це пояснюється наявністю значних внутрішніх проблем, у тому числі у сфері фінансування дефіциту державного бюджету та погашення державного боргу. Не дивлячись на млявість китайсько-українського економічного співробітництва, КНР та Україна мають значні взаємні інтереси у економічній сфері. В Україні відкрито представництва або філії китайських фірм Huawei, ZTE, Xinwei. У Китаї працюють представництва українських підприємств — ГК «Укрспецекспорт», ВАТ «Мотор-Січ», ВАТ «ФЕД», «Креатив Груп», «Корум Груп».

Між КНР та Україною існує значний потенціал розширення співробітництва у сфері випуску високотехнологічної продукції у аерокосмічній сфері, енергомашинобудуванні, автомобілебудуванні, проєктування та виробництва літальних апаратів.

Перебуваючи в Україні, заступник Міністра комерції КНР Цянь Кемін наголосив на необхідності успішного завершення розпочатих інвестиційних проєктів та пошуку нових «точок зростання» (реалізація нових ініціатив у сфері сільського господарства; реалізація проєктів доступного житла, модернізація портової та залізничної інфраструктури тощо) [7; 10].

З урахуванням позиції Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, яке участь Україні у вказаній ініціативі оцінило позитивно, слід розробити проєкт Плану спільних дій КНР та України («Дорож-

ню карту»), який має передбачати реалізацію низки заходів правового, економічного, адміністративного та організаційного характеру. Зрозуміло, що остаточні рішення мають бути ухвалені на політичному рівні.

Ключовим завданням для економічного блоку Уряду є продовження радикальних економічних реформ, запровадження гнучких механізмів регулювання економічної активності, проведення виваженої структурно-інвестиційної політики, створення сприятливого ділового клімату для іноземних інвесторів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Згідно нашої оцінки, існують значні резерви активізації китайсько-українського економічного співробітництва. Приєднання України до ініціативи «Один пояс — один шлях» є економічно обґрунтованим, оскільки це дозволить «розблокувати» інвестиційні проекти за участю китайських інвесторів, отримати доступ до дешевих кредитних ресурсів для розбудови інфраструктурних об'єктів, вжити подальших заходів для гармонізації торговельних, транспортних, митних та логістичних процедур.

Загально визнано, що Україна має вигідне економіко-географічне становище, але це становище має приносити відчутні позитивні результати у вигляді припливу інвестицій та збільшення доходу.

Крім того, приєднання України до вказаної ініціативи дозволить отримати додаткові іноземні інвестиції, що призведе до поліпшення показників платіж-

ного балансу. Найбільш привабливими проектами є оновлення портової інфраструктури, закупівля інноваційного залізничного устаткування, розбудова транспортних переходів на кордонах з європейськими державами. Це особливо актуально в контексті втрачання вітчизняною економікою транзитного потенціалу.

Обговорення економічних перспектив участі України у вказаній ініціативі слід провести під егідою Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР (зокрема, за участю фахівців Підкомісії з питань торговельно-економічного співробітництва). За наслідками цього обговорення, яке має пройти із залученням провідних експертів, слід підготувати проекти відповідних нормативних документів.

В рамках активізації двостороннього економічного співробітництва слід передбачити інструменти моніторингу інвестиційної взаємодії підприємств КНР та України, у тому числі з можливістю оперативного вирішення проблем китайських інвесторів в Україні.

Доцільне започаткування Самміту (конференції) високого рівня з перспектив економічного та гуманітарного співробітництва між Україною та КНР, що може проводитись щорічно або один раз на два роки.

У подальшому слід провести дослідження, що спрямовані на економічне обґрунтування та прогнозування наслідків управлінських рішень у сфері активізації китайсько-українського співробітництва із застосуванням економетричних методів.

Література

1. Відносини з країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону [електронний ресурс]. — Доступний з: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/bilateral-cooperation/asia-and-oceania>.
2. Гончарук А. Шовковий шлях: від концепції до практичних кроків (формат взаємодії 16+1) / А. Гончарук, С. Кошовий // Стратегічна панорама. — 2016. — № 1. — С. 26–35.
3. Договірні-правові база між Україною та Китаєм [електронний ресурс]. — Доступний з: <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/legal-acts>.
4. Зовнішньоекономічна діяльність [статистичне видання; електронний ресурс] / Держстат України, 2016. — Доступний з: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності [статистичне видання; електронний ресурс] / Держстат України, 2016. — Доступний з: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Проект «Один пояс — один шлях»: можливості для України / В. Поворозник, В. Перебийніс. — К.: МЦПД, 2015. — 31 с.
7. Торгово-економічне співробітництво з Китаєм — один з пріоритетів для України сьогодні / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [електронний ресурс]. — Доступний з: <http://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=afa2e521-ee22-45c6-8802-da0e91224632&title=NataliiaMikolska-TorgovoekonomichneSpivrobitnitstvoZKitamOdinZPrioritetivDliaUkrainiSogodni>.
8. Ярошенко С. Місце України в глобальних стратегіях Китаю / С. Ярошенко. — К.: МЦПД, 2015. — 44 с.
9. Kaszmariski M. The New Silk Road: a versatile instrument in China's policy / M. Kaszmariski. — OSW Centre for Eastern Studies, 2015. — Number 161. — 89 p.
10. Zuokui L. Central and Eastern Europe in Building the Silk Road Economic Belt / L. Zuokui. — Working Paper Series on European Studies Institute of European Studies Chinese Academy of Social Sciences. — 2014. — Vol. 8. — No. 3. — 130 p.

References

1. Vidnosyny z krajinamy Azijsjko-Tykhookeansjkogho rehionu [elektronnyj resurs]. – Dostupnyj z: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/bilateral-cooperation/asia-and-oceania>.
2. Ghoncharuk A. Shovkovyj shljakh: vid koncepciji do praktychnykh krokiv (format vzajemodiji 16+1) / A. Ghoncharuk, S. Koshovij // Strateghichna panorama. – 2016. – # 1. – S. 26–35.
3. Doghovirno-pravova baza mizh Ukrajinou ta Kytajem [elektronnyj resurs]. – Dostupnyj z: <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/legal-acts>.
4. Zovnishnjoekonomichna dijalnistj [statystychne vydannja; elektronnyj resurs] / Derzhstat Ukrainy, 2016. – Dostupnyj z: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Investyciji zovnishnjoekonomichnoji dijalnosti [statystychne vydannja; elektronnyj resurs] / Derzhstat Ukrainy, 2016. – Dostupnyj z: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Proekt «Odyn pojas – odyn shljakh»: mozhlyvosti dlja Ukrainy / V. Povoroznyk, V. Perebyjnis. – K.: MCPD, 2015. – 31 s.
7. Torghovo-ekonomichne spivrobitnytstvo z Kytajem – odyn z prioritytiv dlja Ukrainy sjoghodni / Ministerstvo ekonomichnogho rozvytku i torghivli Ukrainy [elektronnyj resurs]. – Dostupnyj z: <http://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=afa2e521-ee22-45c6-8802-da0e91224632&title=NataliiaMikolska-TorghovoekonomichneSpivrobitnitstvoZKitamOdinZPrioritytivDliaUkrainiSogodni>.
8. Jaroshenko Je. Misce Ukrainy v globalnykh strateghijakh Kytaju / Je. Jaroshenko. – K.: MCPD, 2015. – 44 s.
9. Kaszmarski M. The New Silk Road: a versatile instrument in China's policy / M. Kaszmarski. – OSW Centre for Eastern Studies, 2015. – Number 161. – 89 p.
10. Zuokui L. Central and Eastern Europe in Building the Silk Road Economic Belt / L. Zuokui. – Working Paper Series on European Studies Institute of European Studies Chinese Academy of Social Sciences. – 2014. – Vol. 8. – No. 3. – 130 p.

Игнатенко Александр Степанович

аспірант

Київського національного університету технологій та дизайну

Игнатенко Александр Степанович

аспірант

Киевского национального университета технологий и дизайна

Ignatenko Alexander

graduate student of the

Kyiv national University of technologies and design

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ КРЕДИТУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМА КРЕДИТОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ

IMPROVEMENT OF THE MECHANISM OF CREDITING OF INVESTMENT ACTIVITIES IN THE AGRICULTURAL SECTOR

Анотація. У науковій праці показана роль кредиту як джерела інвестицій у агропромисловому комплексі. Розкрито зміст та завдання механізму інвестиційного кредитування агропромислового комплексу. Обґрунтовано пропозиції щодо активізації кредитування інвестиційної діяльності у агропромисловому комплексі.

Доведено, що кредитування підприємств агропромислового комплексу доцільно здійснювати із використанням спеціальних кредитних інструментів, розроблених з урахуванням технологічних особливостей вказаних підприємств. Вказано на перспективність проектного фінансування як методу кредитування.

Зазначено, що в рамках реалізації державної політики підтримки агропромислового комплексу необхідно реалізувати заходи, спрямовані на розширення застосування інструментів стимулювання кредитування інвестиційної діяльності підприємств сільського господарства і експортоорієнтованих підприємств харчової промисловості (серед таких інструментів названо компенсацію частки відсоткових ставок за довгостроковими кредитами, виданими таким підприємствам, підвищення доступності кредитування з боку державних банків тощо).

Вказано, що необхідність інвестиційного кредитування агропромислового комплексу обумовлюється технологічними та економічними особливостями агропромислового виробництва. Однак в умовах кризи джерела інвестицій, у тому числі і кредит, різко звужуються. З метою підтримки продовольчої безпеки держави в рамках реалізації державної економічної політики слід вжити додаткових заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків інвестиційного кредитування агропромислового комплексу.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційне забезпечення, агропромисловий комплекс, кредит, інвестиційне кредитування агропромислового комплексу.

Аннотация. В научной работе показана роль кредита как источника инвестиций в агропромышленном комплексе. Раскрыто содержание и задачи механизма инвестиционного кредитования агропромышленного комплекса. Обоснованы предложения по активизации кредитования инвестиционной деятельности в агропромышленном комплексе.

Доказано, что кредитование предприятий агропромышленного комплекса целесообразно осуществлять с использованием специальных кредитных инструментов, разработанных с учетом технологических особенностей указанных предприятий. Указано на перспективность проектного финансирования как метода кредитования.

Отмечено, что в рамках реализации государственной политики поддержки агропромышленного комплекса необходимо реализовать мероприятия, направленные на расширение применения инструментов стимулирования кредитования инвестиционной деятельности предприятий сельского хозяйства и экспортоориентированных предприятий пищевой промышленности (среди таких инструментов названо компенсацию части процентных ставок по долгосрочным кредитам, выданным предприятиям, повышение доступности кредитования со стороны государственных банков и тому подобное).

Указано, что необходимость инвестиционного кредитования агропромышленного комплекса обуславливается технологическими и экономическими особенностями агропромышленного производства. Однако в условиях кризиса источники инвестиций, в том числе и кредит, резко сужаются. С целью поддержания продовольственной безопасности государства в рамках реализации государственной экономической политики следует принять дополнительных мер, направленных на минимизацию рисков инвестиционного кредитования агропромышленного комплекса.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционное обеспечение, агропромышленный комплекс, кредит, инвестиционное кредитование агропромышленного комплекса.

Summary. In the scientific article the role of credit as a source of investment in the agricultural sector. Reveals the content and tasks of the mechanism of investment lending to agriculture. The proposal for increased lending and investment activities in the agricultural sector.

It is proved that lending to agricultural enterprises to be undertaken using special loan tools, tailored technological features of these enterprises. Listed on the prospects of project financing as a method of lending.

It is noted that in the framework of realization state policy of support of agriculture it is necessary to implement measures aimed at enhancing the use of tools of stimulation of crediting of the investment activity of agricultural enterprises and export-oriented food industry (among those instruments, called partial compensation of interest rates on long-term loans granted to companies, increasing the availability of lending by state banks etc.).

Stated that the need for investment lending to agriculture is due to technological and economic characteristics of agricultural production. However, in a crisis, the sources of investment, including credit, were prejudiced. To maintain food security in the framework of the state economic policy should take additional measures to minimize the risks of investment lending to agriculture.

Key words: investments, investment security, agriculture, credit, investment loans, agro-industrial complex.

Постановка проблеми. Кредит як джерело інвестицій відіграє у агропромисловому комплексі надзвичайно важливу роль. Однак, інвестиційне кредитування підприємств агропромислового комплексу України ще не набуло широкого поширення. Інвестиційне кредитування агропромислового комплексу звужується. В умовах сучасних соціально-економічних трансформацій мають бути узагальнені та заново осмислені ключові аспекти теорії, методології та практики інвестиційного кредитування розвитку агропромислового комплексу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інвестиційного кредитування розвитку агропромислового комплексу перебувають в полі зору провідних науковців. Окремі аспекти застосування інструментів кредитного інвестування у агропромисловому комплексі висвітлено у працях Н. Бабіної [1], С. Захаріна [3], І. Котьялової [4], Д. Коваленка [5]. Однак наявні розвідки не враховують усієї специфіки економічних наслідків інвестиційного кредитування агропромислового комплексу в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій.

Формулювання мети статті (постановка завдання) — викласти результати досліджень з узагальнення теоретико-методичних основ та особливостей інвестиційного кредитування розвитку агропромислового комплексу в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій.

Виклад основного матеріалу. Кредит — це економічні відносини, що виникають з приводу тимчасової

передачі кредитором певного майна (економічних активів, у тому числі фінансових ресурсів) у тимчасове користування позичальника для організації господарської діяльності [5; 7]. Кредит може виступати одним із джерел фінансування інвестиційної діяльності [3, с. 89]. Особливості використання кредиту в інвестиційній діяльності наведено у Законі України «Про інвестиційну діяльність» [2]. В теорії кредиту підкреслюється особлива його роль як засобу забезпечення безперервності процесів виробництва та реалізації продукції [5, с. 66].

Процес фінансування та кредитування діяльності сільськогосподарських підприємств має низку особливостей, обумовлених технологічними та економічними процесами, що панують у сільському господарстві взагалі. Такі підприємства відчувають [4; 6]: уповільнену оборотність на виробничій стадії у зв'язку з тривалим технологічним процесом у рослинництві й тваринництві; необхідність створення у великих розмірах виробничих запасів, що вимагає залучення значних коштів; вплив несприятливих кліматичних умов, які приводять до створення страхових запасів; поступове і нерівномірне нарощування витрат, яке в кінці виробничого циклу завершується поверненням коштів у формі виручки від реалізації продукції; значна питома вага внутрішнього обороту — це переважна частина засобів, що відтворюються в самому господарстві (наприклад, корми, насіння, молодняк великої рогатої худоби, а їхня вартість не проходить товарної і грошової стадії кругообігу.

Особливістю кредитування сільськогосподарських підприємств є те, що банки повинні кредитувати весь кругообіг коштів позичальника. Лише у цьому випадку може бути впевненість, що банківські кошти не будуть «заморожені» на якійсь стадії виробництва [7]. Забезпеченням кредиту у сільському господарстві можуть слугувати (крім звичайних видів майна) земля (земельна ділянка), право користування землею, врожай, машини тощо.

Використання кредиту вельми актуальне і для підприємств харчової промисловості, які також відчувають дію фактора сезонності.

Завдяки кредитуванню (тобто за рахунок кредитного ресурсу) у агропромисловому комплексі здійснюється поповнення основного й оборотного капіталу. Підприємствам агропромислового комплексу в більшості випадків вигідніше за рахунок кредиту здійснити придбання необхідної техніки та устаткування, тим самим суттєво підвищивши продуктивність власної діяльності, а погашення кредиту здійснювати рівномірними платежами за рахунок поточних грошових надходжень. У випадку відсутності кредиту підприємство було б позбавлені можливості оперативного поповнювати основні фонди, а відтак — підтримувати нормальну операційну діяльність.

Згідно повідомлення Держстату, державне статистичне спостереження джерел фінансування капітальних інвестицій на рівні видів економічної діяльності (за виключенням коштів державного бюджету) не ведеться. На наш погляд, це є значним методологічним прорахунком, оскільки наявна методологія, програмні можливості та форми статистичної звітності дозволяють узагальнити дані про джерела фінансування капітальних інвестицій та згодом їх обробити, оскільки вказані дані збираються від суб'єктів статистичних спостережень (підприємств, установ та організацій), але узагальнюються лише на рівні національного господарства. В той же час ведеться статистичне узагальнення джерел фінансування інноваційної діяльності у видах промислової діяльності (у тому числі у харчовій промисловості).

Характер та особливості технологічних процесів у агропромисловому комплексі призвів до виникнення особливих фінансових (у тому числі кредитних) інструментів. Характерні особливості сільськогосподарського виробництва (у першу чергу сезонність та цінові коливання) більшою мірою вимагають залучення довгострокових (інвестиційних) банківських кредитів [1; 5]. Однак слід розуміти, що будь-яке кредитування може бути джерелом лише тієї частини діяльності, яка найбільше відповідає банківським стандартам (вимогам банківської системи). При цьому не виключається використання короткострокового

банківського кредитування як джерела фінансування як поточної, так і перспективної (інвестиційної) діяльності агропромислового підприємства [4; 7].

Слід також розуміти, що надання інвестиційних (довгострокових) кредитів пов'язано з додатковими ризиками (зокрема, це пояснюється тим, що економічні умови можуть швидко змінитися, і в процесі виконання довгострокової кредитної угоди можуть виникнути нові фактори, що здатні суттєво вплинути на результат господарювання позичальника). Найбільш поширеним способом мінімізації ризиків господарської (у тому числі інвестиційної) діяльності є страхування. Натомість у сільському господарстві можливе використання особливої форми мінімізації ризику — надання в заставу землі (земельної ділянки), або прав на використання цієї землі, або майбутнього врожаю. Такі форми забезпечення виконання зобов'язань виступають важливими інструментами мінімізації ризику кредитування інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Останнім часом набуває поширення такий метод кредитування, як проектне фінансування. Вважається, що успіх проекту залежить від зусиль усіх його учасників, а тому економічна поведінка різних учасників може вплинути на кінцевий результат. Згідно умов проектного фінансування, отримання позики або її частини (грошей) здійснюється на основі аналізу інформації про виконання певних зобов'язань, процедур, робіт усіма виконавцями проекту — головним виконавцем, іншими виконавцями, підрядчиками, поставальниками, фінансовими посередниками, покупцями, споживачами тощо.

Ми вважаємо, що в рамках реалізації державної політики підтримки агропромислового комплексу необхідно реалізувати заходи, спрямовані на розширення застосування інструментів стимулювання кредитування інвестиційної діяльності підприємств сільськогосподарства і експортоорієнтованих підприємств харчової промисловості. Такими інструментами можуть стати, наприклад, компенсація частки відсоткових ставок за довгостроковими кредитами, виданими таким підприємствам, підвищення доступності кредитування з боку державних банків тощо.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Кредит як інструмент фінансування інвестиційної діяльності доволі широко використовується у агропромисловому комплексі, зокрема підприємствами сільськогосподарства та харчової промисловості. Доцільність та необхідність інвестиційного кредитування агропромислового комплексу обумовлюється технологічними та економічними особливостями агропромислового виробництва. Однак в умовах кризи джерела

інвестицій, у тому числі і кредит, різко звужуються. З метою підтримки продовольчої безпеки держави в рамках реалізації державної економічної політики слід вжити додаткових заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків інвестиційного кредитування агропромислового комплексу. Кредитування підприємств агропромислового комплексу доцільно здійснювати із використанням спеціальних кредитних інструментів, розроблених з урахуванням технологічних особливостей вказаних підприємств. Перспективним методом кредитування агропромислового комплексу

є проектне кредитування (проектний метод). Розвиток інвестиційного кредитування агропромислового комплексу доцільно здійснювати на основі впровадження досвіду розвинутих держав. Вказане, зокрема, дозволить в перспективі отримати доступ до фінансового ресурсу, що акумулюється на міжнародних ринках.

У подальшому мають бути виконані дослідження з методології статистичного спостереження та економічного оцінювання динаміки інвестиційного кредитування агропромислового комплексу.

Література

1. Бабіна Н. О. Інвестиційне забезпечення сталого економічного розвитку / Н. О. Бабіна // Економіка і управління. — 2015. — № 4. — С. 93–97.
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» / Відомості Верховної Ради (ВВР). — 1991. — № 47. — ст. 646.
3. Захарін С. В. Фінансові важелі активізації інвестиційної та інноваційної діяльності / С. В. Захарін // Науковий вісник Полісся. — 2016. — № 1. — С. 88–93.
4. Котьякалова І. В. Концепція забезпечення кредитоспроможності підприємств АПК / І. В. Котьякалова // Економіка: проблеми теорії і практики [збірник наукових праць]. — 2009. — Випуск 251. — Т. 3. — С. 561–570.
5. Коваленко Д. І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика / Д. І. Коваленко, В. В. Венгер. — К.: Центр учбової літератури, 2013. — 578 с.
6. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності [Електронний ресурс]. — Доступний з: works.com.ua/work/7261_Kredytyvannya_silskogospodarskih_pidpriemstv_yak_efektivne_dжерело_investiciinoi_diyalnosti.html
7. Сільськогосподарський кредит [Електронний ресурс]. — Доступний з: <https://books.br.com.ua/47812>.

References

1. Babina N. O. Investycyjne zabezpechennja stalogo ekonomichnogo rozvytku / N. O. Babina // Ekonomika i upravlinnja. — 2015. — # 4. — S. 93–97.
2. Zakon Ukrajinjy «Pro investycijnju dijajlnistj» / Vidomosti Verkhovnoji Rady (VVR). — 1991. — # 47. — st.646.
3. Zakharin S. V. Finansovi vazheli aktyvizaciji investycijnoji ta innovacijnoji dijajlnosti / S. V. Zakharin / Naukovyj visnyk Polissja. — 2016. — # 1. — S. 88–93.
4. Kotjkalova I. V. Koncepcija zabezpechennja kredytopromozhnosti pidprijemstv APK / I. V. Kotjkalova // Ekonomika: problemy teorii i praktyky [zbirnyk naukovykh pracj]. — 2009. — Vypusk 251. — T.3. — S.561–570.
5. Kovalenko D. I. Finansy, ghroshi ta kredyt: teorija ta praktyka / D. I. Kovalenko, V. V. Venger. — K.: Centr uchbovoji literatury, 2013. — 578 s.
6. Kredytuvannja siljsjogospodarsjkykh pidprijemstv jak efektyvne dzherelo investycijnoji dijajlnosti [Elektronnyj resurs]. — Dostupnyj z: works.com.ua/work/7261_Kredytyvannya_silskogospodarskih_pidpriemstv_yak_efektivne_dжерело_investiciinoi_diyalnosti.html
7. Siljsjogospodarsjkyj kredyt [Elektronnyj resurs]. — Dostupnyj z: <https://books.br.com.ua/47812>.

Коваленко Дмитро Іванович

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київський національний університет технологій та дизайну*

Коваленко Дмитрий Иванович

*кандидат экономических наук,
доцент кафедры финансов и финансово-экономической безопасности
Киевский национальный университет технологий и дизайна*

Kovalenko Dmytro

*PhD, Associate Professor
Kyiv National University of Technology and Design*

Нехороших Владислав Олександрович

Київський національний університет технологій та дизайну

Нехороших Владислав Александрович

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Nekhoroshykh Vladyslav

Kyiv National University of Technology and Design

**ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ:
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ**

**ОЦЕНКА УРОВНЯ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
ПРЕДПРИЯТИЯ В УСЛОВИЯХ НЕСТАБИЛЬНОСТИ:
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЙ АСПЕКТ**

**ASSESSMENT OF THE LEVEL OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY
OF THE ENTERPRISE IN CONDITIONS OF INSTABILITY:
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECT**

Анотація. У науковій праці подано огляд методичних підходів до оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства. Серед них провідними у визначенні основних показників фінансово-економічної безпеки господарюючого суб'єкта є ресурсний (інвестиційний), циклічний, системний, інфраструктурний (кластерний) та процесний. Визначено можливості експертних підходів (методу експертних оцінок) до визначення рівня фінансово-економічної безпеки підприємства.

Показано, що провідними у визначенні основних показників фінансово-економічної безпеки господарюючого суб'єкта є ресурсний, циклічний, системний, інфраструктурний, кластерний та процесний підходи. Наведено узагальнення методик формалізованої оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства (експрес-аналіз, моделювання, регресійний аналіз, експертних оцінок, трендовий тощо).

Доведено, що загострення стану фінансово-економічної безпеки виникає внаслідок ухвалення неадекватних управлінських рішень, зокрема щодо залучення та раціонального використання фінансових ресурсів. Запропоновано до використання методики прогнозування фінансово-економічної безпеки підприємства на основі врахування фактору часу (часового критерію), протягом якого має відбуватися реакція керівництва підприємства (у формі ухвалення та впровадження управлінських рішень) на загрози фінансово-економічного характеру.

Вказано, що оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства має супроводжуватися даними глибокого аналізу окремих сторін фінансово-економічної діяльності підприємства (аналіз платоспроможності, аналіз кредитоспроможності, аналіз рентабельності капіталу тощо). Слід враховувати наростання загроз, які пов'язані з так званими «неекономічними впливами» на роботу підприємства.

Ключові слова: підприємство, фінансово-економічна безпека, фінансовий ризик, оцінка рівня фінансово-економічної безпеки підприємства.

Аннотация. В научной работе представлен обзор методических подходов к оценке уровня финансово-экономической безопасности предприятия. Среди них ведущими в определении основных показателей финансово-экономической безопасности хозяйствующего субъекта является ресурсный (инвестиционный), циклический, системный, инфраструктурный (кластерный) и процессный. Определены возможности экспертных подходов (методом экспертных оценок) для определения уровня финансово-экономической безопасности предприятия.

Показано, что ведущими в определении основных показателей финансово-экономической безопасности хозяйствующего субъекта является ресурсный, циклический, системный, инфраструктурный, кластерный и процессный подходы. Приведены обобщения методик формализованной оценки уровня финансово-экономической безопасности предприятия (экспресс-анализ, моделирование, регрессионный анализ, экспертных оценок, трендовый и т. п.).

Доказано, что обострение состояния финансово-экономической безопасности возникает в результате принятия неадекватных управленческих решений, в частности относительно привлечения и рационального использования финансовых ресурсов. Предложено использование методики прогнозирования финансово-экономической безопасности предприятия на основе учета фактора времени (временного критерия), в течение которого должно происходить реакция руководства предприятия (в форме принятия и внедрения управленческих решений) на угрозы финансово-экономического характера.

Указано, что оценка уровня финансово-экономической безопасности предприятия должна сопровождаться данными глубокого анализа отдельных сторон финансово-экономической деятельности предприятия (анализ платежеспособности, анализ кредитоспособности, анализ рентабельности капитала и тому подобное). Следует учитывать нарастание угроз, которые связаны с так называемыми «неэкономическими воздействиями» на работу предприятия.

Ключевые слова: предприятие, финансово-экономическая безопасность, финансовый риск, оценка уровня финансово-экономической безопасности предприятия.

Summary. In scientific work the review of methodological approaches to the assessment of the level of financial and economic security of the enterprise is represented. The resource (investment), circular, system, infrastructure (cluster) and process approaches are the leading in the determination of the main indicators of economic security of business entity among them. Opportunities of expert approaches (method of expert evaluations) are identified to determine the level of financial and economic security of the enterprise.

It is shown, that the leading in determination of the main figures of financial-economic security entity are resource, circular, system, infrastructure, cluster and process approaches. The generalized methods of the formalized evaluation of the level of financial and economic security of the enterprise (Express-analysis, modeling, regression analysis, expert assessments, trending, etc.) are represented.

It is proved, that the exacerbation of state of financial-economic security is caused by the adoption of inappropriate management decisions, particularly regarding the attraction and efficient use of financial resources. We propose the use of methods of forecasting of financial and economic security of the enterprise on the basis of accounting time factor (temporal criterion), during which the reaction of the company's management has to happen (in the form of the adoption and implementation of managerial decisions) on threats to the financial-economic nature.

It is provided, that the assessment of the level of financial and economic security of the enterprise data must be accompanied by in-depth analysis of individual aspects of financial-economic activity of the enterprise (solvency analysis, analysis of creditworthiness, analysis of return on capital etc.). You should consider the increased threats that are associated with the so-called «non-economic effects» for the company.

Key words: enterprise, financial security, financial risk, evaluation of financial and economic security of the enterprise.

Постановка проблеми. В новітніх умовах, які характеризуються значною економічною турбулентністю, принципово важливо для будь-якого підприємства організувати функціонування в стані належної фінансово-економічної безпеки. В свою чергу, одним із ключових питань підтримки належного рівня фінансово-економічної безпеки підприємства

є здійснення своєчасного моніторингу та оцінки цього рівня. Однак, традиційні (стандартні) методи такої оцінки не завжди придатні до застосування в умовах фінансово-економічної кризи. Зокрема, слід врахувати фактор часу, який в умовах нестабільності може чинити істотний вплив на загострення стану фінансово-економічної безпеки підприємства. Відтак,

проблема пошуку критеріїв та інструментів оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства, що функціонує у нестабільному економічному середовищі, представляє значну методологічну, науково-практичну та прикладну проблему.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми вироблення науково-методичних основ оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємств висвітлено у наукових працях Бабіної Н. О., Бобришевої-Шкарлет Т. О., Грунина О. А., Захаріна С. В., Коваленка Д. І., Ляшенко О. М., Шкарлета С. М. та інших науковців [1–8]. Однак наявні науково-методичні положення ґрунтуються в основному на застосуванні підходів оцінювання фінансово-економічної безпеки, що використовують переважно кількісні методи (можливості яких, не дивлячись на універсальність, є все-таки обмеженими). Традиційні методики оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки не завжди придатні до застосування в станах значної економічної нестабільності (у т. ч. в умовах фінансово-економічної кризи та нестабільності).

Формулювання мети статті (постановка завдання) — висвітлити результати наукових досліджень щодо розробки методичних підходів до визначення оцінки (оцінювання) рівня фінансово-економічної безпеки підприємства в умовах нестабільності.

Виклад основного матеріалу. Фінансово-економічна безпека підприємства вченими-економістами тлумачиться як стан захисту підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз (небезпек) фінансового характеру, що дозволяє такому підприємству здійснювати нормальну фінансово-економічну діяльність (тобто діяльність у заздалегідь визначених параметрах) [5; 6]. В умовах економічної нестабільності різко загострюється проблема підтримки нормального функціонування підприємства, у тому числі і його фінансово-економічної діяльності. Фінансово-економічна безпека підприємства з позицій динаміки може бути представлена як безперервний процес: моніторинг фінансового стану; діагностика та оцінка складових фінансового стану; виявлення небезпек (загроз), які можуть призвести до погіршення рівня фінансово-економічної безпеки; вироблення управлінських рішень, спрямованих на захисту або протидію негативним впливам; вжиття заходів з попередження загроз у майбутньому. Об'єктивне оцінювання стану фінансово-економічної безпеки підприємства відіграє важливе значення в системі підтримки його нормального функціонування.

Провідними у визначенні основних показників фінансово-економічної безпеки господарюючого суб'єкта є ресурсний, циклічний, системний, інфраструктурний, кластерний та процесний підходи, які широко

описані у спеціальній навчальній літературі та науково-методичних публікаціях [5; 7]. Згідно позиції Н. О. Бабіної, в процесі аналізу фінансово-економічної безпеки та вироблення пропозицій щодо підвищення її рівня необхідно використовувати переважно економіко-математичні методи дослідження складних систем, серед яких провідними є: метод експертних оцінок, методи регресійного і дисперсійного аналізу, методи експоненціального згладжування, методи теорії нечітких систем (зокрема, методи кластерного і дискримінантного аналізу), методи багатofакторного статистичного аналізу [1, с. 230]. На нашу думку, на основі використання економіко-математичних методів доцільно розробити єдиний кількісний критерій фінансово-економічної безпеки, а також методики його визначення. В той же час слід врахувати, що стандартні економіко-математичні методи оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства не завжди придатні до застосування в умовах економічної нестабільності.

Для формалізованої оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства можуть використовуватися різні методи: експрес-аналіз, моделювання, регресійний аналіз, експертних оцінок, трендовий тощо.

На наш погляд, в умовах економічної нестабільності доцільно застосовувати методи, які дають можливість комплексного оцінювання поточного стану фінансово-економічної безпеки, а також мають властивість вироблення певного прогнозу. Одним із таких методів є побудова алгоритмічної моделі. Алгоритмічна модель оцінювання стану фінансово-економічної безпеки передбачає послідовне виконання наступних процедур: 1) здійснення поглибленого фінансового аналізу стану та результативності діяльності підприємства; 2) формування інформаційної бази прикладного дослідження (передбачає аналіз ключових показників та визначення їхніх граничних значень); 3) розробка економетричної моделі оцінювання впливу різних факторів на інтегральний показник рівня фінансово-економічної безпеки підприємства; 4) прогнозування стану фінансово-економічної безпеки підприємства; 5) тлумачення отриманих результатів (ідентифікація рівня фінансово-економічної безпеки на основі методу нечітких множин); 6) вироблення пропозицій (проекту рішення).

З теоретичної точки зору, загострення стану фінансово-економічної безпеки виникає внаслідок ухвалення неадекватних управлінських рішень, зокрема щодо залучення та раціонального використання фінансових ресурсів. Така ситуація можлива, приміром, у разі відсутності (або запізнення) реакції керівників підприємства на наявні економічні загрози та виклики. Збільшення економічних загроз (небезпек), відсутність

адекватної реакції на них, може призвести до дестабілізації фінансово-економічної діяльності підприємства, і як наслідок — до втрати платоспроможності та банкрутства. При цьому слід враховувати, що вплив загроз (викликів) відчуває на собі кожне підприємство. Такі загрози виникають внаслідок об'єктивних та суб'єктивних причин. Однак в процесі управління підприємством важливо підтримувати рівень фінансово-економічної безпеки у нормальному стані. Стан фінансово-економічної небезпеки матиме місце, коли підприємство «поглинає» фінансові ресурси без погашення власної кредиторської заборгованості, при цьому джерела доходів не дозволяють фінансувати поточну та перспективну діяльність. Загрозливим є стан, коли підприємство «поглинає» ресурси контрагентів, своїх працівників, акціонерів та інших суб'єктів ринку, допускає нарощування податкового боргу.

На цій теоретико-методологічній основі С. М. Шкарлет розробив методику прогнозування фінансово-економічної безпеки підприємства, акцентуючи увагу на економічному змісті часу (часового критерію) в реакції на економічну небезпеку підприємства при прийнятті управлінських рішень [8, с. 185]. У формалізованому вигляді запропонований критерій прогнозування стану фінансово-економічної небезпеки відображається як цільова функція, що залежить від часу виявлення та подолання небезпечних тенденцій у фінансово-господарській діяльності підприємства [2, с. 120]:

$$K_i = f(T), \quad (1)$$

де K_i — імовірна можливість виникнення стану економічної небезпеки;

T — загальний часовий інтервал діагностики економічних загроз і небезпек та формування керівної стабілізаційної реакції підприємства.

При цьому загальний час (часовий інтервал), що проходить від виявлення економічних загроз (небезпек) до формування управлінського рішення щодо стабілізації фінансово-економічного стану підприємства є множиною певних аргументів із сфери визначення функції імовірної можливості виникнення стану фінансово-економічної безпеки [2, с. 121]:

$$T = \{T_1, T_2, T_3, T_4, T_5\}, \quad (2)$$

де T_1 — часовий інтервал виявлення економічної загрози щодо виникнення кризового стану в діяльності підприємства;

T_2 — часовий інтервал запровадження заходів потенційного попередження перетворення певної загрози у незадовільний стан фінансово-економічної безпеки;

T_3 — часовий інтервал фактичної ідентифікації стану загрози;

T_4 — часовий інтервал спізнення щодо початку прийняття управлінських рішень для нейтралізації

загрози та виникнення кризового стану діяльності підприємства;

T_5 — часовий інтервал подолання фінансово-економічної загрози.

В останні роки фахівці відмічають наростання загроз, які пов'язані з так званими «неекономічними впливами» на роботу підприємства (рейдерські атаки, блокування роботи, «чорний піар», розповсюдження недостовірної інформації, у т.ч. з використанням ЗМІ тощо). Тому, з урахуванням наведеного, сучасна концепція підтримки фінансово-економічної безпеки підприємства має передбачати необхідність вжиття заходів, спрямованих на захист фінансово-економічних інтересів підприємства при здійсненні як операційної (поточної) діяльності, так і у взаємовідносинах із зовнішнім середовищем, у тому числі ринковим та позаринковим сегментами. Отже, система підтримки належного стану фінансово-економічної безпеки підприємства має включати не лише захист організації від традиційних фінансово-економічних загроз, а й захист інтересів організації у взаємодії з громадськістю; підтримка інтересів організації у системі державного, регіонального та місцевого управління; управління ефективністю та безпекою інвестиційної діяльності (включаючи правовий захист інвестицій, фізичний захист об'єктів інвестування тощо); забезпечення високого рівня правового захисту фінансово-економічних інтересів організації; забезпечення фізичної безпеки майна та співробітників організації; підтримку високої ефективності експлуатації економічних та фінансових ресурсів організації; організація захисту комерційної таємниці з використанням сучасних технологій зберігання та розповсюдження інформації; управління безпекою фінансування організації (за рахунок різних джерел) [1; 5; 7].

Професор С. Захарін зробив висновок щодо важливості раціонального використання інтелектуального капіталу в системі підтримки фінансово-економічної безпеки підприємства, справедливо наголошуючи на необхідності вжиття заходів із захисту інтелектуального капіталу та інтелектуальної власності підприємства за допомогою економічних, фінансових, правових, організаційно-адміністративних та фізичних інструментів підтримки безпеки [4, сс. 10–14].

Оригінальні узагальнення зробив О.С. Грунін, який розглядає систему забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства у формі графічних зображень комплексних принципівих моделей забезпечення безпеки персоналу фірми, основних фондів, конфіденційної інформації, елементами яких є: об'єкт безпеки, об'єкт загроз, джерела загроз, загрози, засоби захисту та ін. [3, с. 85].

На нашу думку, перспективним є підхід щодо комплексного застосування різних методик оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства. Це особливо важливо, коли підприємство здійснює диверсифіковану діяльність, працює на різних ринках, а різні продукти знаходяться на різних стадіях життєвого циклу.

Оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства, на нашу думку, має супроводжуватися даними глибокого аналізу окремих сторін фінансово-економічної діяльності підприємства (аналіз платоспроможності, аналіз кредитоспроможності, аналіз рентабельності капіталу тощо). В той же час слід врахувати, що в умовах економічної нестабільності результати вказаного аналізу є завжди «застарілими», оскільки відображають стан підприємства на певну дату, яка вже минула.

Окрім того, оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки має доповнюватися аналізом різних складових діяльності підприємства (у тому числі позаекономічного характеру). Основну увагу слід приділяти вивченню фінансових умов господарських договорів (угод, контрактів). Приміром, в умовах зовні нормального фінансово-економічного стану підприємства йому може загрозувати кризовий стан внаслідок відчуження основних засобів, що перебувають у заставі відповідно до умов кредитної угоди.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Провідними у визначенні основних показників фінансово-економічної безпеки господарюючого суб'єкта є ресурсний, циклічний, системний, інфраструктурний, кластерний та процесний підходи. Для формалізованої оцінки рів-

ня фінансово-економічної безпеки підприємства можуть використовуватися різні методи: експрес-аналіз, моделювання, регресійний аналіз, експертних оцінок, трендовий тощо. В умовах економічної нестабільності доцільно застосовувати методи, які дають можливість комплексного оцінювання поточного стану фінансово-економічної безпеки, а також мають властивість вироблення певного прогнозу. Одним із таких методів є побудова алгоритмічної моделі.

Загострення стану фінансово-економічної безпеки виникає внаслідок ухвалення неадекватних управлінських рішень, зокрема щодо залучення та раціонального використання фінансових ресурсів. Запропоновано до використання методики прогнозування фінансово-економічної безпеки підприємства на основі фрахування фактору часу (часового критерію), протягом якого має відбуватися реакція керівництва підприємства (у формі ухвалення та впровадження управлінських рішень) на загрози фінансово-економічного характеру.

Оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства має супроводжуватися даними глибокого аналізу окремих сторін фінансово-економічної діяльності підприємства (аналіз платоспроможності, аналіз кредитоспроможності, аналіз рентабельності капіталу тощо). Слід враховувати наростання загроз, які пов'язані з так званими «неекономічними впливами» на роботу підприємства.

У подальшому пропонується виконати наукові дослідження з питань вироблення перспективних підходів, методів та прийомів оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства в залежності від характеристик його діяльності (вид діяльності, галузь, розмір, стадія життєвого циклу тощо).

Література

1. Бабіна Н. О. Сучасні технології підтримки економічної безпеки у корпорації / Н. О. Бабіна // Новітні технології корпоративного менеджменту в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій [колективна монографія] / за ред. д. е. н. С. В. Захаріна. — К.: КНЛУ, 2014. — С. 226–236.
2. Бобришева-Шкарлет Т. О. Ознаки і критерії кризових явищ у підприємницькій діяльності / Т. О. Бобришева-Шкарлет // Економіка та підприємництво [Зб. наук. праць молодих учених та аспірантів]. — К.: КНЕУ, 2001. — Вип. 6 / Відп. ред. С. І. Дем'яненко. — С. 118–125.
3. Грунин О. А. Экономическая безопасность организации / О. А. Грунин, С. О. Грунин. — СПб.: Изд-во «Питер», 2002. — 160 с.
4. Захарін С. В. Формування та використання інтелектуального капіталу в системі підтримки економічної безпеки підприємства / С. В. Захарін // Проблеми науки. — 2012. — № 7. — С. 9–15.
5. Коваленко Д. І. Особливості управління фінансовою безпекою на підприємстві / Д. І. Коваленко, В. В. Диба // Міжнародний науковий журнал. — 2015. — № 2. — С. 49–54.
6. Козаченко А. В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения [монографія] / Козаченко А. В., Пономарев В. П., Ляшенко А. Н. — К.: Либра, 2013. — 280 с.
7. Ляшенко О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: [монографія] / О. М. Ляшенко. — Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2011. — 400 с.
8. Шкарлет С. М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект [монографія] / Шкарлет С. М. — К.: Книжкове вид-во НАУ, 2007. — 436 с.

References

1. Babina N. O. Suchasni tekhnologhiji pidtrymky ekonomichnoji bezpeky u korporaciji / N. O. Babina // Novitni tekhnologhiji korporatyvnogho menedzhmentu v umovakh suchasnykh socialjno-ekonomichnykh transformacij [kolektyvna monoghrafija] / za red.d.e.n. S. V. Zakharina. — K.: KNLU, 2014. — S. 226–236.
2. Bobrysheva-Shkarlet T. O. Oznaky i kryteriji kryzovykh javyssh u pidpryjemnyckij dijalnosti / T. O. Bobrysheva-Shkarlet // Ekonomika ta pidpryjemnyctvo [Zb. nauk. pracj molodykh uchenykh ta aspirantiv]. — K.: KNEU, 2001. — Vyp. 6 / Vidp. red. S. I. Dem'janenko. — S. 118–125.
3. Ghrunyn O. A. Ekonomycheskaja bezopasnostj orghanyzacyy / O. A. Ghrunyn, S. O. Ghrunyn. — SPb.: Yzd-vo «Pyter», 2002. — 160 s.
4. Zakharin S. V. Formuvannja ta vykorystannja intelektualnogho kapitalu v systemi pidtrymky ekonomichnoji bezpeky pidpryjemstva / S. V. Zakharin // Problemy nauky. — 2012. — № 7. — S. 9–15.
5. Kovalenko D. I. Osoblyvosti upravlinnja finansovoju bezpekoju na pidpryjemstvi / D. I. Kovalenko, V. V. Dyba // Mizhnarodnyj naukovyj zhurnal. — 2015. — # 2. — S. 49–54.
6. Kozachenko A. V. Ekonomycheskaja bezopasnostj predpryjatyja: sushhnostj y mekhanizm obespechenija [monoghrafija] / Kozachenko A. V., Ponomarev V. P., Ljashenko A. N. — K.: Lybra, 2013. — 280 s.
7. Ljashenko O. M. Konceptualizacija upravlinnja ekonomichnoju bezpekoju pidpryjemstva: [monoghrafija] / O. M. Ljashenko. — Lughansjk: vyd-vo SNU im. V. Dalja, 2011. — 400 s.
8. Shkarlet S. M. Ekonomichna bezpeka pidpryjemstva: innovacijnyj aspekt [monoghrafija] / Shkarlet S. M. — K.: Knyzhkove vyd-vo NAU, 2007. — 436 s.

Кириченко Дмитро Ігорович

студент

Київського кооперативного інституту бізнесу і права

Кириченко Дмитрий Игоревич

студент

Киевского кооперативного института бизнеса и права

Kyrychenko Dmytro

Student of the

Kyiv Cooperative Institute of Business and Law

Чан-хі Оксана Сергіївна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Київський кооперативний інститут бізнесу і права

Чан-хи Оксана Сергеевна

кандидат экономических наук,

доцент кафедры предпринимательства, торговли и биржевой деятельности

Киевский кооперативный институт бизнеса и права

Chan-khi Oksana

PhD in Economics,

Associate Professor of Entrepreneurship,

Trade and Exchange Activity Department

Kyiv Cooperative Institute of Business and Law

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНОЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ НА РИНКУ ЄС: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ АГРОПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ НА РЫНКЕ ЕС: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

COMPETITIVENESS OF DOMESTIC AGRICULTURAL PRODUCTS ON THE EU MARKET: PROBLEMS AND PROSPECTS

Анотація. Досліджено актуальність та перспективи входження підприємств аграрного сектору України на ринок Європейського Союзу. Доведено необхідність подальшого розвитку і розширення присутності вітчизняних виробників агропродовольчої продукції на світових ринках. На сучасному етапі економічна ситуація в агропромисловому комплексі (АПК) України ускладнена рядом проблем, сприяти розв'язанню яких може тільки поглиблення його інтеграції в систему світогосподарських зв'язків.

У статті розглянуто фактори, що перешкоджають зміцненню конкурентоспроможності продукції АПК на зовнішніх ринках, а саме: низький рівень розвитку вітчизняної фінансово-кредитної системи; нерозвиненість інфраструктури АПК; недостатня гармонізація українських стандартів якості з міжнародними; недостатність державного цільового фінансування науково-прикладних розробок тощо. Проаналізовано переваги, недоліки функціонування АПК в умовах євроінтеграційних процесів, надано пропозиції щодо підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції АПК на європейському ринку.

Ключові слова: зона вільної торгівлі, конкурентоспроможність продукції, агропродовольча продукція, зовнішньоторговельні перспективи.

Аннотация. Исследована актуальность и перспективы вхождения предприятий аграрного сектора Украины на рынок Европейского Союза. Доказана необходимость дальнейшего развития и расширения присутствия отечественных

производителей агропродовольственной продукции на мировых рынках. На современном этапе экономическая ситуация в агропромышленном комплексе (АПК) Украины осложнена рядом проблем, способствовать решению которых может только углубление его интеграции в систему мирохозяйственных связей.

В статье рассмотрены факторы, препятствующие укреплению конкурентоспособности продукции АПК на внешних рынках, а именно: низкий уровень развития отечественной финансово-кредитной системы; неразвитость инфраструктуры АПК; недостаточная гармонизация украинских стандартов качества с международными; недостаточность государственного целевого финансирования научно-прикладных разработок и тому подобное. Проанализированы преимущества, недостатки функционирования АПК в условиях интеграционных процессов, даны предложения по повышению уровня конкурентоспособности отечественной продукции АПК на европейском рынке.

Ключевые слова: зона свободной торговли, конкурентоспособность продукции, агропродовольственная продукция, внешнеторговые перспективы.

Summary. The relevance and prospects of the entry of enterprises of the agrarian sector of Ukraine into the market of the European Union are investigated. The necessity of further development and expansion of the presence of domestic producers of agro-food products in world markets is proved. At the current stage of the economic situation in agriculture (APG) Ukraine is complicated by a number of problems, which can help address only deepen its integration into the world economic relations.

The article considers the factors that hamper the strengthening of the competitiveness of agricultural products in foreign markets, that is: low level of development of the domestic financial and credit system; underdeveloped infrastructure of agriculture; insufficient harmonization of Ukrainian quality standards with international ones; lack of state targeted financing of scientific and applied developments, etc. Analyzed the advantages and disadvantages of the functioning of the agroindustrial complex in the context of integration processes, and proposed improvements in the competitiveness of domestic agricultural products in the European market.

Key words: free trade zone, competitiveness of products, agricultural products, foreign trade prospects.

Постановка проблеми. Зважаючи на проголошений Україною стратегічний курс на модернізацію у сучасному глобалізованому світі вона формує систему своїх міжнародних відносин, де особливе місце в економіці країни посідає аграрний сектор. Тому дослідження проблеми підвищення конкурентоспроможності агропродовольчої продукції в умовах загострення конкурентної боротьби на зовнішньому ринку є надзвичайно важливим для вітчизняних виробників і країни в цілому. Адаптація вітчизняного аграрного сектора економіки до умов та вимог Європейського союзу є складним і суперечливим процесом. Внаслідок природних та економічних особливостей галузі сільського господарства, його тривалою внутрішньою і зовнішньою відірваністю від розвинутих європейських країн, суттєвих розбіжностей між Україною та ЄС у визначенні пріоритетів державної аграрної політики продовжуються наукові дискусії про доступні євроінтеграційні перспективи та можливі загрози вітчизняного агропромислового комплексу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різних аспектів конкурентоспроможності продукції присвячені праці таких вітчизняних і зарубіжних авторів: Л. В. Балабанова, П. С. Березівського, О. В. Березіна, С. В. Васильчака, А. П. Гайдуцького, П. С. Зав'ялова, М. Й. Маліка, Т. Л. Мостенської, В. В. Окрепілова, М. К. Пархомця, П. Т. Саблука тощо, які й досі є постійним предметом для вивчення і за-

слуговують детального розгляду та подальшого обговорювання.

Метою статті є дослідження та оцінка конкурентоспроможності вітчизняної агропродовольчої продукції на європейському продовольчому ринку.

Виклад основного матеріалу. Проблема конкурентоспроможності продукції в Україні стала однією з найбільш важливих. Адже, від випуску конкурентоспроможної продукції залежить ефективний та стабільний розвиток економіки. Цей показник характеризує не лише окремі підприємства, а й економіку країни загалом. Проте сьогодні конкурентоспроможність української продукції залишається на дуже низькому рівні, не зважаючи на величезний експортний потенціал багатьох галузей української економіки [3].

Загалом продукція українського ринку експортується в різні країни світу і це є одним з основних показників економічного розвитку держави. Так, за даними 2016 р. загальний експорт товарів з України складав близько 70%, решта 30% припадала на послуги. Тенденцією останніх 5 років є скорочення виручки від експорту товарів з одночасним скороченням експорту агропромислової продукції. Незважаючи на спадаючий обсяг загальної експортної виручки зростає частка сільськогосподарської продукції. За останні 5 років частка продукції АПК у структурі експортної виручки України зросла з 26% у 2012 р. до 42% у 2016. Проте варто зазначити, що основу аграрного експорту

все ще становить експорт сировини, а саме продукція рослинного походження — пшениця, кукурудза, ячмінь та соєві боби. Варто зауважити, що сировинна спрямованість українського експорту свідчить про те, що вітчизняні сільськогосподарські товаровиробники мають обмежені можливості щодо закупівлі сучасного обладнання та устаткування внаслідок низької платоспроможності й технологічної відсталості.

Важливість та актуальність посилення конкурентоспроможності АПК України на європейському ринку пояснюється підвищенням цін на сільськогосподарську продукцію внаслідок загострення світової продовольчої кризи та збільшення виробництва й використання біологічного палива, що обумовлює збільшення потенційного попиту на вітчизняну продукцію; зростанням попиту в європейських країнах на органічну продукцію, причому ціни на таку продукцію вищі на 20–50%, а для її вирощення в країнах ЄС використовується лише 3,5% загальних сільськогосподарських площ; лише 20% виробленої в Україні аграрної продукції споживається в межах держави, а решту 80% можна експортувати [1].

Основним ринком збуту української сільськогосподарської продукції є ринок Азії, котрий дещо зменшив частку в структурі українського експорту у першому півріччі 2017 р. до 42%, з 45,2% у першому півріччі 2016 р. Основними країнами-партнерами з Азії у поточному році виступали — Індія, Туреччина і Китай. На другому місці, не менш важливим торговельним партнером України є країни ЄС, з часткою в 31,1%, де головними партнерами є Нідерланди, Іспанія і Італія. Трійку лідерів закривають країни Африки, котрі в свою чергу збільшили частку на +2,5%. Основними партнерами з Африки є Єгипет, Туніс і Марокко. Також спостерігаємо незначне пожатвення торгівлі з країнами СНД.

Найбільші обсяги експорту до країн ЄС мали продукція агропромислового комплексу та харчової промисловості — 30,5% від загального обсягу експорту. Частка імпорту продукції АПК та харчової промисловості з країн Євросоюзу склала 10% від загального обсягу.

За 2016 р. експорт товарів до країн ЄС становив 13497,7 млн. дол. США, у порівнянні з 2015 р. це більше на 482,5 млн. дол. США, або на 3,7%. Імпорт збільшився на 1808 млн. дол. США або на 11,8% і становив 17138,2 млн. дол. США. Негативне сальдо становило 3640,5 млн. дол. США.

Географічно українська торгівля сільськогосподарськими та суміжними продуктами сконцентрована на декількох країнах членах ЄС. На сім країн, а саме на Іспанію, Польщу, Італію, Німеччину, Нідерланди, Францію та Бельгію, припадає 77,9% загальної торгів-

лі сільськогосподарськими та суміжними товарами. Іспанія, Італія та Польща є найбільшими імпортерами української продукції, тоді як Німеччина, Польща та Нідерланди — найбільші експортери досліджуваної групи товарів до України [5, с. 19]

На досить позитивні тенденції в розвитку зовнішньоторговельних відносин та нарощування експортного потенціалу до країн ЄС суттєво вплинуло підписання між Україною та країнами ЄС Угоди про асоціацію. Вирішальною метою Угоди є зростання обсягів торговельно-економічних зв'язків і інвестиційних потоків шляхом лібералізації торгівлі та гармонізації регуляторного середовища в результаті взаємовигідних домовленостей. Проте зона вільної торгівлі несе як можливості економічного зростання, так і загрози для країни, її галузей і підприємств. Основною характерною особливістю угоди про ЗВТ між Україною та ЄС є існування несиметричності між партнерами Угоди як у рівні економічного розвитку, так і в розмірах економіки. За будь-яких умов, визначених у ході переговорів, слабший партнер завжди ризикує більше, ніж сильніший [2, 5].

Крім того, свої специфічні особливості має і сфера сільського господарства. Високий рівень підтримки аграрної галузі, який існує в ЄС, та технологічна відсталість у поєднанні з низьким рівнем державної підтримки сільського господарства в Україні зумовлюють підвищені ризики передусім для АПК України [4].

Нагадаємо, що від відповідно до угоди про ЗВТ між Україною та країнами ЄС з квітня 2014 р. наша держава мала право використовувати квоти на безмитний експорт продукції до ЄС, в свою чергу країни ЄС постачали продукцію в Україну на загальних умовах. Лише з січня 2016 р. Угода почала діяти у двосторонньому порядку. Проте, не зважаючи на пом'якшення умов, експорт українських продуктів поступово скорочується. Експерти запевняють, що причиною є надлишок товарів на європейському ринку. Результати дослідження свідчать, що лише деякі продукти харчування, що поставляються з України в ЄС, можуть конкурувати з продукцією з інших країн. Фактично, Україна виробляє не більше десятка продуктів, які європейці вважають дефіцитними і готові платити за них великі гроші.

Зростання конкуренції на українському ринку позначиться передусім на виробниках агропродовольчої продукції низької якості, яким доведеться збільшувати витрати на підвищення її якісних параметрів та розроблення ефективної маркетингової стратегії. Найбільшу вигоду від скасування митних тарифів отримають українські експортери. Оскільки на сьогодні вітчизняні експортери сільськогосподарської продукції спеціалізуються переважно на товарах із низьким ступенем переробки, то фактор лібералізації торгівлі,

який безпосередньо впливатиме на зменшення ціни експортованих товарів, позитивно впливатиме на підвищення їх конкурентоспроможності на спільному ринку ЄС [4].

Євросоюз надав українським аграріям квоти на 36 найменувань продуктів харчування, які звільнюються від мита. Адміністрування тарифних квот ЄС здійснюється виключно Європейським Союзом (відповідними директивами Європейської Комісії) за двома принципами: «перший прийшов – перший обслуговується» (станом на 22.09.2017 року Україною вже закрито 8 квот, а саме на: мед натуральний; цукор; крупи та борошно; оброблені томати; виноградний і яблучний соки; кукурудзу; ячмінь; солод та пшенична клейковина) та «імпортного ліцензування» (станом на 22.09.2017 року Україною заповнено: пшениця (100%); ячмінь (100); кукурудза (100); м'ясо птиці (основна) (100); вершкове масло та молочні пасти (50); яйця (34,1); м'ясо птиці (25,5); сухе молоко (13,6); молоко, вершки, згущене молоко та йогурти (0,3)).

Як бачимо Україна здебільшого заповнює експортні квоти на продукцію рослинництва. Нажаль, у найближчій перспективі заповнити встановлені квоти для тваринницької продукції буде дещо проблематично, оскільки переважна більшість тварин утримується господарствами населення, які не мають можливостей застосовувати сучасні технології виробництва продукції, що зумовлює низьку її якість та невідповідність європейським санітарним нормам та стандартам. Для переважної більшості вітчизняних малих і середніх сільгоспідприємств також існують проблеми забезпечення відповідності власної продукції європейським стандартам, оскільки процеси гармонізації та адаптації законодавства у сфері технічного регулювання та санітарних і фітосанітарних заходів потребують не тільки тривалого часу, але й значних матеріальних ресурсів. Наприклад, сукупні витрати на адаптацію до стандартів ЄС тільки м'ясної промисловості Польщі становили близько 2 млрд. євро [2].

Крім тарифів, значною мірою доступ до європейських ринків українським товарам обмежують нетарифні бар'єри, такі як невідповідність стандартів продукції, відмінність митної системи та процедур оцінки відповідності продукції. Варто зауважити, що процес впровадження європейських та міжнародних стандартів безпеки та якості продуктів харчування (НАССР, ISO, EN, Кодексу Аліментаріус) у сфері агропромислового виробництва в Україні відбувається вкрай повільно. В українське законодавство необхідно імплементувати вимоги директив та регламентів ЄС стосовно сільського господарства та харчової промисловості, а також не менше 80% чинних європейських стандартів. А невідповідність україн-

ської продукції європейським стандартам є суттєвою загрозою розвитку вітчизняного агропродовольчого сектору, оскільки стримує постачання продукції на ринки країн ЄС на період запровадження всіх необхідних технічних регламентів і отримання сертифікатів відповідності, призводить до зниження дохідності вітчизняних малих і середніх сільгоспідприємств, а також до послаблення конкурентних позицій на внутрішньому ринку окремих видів української продукції порівняно з європейською, яка вже відповідним чином сертифікована.

Можливою загрозою для розвитку вітчизняної агропродовольчої системи є збільшення на внутрішньому продовольчому ринку України конкуруючого імпорту. Крім того, зниження рівня ввізного мита безпосередньо вплине на надходження до Державного бюджету – вони скоротяться на суму імпортного мита на продукцію, що ввозиться з країн Європейського Союзу. Водночас скоротиться час, потрібний для супровідних процедур, а отже, підвищиться ефективність роботи митниці. Зменшення до нуля імпортного мита означатиме здешевлення європейської агропродовольчої продукції на внутрішньому ринку, що буде сприятливим для українських споживачів. Враховуючи, що третину імпорту з ЄС нині становлять обладнання, устаткування та транспортні засоби, здешевлення цієї промислової продукції сприятиме швидшому оновленню основних фондів сільськогосподарських підприємств, впровадженню сучасних технологій із переробки сільськогосподарської сировини, а отже, й більшій ефективності АПК України.

Передусім можна прогнозувати збільшення обсягів імпорту в Україну окремих видів м'яса та харчових субпродуктів, молока й молочної продукції, деяких видів овочів та фруктів. Так, на м'ясо ВРХ збережено базову ставку ввізного мита на рівні 15%, яке діятиме протягом 3 років; безмитна тарифна квота на імпорт свинини з країн ЄС становить 10 тис. тонн на рік; тарифна квота на імпорт 10 тис. тонн діє лише щодо окремих видів м'яса та субпродуктів птиці. Щодо молока та молочних продуктів – Україна встановлює безквотну ставку ввізного мита у розмірі 10%, яка діятиме протягом 5–7 років за окремими видами такої продукції. На помідори, огірки, виноград столовий, яблука та груші ставка ввізного мита протягом 5 років повинна знизитись з 10 до 5% [2].

Варто зауважити, що протягом десятиліть українські сільськогосподарські підприємства були фактично відрізані від світового агропродовольчого ринку. Тому їх вихід на європейський ринок має велике значення як джерело досвіду та практичних вмінь конкурувати з виробниками інших країн, розробляти та реалізовувати стратегію виробничо-комерцій-

ної діяльності, зорієнтованої на світову кон'юнктуру продовольчих ринків. При цьому слід зазначити, що вміння успішно діяти на міжнародних ринках веде до підвищення рівня та якості задоволення потреб національних споживачів [1].

Висновки. З урахуванням існуючих проблем, а також позитивного зарубіжного досвіду, Україні необхідно реалізувати низку заходів у контексті підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції АПК на європейському ринку, що не суперечитимуть принципам державної підтримки та регулювання аграрного ринку, передбачених угодою про асоціацію між Україною та ЄС, які забезпечать умови для підвищення конкурентоспроможності виробництва продукції АПК. Зусилля слід сконцентрувати на [2]: прискоренні процесу впровадження європейських та міжнародних стандартів безпеки та якості продук-

тив харчування (НАССР, ISO, EN, Кодексу Аліментаріус) у сфері агропромислового виробництва; розробленні системи моніторингу зовнішньоторговельних операцій з країнами ЄС як механізму оперативного реагування на кон'юнктурні зміни аграрного ринку; сприянні розвитку дрібнотоварного сільськогосподарського виробництва, у т.ч. правовій регламентації діяльності особистих селянських господарств населення та розробленні механізму їх трансформування у фермерські господарства, що дасть змогу забезпечити інтеграцію особистих господарств населення у ринкові механізми функціонування аграрного сектору; заохоченні кооперативного руху на селі, спрямованого на спільне ведення господарської діяльності окремими суб'єктами господарювання, що дозволить зменшити витрати на виробництво і реалізацію сільськогосподарської продукції.

Література

1. Дутка В. Р. Основні аспекти конкурентоспроможності агропромислового комплексу в контексті євроінтеграційних процесів України / В. Р. Дутка, Х. Р. Бренич, М. М. Дорош // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Гжицького. — 2015. — Т. 17, № 1(4). — С. 214–220. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvlnu_2015_17_1%284%29_42
2. Оцінка перспектив та можливостей для агропромислового комплексу України внаслідок підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1633/>.
3. Самойлик Ю. В. Проблема конкурентоспроможності української продукції на ринку ЄС / Ю. В. Самойлик, О. А. Волошина, А. О. Миргородська // Економічний форум. — 2016. — № 1. — С. 47–53. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2016_1_9
4. Сіренко Н. М. Нова роль сільського господарства в економічному розвитку країни [Електронний ресурс]. — Режим доступу: URL: <http://www.btsau.kiev.ua>.
5. Чан-хі О. С. Зовнішньоторгівельні перспективи агропромислового комплексу України в контексті євроінтеграції / О. С. Чан-хі // Агросвіт. — 2016. — № 11. — С. 16–21.

References

1. Dutka, V. R., Brenych, Kh. R and Dorosh, M. M. (2015) «Osnovni aspekty konkurentospromozhnosti aghropromyslovogo kompleksu v konteksti jevrintegracijnykh procesiv Ukrainy», Naukovyj visnyk Ljvivskogho nacionaljnogho universytetu veterynarnoji medycyny ta biotekhnologhij im. Gzhycjkogho, [Online], vol. 1(4), available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvlnu_2015_17_1%284%29_42
2. Ocinka perspektyv ta mozhlyvostej dlja aghropromyslovogho kompleksu Ukrainy vnaslidok pidpysannja Ughody pro asociaciju mizh Ukrajinou ta Jevropejskym Sojuzom, [Online], available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/1633/>.
3. Samojlyk, Ju.V., Voloshyna, O. A. and Myrghorodska, A. O. (2016), «Problema konkurentospromozhnosti ukrajinskoji produkciji na rynku JeS», Ekonomichnyj forum, [Online], vol. 1, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2016_1_9
4. Sirenko N.M. Nova rolj siljskogho ghospodarstva v ekonomichnomu rozvytku krajiny, [Online], available at: <http://www.btsau.kiev.ua>.
5. Chan-khi, O.S. (2016), «Foreign trade perspectives of Ukraine's agroindustrial complex in the context of european integration», Ahrosvit, vol. 11, pp. 16–21.

Чан-хі Оксана Сергіївна

*кандидат економічних наук, доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Київський кооперативний інститут бізнесу і права*

Чан-хи Оксана Сергеевна

*кандидат экономических наук,
доцент кафедры предпринимательства, торговли и биржевой деятельности
Киевский кооперативный институт бизнеса и права*

Chan-khi Oksana

*PhD in Economics,
Associate Professor of Entrepreneurship,
Trade and Exchange Activity Department,
Kyiv Cooperative Institute of Business and Law*

Павловська Катерина Олександрівна

*студент
Київського кооперативного інституту бізнесу і права*

Павловская Катерина Александровна

*студент
Киевского кооперативного института бизнеса и права*

Pavlovskaya Katerina

*Student of the
Kyiv Cooperative Institute of Business and Law*

**ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

**ФОРМИРОВАНИЕ МЕХАНИЗМА РЕГУЛИРОВАНИЯ АГРОПРОДОВОЛЬСТВЕННОГО
РЫНКА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ**

**FORMATION OF THE REGULATORY MECHANISM OF AGRO-FOOD PRODUCTS
MARKET IN MODERN CONDITIONS OF BUSINESS**

Анотація. У статті обґрунтовано необхідність регуляторного впливу з боку держави на вітчизняний агропродовольчий ринок. На основі проведеного аналізу узагальнено складові елементи системи механізмів регулювання розвитку агропродовольчого ринку. Визначено компонентну структуру механізму державного регулювання агропродовольчого ринку, розглянуто та охарактеризовано його складові.

Ключові слова: агропродовольчий ринок, механізм державного регулювання, система державного регулювання.

Аннотация. В статье обоснована необходимость регуляторного воздействия со стороны государства на отечественный агропродовольственный рынок. На основе проведенного анализа обобщенно составляющие элементы системы механизмов регулирования развития агропродовольственного рынка. Определено компонентную структуру механизма государственного регулирования агропродовольственного рынка, рассмотрены и охарактеризованы его составляющие.

Ключевые слова: агропродовольственный рынок, механизм государственного регулирования, система государственного регулирования.

Summary. The article substantiates the necessity of state regulation of domestic agro-food products market. On the basis of the analysis are summarized components of the system of regulation mechanism of the agro-food products market development. Determined component structure of the mechanism of state regulation of agro-food products markets, examined and characterized its components.

Key words: agro-food products market, mechanism of state regulation, system of state regulation.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції світового економічного простору та непослідовні процеси ринкової трансформації, які активно проходять на національному агропродовольчому ринку, визначають необхідність покращання підходів і принципів в організації та регулюванні торговельної діяльності сільськогосподарською продукцією з боку держави. Сільське господарство, що є життєво необхідною галуззю в будь-якому суспільстві й розглядається як пріоритетна при обґрунтуванні перспектив соціально-економічного розвитку країни, не може ефективно розвиватися без стабілізуючого адміністративного впливу. Саме держава через відповідні важелі впливає на процес саморегуляції попиту й пропозиції в інтересах сільських товаровиробників і суспільства в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку теоретико-методологічних засад державного регулювання аграрного сфери економіки внесли такі вчені, як В. Андрійчук, О. Дацій, О. Зінченко, М. Корецький, М. Латинін, О. Могильний, О. Шевченко, О. Шпичак та ін. Результати їх наукових пошуків сформували ґрунтовний базис для проведення цього дослідження. Проте, потребують додаткового вивчення та уточнення питання, що стосуються формування механізмів державного регулювання аграрної сфери в інтеграційних та глобалізаційних умовах.

Метою статті є узагальнення та систематизація складових елементів механізму державного регулювання розвитку агропродовольчого ринку України в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах функціонування та розвитку як світового, так і вітчизняного агропродовольчого ринку став очевидним той факт, що механізми саморегулювання вільної ринкової економіки не можуть функціонувати достатньо ефективно. В першу чергу, це пов'язано з тим, що умови виробництва і споживання в різних регіонах світу різняться, так як і відрізняється ступінь їх технічного, соціального та головне економічного розвитку. Це призводить до того, що конкурентна боротьба ускладнюється і здійснюється в нерівних умовах, так як ведеться великою кількістю суб'єктів за різними правилами, в умовах відмінного матеріально-технічного забезпечення, економічного, фінансового клімату та ін. Безперечно, саморегулююча роль ринку велика і переконливо доведена світовою практикою за багато сторіч. Але в ринку крім творчих сил закладені і руйнівні сили і в нейтралізації останніх полягає найважливіша задача наукової організації виробництва, управління і державного регулювання. Крім того, ринковий механізм в сільськогосподарському виробництві через специфічні особливості формування

попиту, пропозиції, наявності відповідних галузевих бар'єрів на шляху входу і виходу фірм та капіталів часто не в стані забезпечити швидко і гнучку конкурентну рівновагу сукупного попиту та сукупної пропозиції [4, с. 65]. Відносна неспроможність ринкового механізму обумовлена тим, що в аграрному секторі економіки на шляху міжгалузевої конкуренції, яка урівноважує попит з пропозицією, виникають особливі, характерні для цієї галузі перешкоди, які ринок самостійно і швидко не в змозі подолати [1, с. 25].

Ми погоджуємося із думками науковців, що регулювання ринку продукції повинно включати в себе комплексне поєднання ринкового, державного та корпоративного механізмів регулювання з відповідним комплексом заходів та інструментів, які забезпечуватимуть стабільність виробництва, переробки та торгівлі (рис. 1).

Систему механізмів державного регулювання агропродовольчого ринку умовно можна розділити на чотири групи: регулювання попиту; регулювання пропозиції; заходи організаційного, інфраструктурного та інформаційного характеру; зовнішньоекономічне регулювання [2; 5]. Зокрема до заходів регулювання попиту можна віднести: стимулювання доходів населення, компенсація частини витрат на його харчування, управління попитом спеціальними програмами щодо споживання та формування державного резерву, фінансові інтервенції, регулювання цін, усунення бар'єрів між регіональними та локальними ринками, стимулювання вертикальної інтеграції, інформаційне стимулювання попиту.

Регулювання пропозиції може бути спрямоване і на збільшення виробництва, і на його обмеження. Програми підтримки традиційно проявляються в субсидіях, компенсаціях. Приклад програми обмеження — платежі з розрахунку на фіксовану площу угідь, фіксований урожай чи кількість голів в ЄС [6, с. 33]. Вивчення інструментів регулювання пропозиції має надзвичайно важливе значення оскільки її обмеження може позитивно відобразитися на рівні доходів виробників сільськогосподарської продукції. Саме зростання рівня доходів сільських товаровиробників формує умови для підвищення їх зацікавленості у збільшенні виробництва сільськогосподарської продукції, що у свою чергу, приводить до поліпшення забезпечення населення країни продуктами харчування та підвищення їх доступності для широких верств населення. Регулювання пропозиції здійснюється за допомогою наступних інструментів (важелів) [2, с. 103–104]: заходи стимулювання (прямі цінні субсидії виробникам, заходи щодо зниження витрат у сільському господарстві, пільгове кредитування (компенсація відсоткових ставок за користування кредитом), лізинг

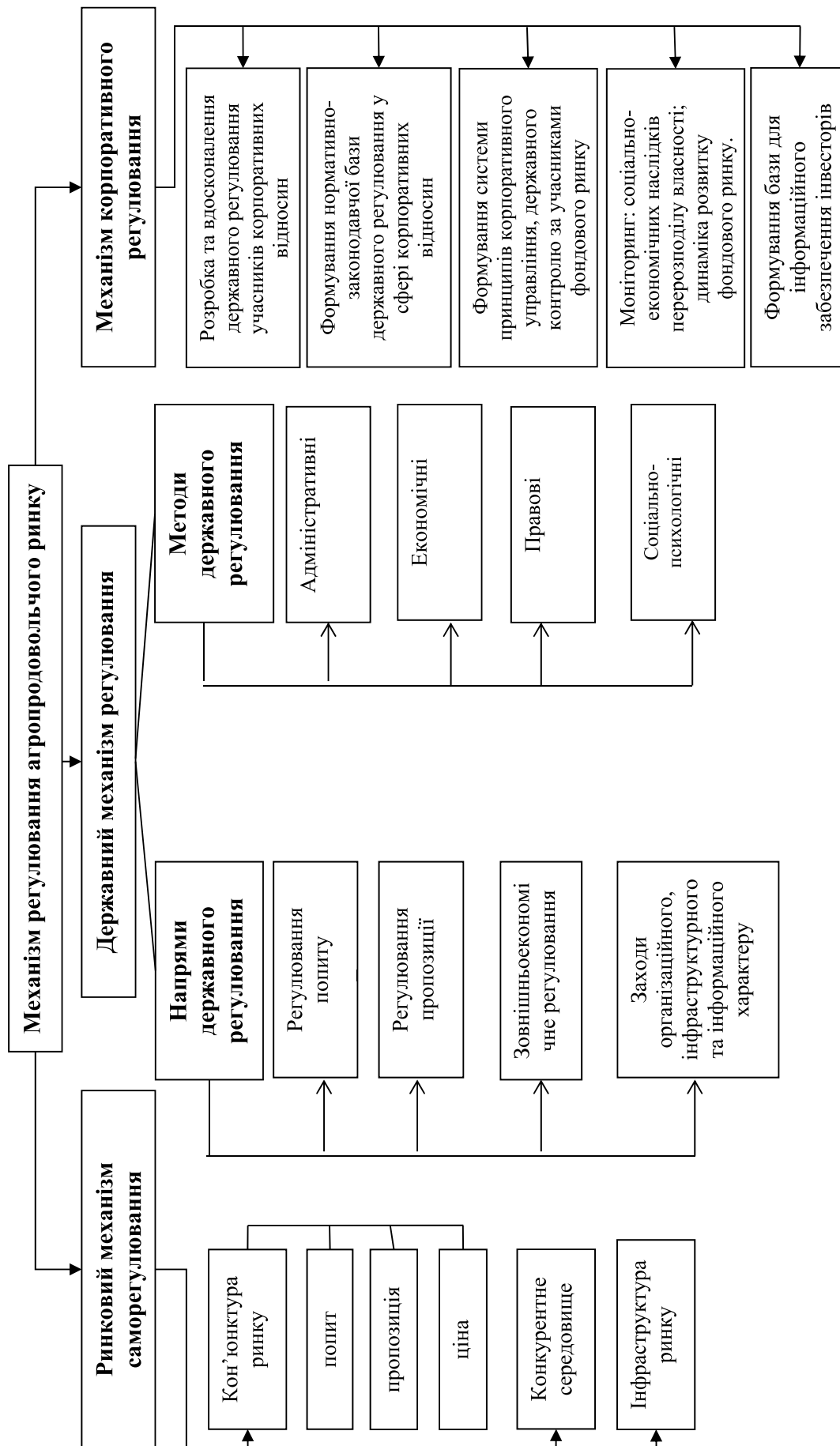

Рис. 1. Система механізмів регулювання агропродовольчого ринку

техніки, програмне управління, товарні інтервенції, збутова кооперація, прямі платежі в дохід фермерам), заходи обмеження (квотування виробництва, обмеження на використання землі, оподаткування виробництва продукції, ліцензування учасників ринку, контроль за якістю продукції).

До основних заходів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності відносять: тарифні методи регулювання (мити, тарифна квота), нетарифні методи регулювання (квотування, ліцензування, державні закупівлі, технічні бар'єри, податки і збори, субсидії, кредитування, демпінг).

Окрім механізму саморегулювання та розглянутого вище механізму державного регулювання ринкової механізму на сучасному етапі повинен включати також і механізм корпоративного управління та регулювання, комплексне поєднання яких є досконалішою системою дії на ринок і його кон'юнктуру [5].

В умовах сьогодення, з розвитком та посиленням інтеграційних процесів в агропродовольчому секторі важливого значення набуває корпоративний механізм регулювання. Загалом, корпоративний механізм — це форма взаємодії влади та крупного бізнесу. До елементів механізму відносять: фондовий ринок, інвес-

тиційний клімат, податкова та фінансово-кредитна політика, корпоративне управління, конкурентна та регуляторна політика [4, с. 156].

Висновки. Отже, в умовах трансформаційної економіки державне регулювання агропродовольчого ринку потребує дієвого механізму, який необхідно коригувати як упродовж, так і в міру завершення інтеграційних процесів, що відбуваються в економіці країни. Для вирішення цього складного й актуального завдання запропоновано механізм державного регулювання агропродовольчого ринку та охарактеризована його компонентна структура. На нашу думку, система механізмів державного регулювання агропродовольчого ринку повинна органічно поєднувати в собі елементи ринкового, державного, а в умовах інтеграції та кооперації, ще й корпоративного механізмів регулювання. Цей механізм представлено як систему, до складу якої увійшли необхідні, з погляду ефективної організації та реалізації регулюючої функції держави, елементи, він адекватно відображає складну систему соціально-економічних відносин між суб'єктами та об'єктами ринкових відносин, що сприяє збалансуванню попиту та пропозиції, підвищенню дохідності галузі та прискоренню розвитку сільських територій.

Література

1. Гайсин Р. С. Концепции регулирования агропродовольственного рынка и их реализация по этапам его исторической эволюции / Гайсин Р. С. // Государственное регулирование сельского хозяйства: концепции, механизмы, эффективность. — М.: Энциклопедия российских деревень, 2005. — С. 25.
2. Копченев А. А. Аграрная политика: [учебн. пособ.] / Копченев А. А. — Челябинск: Изд-во «Рекпол», 2000. — 192 с.
3. Котовенко М. А. Роль держави щодо регулювання агропродовольчого ринку / М. А. Котовенко // Теорія і практика державного управління: зб. наук. праць. — Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2007. — № 4. — С. 138–145.
4. Регулювання ринку молока та молочних продуктів в Україні: монографія / О. С. Чан-хі, А. Д. Діброва. — Чернівці: Технодрук, 2016. — 248 с.
5. Чан-хі О. С. Теоретичні підходи щодо визначення механізму державного регулювання аграрного ринку України / О. С. Чан-хі/ Економіка. Фінанси. Право. — 2016. — № 5/3. — режим доступу: <http://efp.in.ua/arhiv-nomeriv-efp/archive-nomeriv-2016/efp%205-3%202016.pdf>
6. Шиян В. Й. Аграрна політика: Курс лекцій / Шиян В. Й., Шарко І. О. — Харк. нац. аграр. ун-т. — Х., 2007. — 204 с.

References

1. Gaysin, R.S. (2005), Kontseptsii regulirovaniya agroprodovolstvennogo rynka i ikh realizatsiya po etapam ego istoricheskoy evolyutsii, Gosudarstvennoe regulirovanie selskogo khozyaystva: kontseptsii, mekhanizmy, effektivnost, Entsiklopediya rossiyski-kh dereven, Moscow, Russia.
2. Kopchenov, A.A. (2000) Agrarnaya politika: [uchebn. posob.], Chelyabinsk.
3. Kotovenko, M.A. (2007) «Rolj derzhavy shhodo reghuljuvannja aghroprodovoljchogho rynku», Teorija i praktyka derzhavnogho upravlinnja: zb. nauk. Pracj, vol. 54, pp. 138–145.
4. Chan-khi, O.S. and Dibrova, A.D. (2016), Regulyubannya rinku moloka ta molochnih produktiv v Ukraїni [Regulation of the dairy market in Ukraine], Tekhnodruk, Chernivci, Ukraine.
5. Chan-khi, O.S. (2016), «Theoretical approaches to determine the mechanism of state regulation agricultural market of Ukraine», Ekonomika. Finansy. Pravo, vol. 5/3, pp. 24–28.
6. Shyjan, V.J. and Sharko, I.O. (2007), Aghrarna polityka: Kurs lekcij, Khark. nac. aghrar. un-t., Kharkiv, Ukraine.

Бондарчук Людмила Володимирівна

*кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ*

Бондарчук Людмила Владимировна

*кандидат экономических наук, доцент кафедры менеджмента
Винницкий торгово-экономический институт КНТЭУ*

Bondarchuk Lyudmila

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Department of Management
Vinnytsia Trade and Economic Institute of KNTEU*

Булаєнко Аліна Олександрівна

*здобувач вищої освіти, магістр
Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ*

Булаєнко Алина Александровна

*соискатель высшего образования, магистр
Винницкого торгово-экономического института КНТЭУ*

Bulayenko Alina

*higher education, master's degree of the
Vinnytsia Trade and Economic Institute of KNTEU*

СУЧАСНІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА

СОВРЕМЕННЫЕ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ПЕРСОНАЛОМ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ РАБОТЫ ПРЕДПРИЯТИЯ

MODERN PERSONNEL MANAGEMENT SYSTEMS AND THEIR EFFECT ON EFFICIENCY OF THE BUSINESS OF THE ENTERPRISE

Анотація. У статті досліджено основні аспекти сучасних систем управління персоналом підприємства в сучасних умовах. Розглянуті існуючі теоретичні підходи розуміння та трактування поняття система управління організації, взаємодія методів та мети менеджменту. Зазначенні основні чинники, які впливають на ускладнення діяльності підприємства та можливі варіанти для їх вирішення. Доведено, що в умовах розвитку високотехнологічної економіки та швидкого старіння професійних знань і навичок найважливішою конкурентною перевагою організацій стає людський ресурс у вигляді висококваліфікованого, мотивованого персоналу і професійного менеджменту. Основними цілями організації, яка функціонує на умовах інноваційного розвитку є впровадження нововведень у соціальній сфері спрямованих на: системне вирішення соціальних проблем організації, поліпшення організаційної культури підприємства, підвищення якості трудової діяльності працівників, через вдосконалення управлінського механізму, зростання рівня соціальної відповідальності працівників тощо.

Ключові слова: управління персоналом, менеджмент, мотивація, ефективність, персонал, управлінські рішення.

Аннотация. В статье исследованы основные аспекты современных систем управления персоналом в современных условиях. Рассмотрены существующие теоретические подходы понимания и интерпретация понятия система управления организации, взаимодействие методов и цели менеджмента. Указаны основные факторы, которые влияют на усложнение деятельности предприятия и возможные варианты для их решения. Доказано, что в условиях развития высокотехнологичной экономики и быстрого устаревания профессиональных знаний и навыков важнейшим конкурентным преимуществом организаций становится человеческий ресурс в виде высококвалифицированного, мотивированного персонала и профессионального менеджмента. Основными целями организации, функционирующей на условиях инновационного развития, является внедрение нововведений в социальной сфере направленных на: системное решение социальных проблем

организации, улучшение организационной культуры предприятия, повышения качества трудовой деятельности работников, через совершенствование управленческого механизма, рост уровня социальной ответственности работников и т.д.

Ключевые слова: управление персоналом, менеджмент, мотивация, эффективность, персонал, управленческие решения.

Summary. In the article the main aspects of modern systems of personnel management in the enterprise are investigated in modern conditions. The existing theoretical approaches to understanding and interpreting the concept of the organization management system, the interaction of methods and the purpose of management are considered. These are the main factors that make up for the complications of enterprise activity and possible options for their solution. It is proved that in the conditions of development of high-tech economy and rapid aging of professional knowledge and skills, the most important competitive advantage of organizations is the human resource in the form of highly skilled, motivated personnel and professional management. The main goals of the organization, which operates under the conditions of innovation development, are the introduction of innovations in the social sphere aimed at: systematic solution of social problems of the organization, improvement of organizational culture of the enterprise, improvement of the quality of work of employees, through improvement of the managerial mechanism, increase of the level of social responsibility of employees, etc.

Key words: personnel management, management, motivation, efficiency, personnel, managerial decisions.

Постановка проблеми. Система управління персоналом на сучасному підприємстві, незалежно від форми власності, є наймогутнішим інструментом забезпечення конкурентоспроможності й розвитку. Тому виникає необхідність у підвищенні ефективності системи управління персоналом з урахуванням вимог ринкової економіки. Сучасне управління, як специфічний та унікальний вид діяльності в системі менеджменту досліджуваних українських підприємств полягає в тому, що воно не може бути ефективним, коли продукція (послуга) вже вироблена, управління якістю повинно здійснюватися на всіх етапах технологічного процесу, забезпечення якості сировини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику системи менеджменту та його складових і їх послідовність взаємодії в межах сучасних підприємств як засіб підвищення конкурентоспроможності досліджено у працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Значний внесок у розвиток теорії та практики мотивації трудової діяльності зробили такі вчені, як А. Сміт, Ф. Тейлор, Е. Мейо, Г. Гілбрейт, А. Маслоу, Л. Портер, а також вітчизняні фахівці такі, як М. Вольський, Г. Цехановецький, Т. Ф. Степанов, І. В. Вернадський, І. Я. Франко та інші.

Формування цілей статті. Метою написання даної статті — є аналіз та оцінка можливості загальної модернізації та удосконалення діючої на підприємстві системи менеджменту в умовах сучасності. Визначення та аналіз існуючих проблем, щодо систем управління персоналом.

Виклад основного матеріалу. Базовими елементами управління є система, процеси, управлінські рішення та персонал. Система управління організацією — одне з ключових понять теорії організації, тісно пов'язане з цілями, функціями, процесом управління, роботою менеджерів і розподілом між ними повноважень на виконання визначених цілей. У рамках цієї системи про-

тікає весь управлінський процес, в якому беруть участь менеджери всіх рівнів, категорій і професійної спеціалізації [4, с. 280]. Систему управління організацією можна відобразити наступною схемою (рис. 1).

Отже, дослідивши рис. 1. можемо узагальнити, що під системою управління розуміється вплив на різні сфери діяльності, які реалізують процеси організації на підставі прийнятих управлінських рішень.

Проаналізувавши наукові джерела, можемо зазначити, що на систему менеджменту та її організаційну структуру управління фактори зовнішнього середовища впливають безпосередньо або опосередковано. Серед факторів безпосереднього впливу на систему менеджменту підприємства — споживачі, конкуренти, постачальники, державні органи влади, розміщення підприємства, інфраструктура, законодавство. До факторів опосередкованого впливу належать кліматичні умови, рівень техніки та технології, стан економіки, політичні обставини, міжнародні події, міжнародне оточення. Кожний з цих факторів має шкалу впливу, залежно від умов, в яких функціонує підприємство [5, с. 137].

В умовах стрімкого розвитку економіки все більшої уваги з погляду менеджменту починає пригортати питання підвищення ефективності роботи з працівниками. Одним із найважливіших напрямів такої роботи є створення системи управління якістю не лише працівників, а і його потенціалу.

Для підвищення ефективності системи управління персоналом необхідно аналізувати і враховувати специфічні умови розвитку ринкової економіки в Україні. Величезну значимість для кожного підприємства, незалежно від організаційно-правової форми, має розробка методики оцінки, що дозволяє визначити дійсну ситуацію на підприємстві в області управління персоналом, виявити слабкі місця і надати рекомендації щодо підвищення ефективності [6, с. 50].

Рис. 1. Система управління організацією

Останнім часом ведеться інтенсивний пошук шляхів формування оптимальної системи управління персоналом, котра б відповідала трьом основним вимогам: висока ефективність, регулярне оновлення та гнучкість.

У практичній діяльності підприємство самостійно вибирає та формує організаційну структуру управління, яка повинна здійснюватись на засадах системного і ситуаційного аналізу та відповідно до таких критеріїв: життєвий цикл підприємства, його розмір та тип, характер виробництва, тип технології, культури та управлінської реакції, характер влади, стратегії [1, с. 243]. Основне завдання керуючої системи – створення методів, за допомогою яких вона впливатиме на керовану систему, забезпечуючи стабільність, координуючи діяльність. Сукупність способів здійснення управлінської діяльності, які застосовуються для визначення та досягнення її мети, – це методи менеджменту (рис. 2).

Як видно з Рис. 2 в методах менеджменту виражається сутність його принципів у конкретній формі, адаптованій до реалій господарської діяльності. З їхньою допомогою менеджери (керівники) забезпечують скоординовану діяльність в організації та єдність інтересів усього персоналу. Мета і методи взаємопов'язані між собою. Кожній меті відповідають певні методи її досягнення. Тому менеджеру важливо стежити, щоб мета відповідала методам діяльності. Методи менеджменту формуються в такій послідовності:

- оцінювання ситуацій і поставлених завдань з метою визначення основних напрямів і видів впливу;
- вибір складу методів і обґрунтування їхніх якісних і кількісних параметрів;
- забезпечення умов для ефективного застосування вибраних методів, які в кінцевому результаті фор-

мують техніку та технологію управлінської праці [2, с. 169–170].

Тому найкращого розвитку досягнуть ті підприємства, які роблять головну ставку на людські ресурси та управління ними. Мистецтво керівництва полягає в тому, щоб знайти саме такі підходи і методи, які забезпечили б бажаний перебіг подій на підприємстві і спонукали його працівників до кращої праці. У таких умовах управління людськими ресурсами є важливою складовою менеджменту, що сприяє підвищенню ефективності діяльності організації шляхом визначення цілей, функцій, завдань і принципів управління людськими ресурсами [3, с. 217].

У сучасних умовах розвитку економіки постійно відбувається ускладнення діяльності підприємств через поглиблення кризових явищ, посилення конкуренції та не стійку ситуацію в економічній та політичній сферах. У таких не стійких умовах підприємство потребує певних змін, удосконалень та нових шляхів для рішення проблем. Для їх вирішення керівники підприємств намагаються знайти необхідну та раціональну систему управління інноваціями, яка дала змогу повністю відобразити слабкі сторони підприємства, запропонувати шляхи для їх покращення та максимізувати прибутки підприємства в процесі застосування даної системи. Тому необхідно своєчасно відреагувати та пристосуватись до нововведень для покращення організаційного процесу на підприємстві, забезпечення стабільності, конкурентоспроможності та збереження позицій лідера в галузі.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, сьогодні, коли усі ресурси майже однаково доступні, ефективність системи управління основним ресурсом – персоналом – це шлях формування стійкої

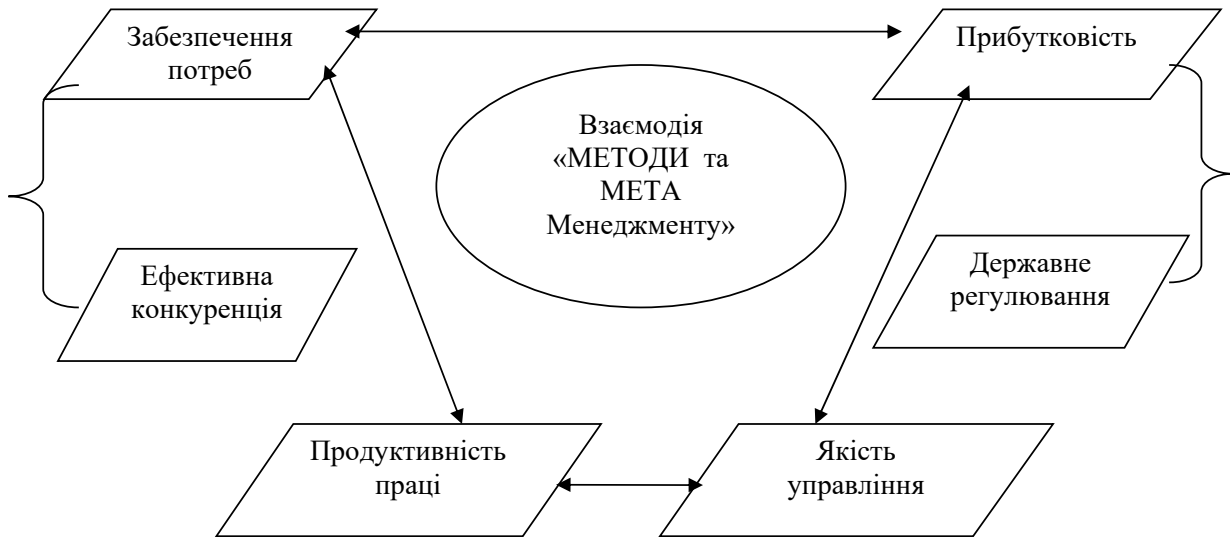

Рис. 2. Взаємодія «Методи та мета менеджменту»

конкурентної позиції підприємства. Організаційна структура управління є невід'ємним елементом системи менеджменту, яка повинна сприяти досягненню цілей підприємства через встановлення прав, відповідальності кожної структурної одиниці за виконання поставлених перед нею завдань, раціонального розподілу праці між різними рівнями управління.

Ефективна взаємодія усіх елементів системи менеджменту, дасть змогу підприємству успішно функціонувати розвиватись на певному ринку, вийти на принципово новий рівень гнучкості, призведе до скорочення часу переходу до більш оптимальної та адекватної в конкретних умовах структури та мінімізує збитки підприємства.

Література

1. Дідківська Л. Г. Менеджмент: навч. посіб. / Л. Г. Дідківська, П. Л. Гордієнко. — К.: Алерта, КНТ, 2007. — 516 с.
2. Кузьмін О. Є. Теоретичні та прикладні засади менеджменту: навч. посіб. — 2-ге вид. доп. і перер. / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник. — Львів: Національний університет «Львівська політехніка», «Інтелект-Захід», 2003. — 352 с.
3. Лапіцька С. Ю. Управління підприємством в умовах інновацій: монографія / С. Ю. Лапіцька. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2002. — 236 с.
4. Моргулець О. Б. Менеджмент у сфері послуг: навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2012. — 384 с.
5. Назарова Г. В. Організаційні структури управління корпораціями: монографія / Г. В. Назарова. — 2-ге вид., доп. і перер. — Харків: ВД «ІНЖЕК», 2004. — 420 с.
6. Управління підприємством: організаційно-економічний аспект: монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. В. М. Нижника, канд. екон. наук, доц. М. В. Ніколайчука. — Хмельницький: ХНУ, 2010. — 389 с.
7. Рыбалко О. М., Сьомченко В. В. Трансформація організаційних структур управління автотранспортного підприємства // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. — 2010. — № 1(5). — С. 49–52.

References

1. Didkovsjka L. Gh. Menedzhment: navch. posib. / L. Gh. Didkovsjka, P. L. Ghordijenko. — K.: Alerta, KNT, 2007. — 516 s.
2. Kuzjmin O. Je. Teoretychni ta prykladni zasady menedzhmentu: navch. posib. — 2-ghe vyd.dop. i perer. / O. Je. Kuzjmin, O. Gh. Meljnyk. — Ljviv: Nacionaljnij universytet «Ljvivsjka politehnika», «Intelekt-Zakhid», 2003. — 352 s.
3. Lapijcka S. Ju. Upravlinnja pidpryjemstvom v umovakh innovacij: monoghrafija / S. Ju. Lapijcka. Dnipropetrovsjck: Nauka i osvita, 2002. — 236 s.
4. Morghulecj O. B. Menedzhment u sferi poslugh: navch. posib. — K.: Centr uchbovoji literatury, 2012. — 384 s.
5. Nazarova Gh. V. Orghanizacijni struktury upravlinnja korporacijamy: monoghrafija / Gh. V. Nazarova. — 2-ghe vyd., dop. i perer. — Kharkiv: VD «INZhEK», 2004. — 420 s.
6. Upravlinnja pidpryjemstvom: orghanizacijno-ekonomichnyj aspekt: monoghrafija / za red. d-ra ekon. nauk, prof. V. M. Nyzhnyka, kand. ekon. nauk, doc.. M. V. Nikolajchuka. — Khmeljnycjkyj: KhNU, 2010. — 389 s.
7. Rybalko O. M., Sjomchenko V. V. Transformacija orghanizacijnykh struktur upravlinnja avtotransportnogho pidpryjemstva // Visnyk Zaporizjkogho nacionaljnogho universytetu. Ekonomichni nauky. — 2010. — # 1(5). — S.49–52.

Бочко Олена Юрївна

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри маркетингу і логістики
Національний університет «Львівська політехніка»*

Бочко Елена Юрьевна

*кандидат экономических наук,
доцент кафедры маркетинга и логистики
Национальный университет «Львовская политехника»*

Bochko Olena

*Ph.D., Associate Professor of the Department
of Marketing and Logistics
National University «Lviv Polytechnic»*

Русановська Оріся Андріївна

*кандидат економічних наук,
асистент кафедри маркетингу і логістики
Національний університет «Львівська політехніка»*

Русановская Орыся Андреевна

*кандидат экономических наук,
ассистент кафедры маркетинга и логистики
Национальный университет «Львовская политехника»*

Rusanovska Orysia

*Ph.D., Assistant Professor of the Department
of Marketing and Logistics
National University «Lviv Polytechnic»*

**ІНТЕГРАЦІЯ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ ТА КОНТРОЛІНГУ
ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**

**ИНТЕГРАЦИЯ РИСК-МЕНЕДЖМЕНТА И КОНТРОЛЛИНГА
ЛОГИСТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ**

**INTEGRATION OF RISK-MANAGEMENT AND LOGISTICS ACTIVITY
CONTROLLING OF ENTERPRISE**

Анотація. Проведено порівняльну характеристику цілей ризик-менеджменту та контролінгу логістичної діяльності підприємства, що дозволило виділити спільну спрямованість цілей досліджуваних систем управління. Виділено основні відмінності ризик-менеджменту та контролінгу логістичної діяльності підприємства, до яких відносимо використання теорії ймовірностей для розрахунку настання ризиків ризик-менеджментом та контроль за виконанням планів через формування планових показників і порівняння з фактичними – контролінгом логістичної діяльності підприємства. Обґрунтовано необхідність інтеграції ризик-менеджменту та контролінгу логістичної діяльності підприємства з метою отримання синергійного ефекту та підвищення ефективності логістичного планування та реалізації логістичних функцій. Проведені дослідження та аналіз попередніх досліджень дозволили встановити потребу в інтегровану застосуванні ризик-менеджменту та контролінгу саме логістичної діяльності, аргументуючи це тим, що логістичні витрати можуть становити значну частину собівартості продукції та суттєво впливати на конкурентоспроможність підприємства.

Ключові слова: ризик-менеджмент, контролінг логістичної діяльності підприємства, ефективність виконання логістичних планів.

Аннотация. Проведена сравнительная характеристика целей риск-менеджмента и контроллинга логистической деятельности предприятия, что позволило выделить общую направленность целей исследуемых систем управления. Выделены основные отличия риск-менеджмента и контроллинга логистической деятельности предприятия, в которых относим использования теории вероятностей для расчета наступления рисков риск-менеджментом и контроль за выполнением планов через формирование плановых показателей и сравнение с фактическими – контроллингом логистической деятельности предприятия. Обоснована необходимость интеграции риск-менеджмента и контроллинга логистической деятельности предприятия с целью получения синергетического эффекта и повышения эффективности логистического планирования и реализации логистических функций. Проведенные исследования и анализ предыдущих исследований позволили установить потребность в интегрированную применение риск-менеджмента и контроллинга именно логистической деятельности, аргументируя это тем, что логистические расходы могут составлять значительную часть себестоимости продукции и существенно влиять на конкурентоспособность предприятия.

Ключевые слова: риск-менеджмент, контроллинг логистической деятельности предприятия, эффективность выполнения логистических планов.

Summary. A comparative description of the objectives of risk management and the logistics activity controlling of the enterprise was conducted, which allowed highlighting the mutual orientation of the objectives of the management systems under investigation. The main differences between risk management and the logistics activity controlling of the enterprise are identified, which include the use of probability theory for calculating the onset of risk by risk management and monitoring the implementation of plans through the formation of planned indicators and comparison with the actual – the logistics activity controlling of the enterprise. The necessity of integrating risk management and the logistics activity controlling of the enterprise is grounded in order to obtain a synergistic effect and increase the efficiency of logistic planning and implementation of logistic functions. The conducted researches and analysis of previous researches have made it possible to establish the need for integrated application of risk management and the logistics activity controlling, arguing that logistics costs can make a significant part of the cost of production and significantly affect the competitiveness of the enterprise.

Key words: risk management, the logistic activity controlling of the enterprise, efficiency of logistic plans implementation.

Постановка проблеми. Безперечно можна стверджувати, що для сучасного підприємства, незалежно від масштабів його функціонування та безпосередньо розміру, ефективно організована логістична діяльність відіграє важливу роль в процесі досягнення ним позитивного фінансового результату своєї діяльності. У процесі свого функціонування будь-яке підприємство в сучасних нестабільних ринкових умовах зіштовхується з потребою виявлення та управління ризиками, що на нього чекають. Ризик-менеджмент дозволяє суттєво підвищити ефективність управління підприємством, що впливає не лише на зменшення витрат, але й на формування нових можливостей для отримання прибутку [1, с. 157–158].

Однак, згідно з проведеними дослідженнями, ризик-менеджмент на професійному рівні застосовується не більше, ніж на 15% українських підприємств. Таким чином, можна припустити, що частка підприємств, які застосовують ризик-менеджмент логістичних процесів є ще меншою [1, с. 157–158].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує значна кількість наукових досліджень на тему ризик-менеджменту чи контролінгу логістичної діяльності, та, зокрема, ризик-менеджменту логістичної діяльності: Т. В. Головач, А. Б. Грушевицька, В. В. Швид [1], І. І. Вербіцька [2], Н. Стрельбіцька [3], Л. М. Волинець [5],

М. В. Хомчук [6], Н. О. Кондратенко, О. О. Лобашов [7] та ін. Однак, в даних дослідження не розглянуто питання інтеграції ризик-менеджменту та контролінгу логістичної діяльності підприємства, що і зумовлює вибір теми дослідження.

Формулювання цілей статті. До основних цілей статті відносимо:

- порівняльна характеристика цілей ризик-менеджменту та контролінгу логістичної діяльності підприємства;
- виділення основних відмінностей ризик-менеджменту та контролінгу логістичної діяльності підприємства;
- обґрунтування необхідності інтеграції ризик-менеджменту та контролінгу логістичної діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Згідно з ISO 31000 (Інформаційна технологія управління ризик-менеджментом) до основних цілей даного стандарту належать: зробити вищою ймовірність досягнення цілей, попереджувати ризики, оцінювати ризики, своєчасно ідентифікувати та усувати, чи впливати на ризики, підвищити стабільність функціонування підприємства та ін. [3].

Розглядаючи цілі контролінгу логістичної діяльності [4, с. 9], до основних з них відносимо: забезпечити вчасне

виконання та досяжність логістичних цілей, забезпечити актуальність логістичних цілей, забезпечити ефективність логістичних цілей підприємства та ін.

Співставивши цілі ризик-менеджменту та контролінгу логістичної діяльності підприємства, можна провести між ними паралель, де ціль ризик-менеджменту — зробити вищою ймовірність досягнення цілей буде переплітатись з ціллю контролінгу логістичної діяльності — забезпечити вчасне виконання та досяжність цілей, а ціль — підвищити стабільність функціонування підприємства відповідатиме цілі — забезпечити ефективність логістичних цілей підприємства і т.д.

У такий спосіб, спрямованість цілей ризик-менеджменту та контролінгу логістичної діяльності у багатьох аспектах переплітаються між собою. Однак, існують певні суттєві відмінності, які потребують їхнього узгодження в менеджменті підприємства з метою формування єдиної інтегрованої системи управління підприємством, яка включатиме в себе ризик-менеджмент та контролінг логістичної діяльності.

Таким чином, основні відмінності ризик-менеджменту та контролінгу логістичної діяльності зображено на рис. 1.

Звертаючи увагу на цілі та відмінності між ризик-менеджментом і контролінгом логістичної діяльності можна підсумувати, що розглянуті системи управління підприємством спрямовані на забезпечення ефективності функціонування підприємства шляхом вчасного виконання та актуалізації його планів. Однак, діяль-

ність ризик менеджменту тісно пов'язана з ймовірністю настання та оцінкою важливості ризику, тоді як діяльність контролінгу спрямована на своєчасне виявлення недоліків в плануванні та їх усуненні через постійний контроль та пошук невідповідностей. Проте, спільною рисою обидвох управлінських систем є те, що їхня реалізація безпосередньо пов'язана з побудовою, реалізацією планів та досягненням поставленої мети.

Таким чином, враховуючи спільну спрямованість цілей ризик менеджменту та контролінгу логістичної діяльності, доцільно запропонувати інтеграцію обидвох систем управління, що дозволить отримати синергійний ефект від їхнього поєднання, адже вони не лише доповнюватимуть одна одну, та ще й спостерігатиметься економія витрат через використання спільної інформаційної бази для формування, реалізації та управління логістичними планами підприємства.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У статі проведено порівняльну характеристику цілей ризик-менеджменту та контролінгу логістичної діяльності підприємства. Виділено основні відмінності та обґрунтовано необхідність інтеграції ризик-менеджменту та контролінгу логістичної діяльності підприємства. Однак, існує ще багато нерозкритих питань щодо інтеграції ризик-менеджменту та контролінгу логістичної діяльності підприємства, зокрема формування інструментарію та методів даних систем управління, узгодженість цілей в єдиній стратегії підприємства та ін., що й формує перспективу для подальших досліджень.

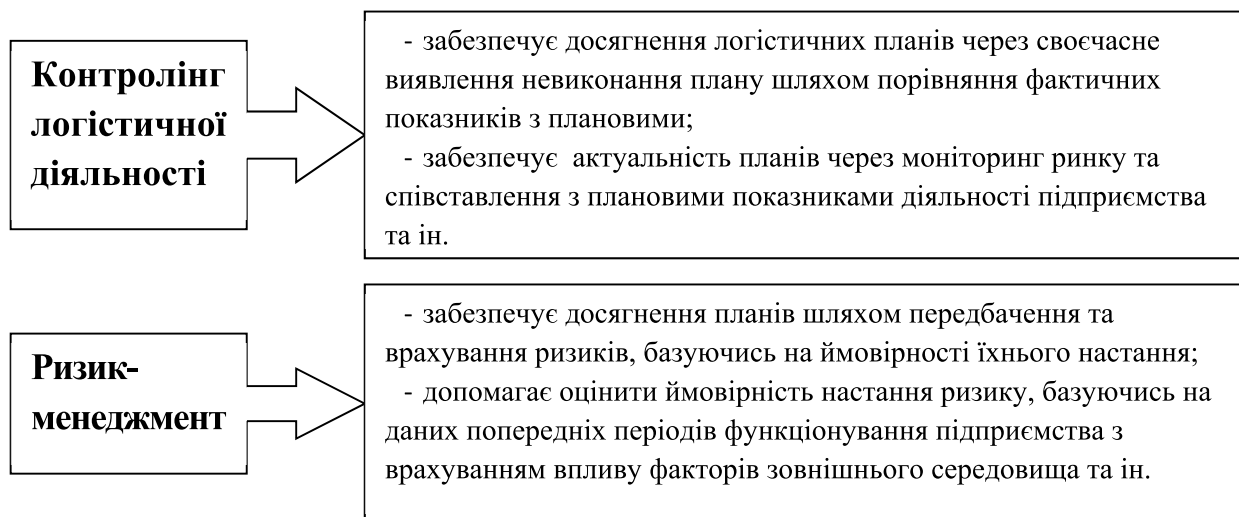

Рис. 1. Основні відмінності ризик-менеджменту та контролінгу логістичної діяльності
Джерело: складено авторами на основі [3, 4, с. 9]

Література

1. Головач Т. В. Ризик-менеджмент: зміст і організація на підприємстві / Т. В. Головач, А. Б. Грушевицька, В. В. Швид. — Вісник Хмельницького національного університету, 2009. — № 3. — Т. 1. — С. 157–163.
2. Вербіцька І. І. Ризик-менеджмент як сучасна система управління ризиками підприємницьких структур / І. І. Вербіцька. — Сталій розвиток економіки, 2013. — № 5. — С. 282–291.
3. Стрельбицька Н. Уніфікований міжнародний стандарт ризик-менеджменту як відповідь на виклики глобалізації [Електронний ресурс] / Н. Стрельбицька. — Соціально-економічні проблеми і держава, 2011. — Вип. 2 (5). — Режим доступу: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11snynvh.pdf>.
4. Русановська О. А. Контролінг логістичної діяльності підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук: спец. 08.00.04 — економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / О. А. Русановська. — Рівне, 2016. — 20 с.
5. Волинець Л. М. Обґрунтування необхідності управління ризиками в логістичній системі підприємства / Л. М. Волинець, І. П. Гамеляк. — Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія, 2012. — Вип. 10. — С. 382–386.
6. Хомчук М. В. Ідентифікація та оцінювання ризиків в процесі формування логістичної стратегії підприємств оптової торгівлі / М. В. Хомчук. — Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки, 2015. — Вип. 13. — Ч. 4. — С. 96–100.
7. Кондратенко Н. О. Інструменти управління та методи оцінки ризиків у логістичних системах / Н. О. Кондратенко, О. О. Лобашов. — Комунальне господарство міст. Науково-техн. збірник, 2012. — № 102. — С. 343–350.

References

1. Gholovach T. V. Ryzhyk-menedzhment: zmist i orghanizacija na pidpryjemstvi / T. V. Gholovach, A. B. Ghrushevycjka, V. V. Shvyd. — Visnyk Khmeljnyckogho nacionalnogho universytetu, 2009. — #3. — T.1. — S. 157–163.
2. Verbicjka I. I. Ryzhyk-menedzhment jak suchasna systema upravlinnja ryzhykamy pidpryjemnyckjkh struktur / I. I. Verbicjka. — Stalij rozvytok ekonomiky, 2013. — # 5. — S. 282–291.
3. Streljbcjka N. Unifikovanyj mizhnarodnyj standart ryzhyk-menedzhmentu jak vidpovidj na vyklyky ghlobalizaciji [Elektronnyj resurs] / N. Streljbcjka. — Socialjno-ekonomichni problemy i derzhava, 2011. — Vyp. 2 (5). — Rezhym dostupu: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11snynvh.pdf>.
4. Rusanovsjka O. A. Kontrolyng hoghystychnoji dijajlnosti pidpryjemstva: avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja kand. ek. nauk: spec. 08.00.04 — ekonomika ta upravlinnja pidpryjemstvamy (za vydamy ekonomichnoji dijajlnosti) / O. A. Rusanovsjka. — Rivne, 2016. — 20 s.
5. Volynej L. M. Obgruntuvannja neobkhdnosti upravlinnja ryzhykamy v hoghystychnij systemi pidpryjemstva / L. M. Volynej, I. P. Ghameljak. — Upravlinnja proektamy, systemnyj analiz i hoghistyka. Tekhnichna serija, 2012. — Vyp. 10. — S. 382–386.
6. Khomchuk M. V. Identyfikacija ta ocinjuvannja ryzhykiv v procesi formuvannja hoghystychnoji strateghiji pidpryjemstv optovoji torghivli / M. V. Khomchuk. — Naukovyj visnyk Khersonsjkogho derzhavnogho universytetu. Serija Ekonomichni nauky, 2015. — Vyp. 13. — Ch. 4. — S. 96–100.
7. Kondratenko N. O. Instrumenty upravlinnja ta metody ocinky ryzhykiv u hoghystychnykh systemakh / N. O. Kondratenko, O. O. Lobashov. — Komunaljne ghospodarstvo mist. Naukovo-tekhn. zbirnyk, 2012. — # 102. — S. 343–350.

Золковер Андрій Олександрович

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київський національний університет технологій та дизайну*

Золковер Андрей Александрович

*кандидат экономических наук,
доцент кафедры финансов и финансово-экономической безопасности
Киевский национальный университет технологий и дизайна*

Zolkover Andrii

*PhD, Associate Professor
Kyiv National University of Technology and Design*

Міхонік Олексій Сергійович

Київський національний університет технологій та дизайну

Михоник Алексей Сергеевич

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Mykhonik Oleksii

Kyiv National University of Technology and Design

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

FORMATION OF THE SYSTEM OF FINANCIAL AND ECONOMIC SAFETY OF THE ENTERPRISE

Анотація. Стаття присвячена дослідженню концептуальних підходів до формування системи фінансово-економічної безпеки підприємства. Узагальнені наукові підходи до визначення сутності фінансово-економічної безпеки підприємства. Виявлені спільні риси та розбіжності у трактуванні поняття фінансово-економічної безпеки підприємства.

Обґрунтовано, що фінансова-економічна безпека підприємств є широкою та багатоаспектною економічною категорією, яка віддзеркалює певні економічні відносини щодо формування та спрямування фінансових потоків підприємства.

Окреслені основні складові системи фінансово-економічної безпеки підприємства, які спочатку представлені як мінімальний набір необхідних компонентів, а протягом усіх стадій життєвого циклу набувають нових кількісних і якісних властивостей задля досягнення необхідного рівня результативності.

Визначено, що система фінансово-економічної безпеки підприємства повинна ґрунтуватись на принципах комплексності, своєчасності, безперервності, законності, плановості, оптимальності, взаємодії, поєднання гласності та конфіденційності, компетентності. Здійснено узагальнення стратегій, суб'єктів, об'єктів та інструментів системи фінансово-економічної безпеки підприємства.

Зазначено, що на фінансових, матеріальних, інформаційних, інтелектуальних, кадрових ресурсах будується господарська діяльність і вони виступають об'єктами захисту в системі фінансово-економічної безпеки.

Підтверджено необхідність постійного удосконалення теоретичних положень, методичних підходів, механізмів та інструментів формування системи фінансово-економічної безпеки підприємства, що сприятиме покращенню його фінансово-економічного стану та ринкового процвітання.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека, система фінансово-економічної безпеки, структурні складові системи фінансово-економічної безпеки.

Аннотация. Статья посвящена исследованию концептуальных подходов к формированию системы финансово-экономической безопасности предприятия. Обобщенные научные подходы к определению сущности финансово-экономической безопасности предприятия. Выявленные общие черты и различия в трактовке понятия финансово-экономической безопасности предприятия.

Обосновано, что финансово-экономическая безопасность предприятий является широкой и многоаспектной экономической категорией, которая отражает определенные экономические отношения относительно формирования и движения финансовых потоков предприятия.

Очерчены основные составляющие системы финансово-экономической безопасности предприятия, которые сначала представлены как минимальный набор необходимых компонентов, а в течение всех стадии жизненного цикла приобретают новые количественные и качественные свойства для достижения требуемого уровня результативности.

Определено, что система финансово-экономической безопасности предприятия должна основываться на принципах комплексности, своевременности, непрерывности, законности, плановости, оптимальности, взаимодействия, сочетания гласности и конфиденциальности, компетентности. Обобщены стратегии, субъекты, объекты и инструменты системы финансово-экономической безопасности предприятия.

Отмечено, что на финансовых, материальных, информационных, интеллектуальных, кадровых ресурсах строится хозяйственная деятельность предприятий и они выступают объектами защиты в системе финансово-экономической безопасности.

Подтверждена необходимость постоянного совершенствования теоретических положений, методических подходов, механизмов и инструментов формирования системы финансово-экономической безопасности предприятия, что будет способствовать улучшению его финансового состояния и рыночного процветания.

Ключевые слова: финансово-экономическая безопасность, система финансово-экономической безопасности, структурные составляющие системы финансово-экономической безопасности.

Summary. The article is devoted to the research of conceptual approaches to the formation of the system of financial and economic security of the enterprise. Generalized scientific approaches to the definition of the essence of financial and economic security of the enterprise. The common features and differences in the interpretation of the concept of financial and economic security of the enterprise are revealed.

It is substantiated that financial and economic security of enterprises is a broad and multidimensional economic category, which reflects certain economic relations regarding the formation and directing of financial flows of the enterprise.

The main components of the system of financial and economic security of the enterprise, which are initially presented as a minimum set of necessary components, are outlined, and during all stages of the life cycle they acquire new quantitative and qualitative properties in order to achieve the necessary level of performance.

It is determined that the system of financial and economic security of an enterprise should be based on the principles of complexity, timeliness, continuity, legality, planning, optimality, interaction, combination of publicity and confidentiality, and competence. The generalization of strategies, subjects, objects and tools of the system of financial and economic security of the enterprise is carried out.

It is noted that economic activity is being built on financial, material, informational, intellectual, human resources, and they act as objects of protection in the system of financial and economic security.

The necessity of continuous improvement of the theoretical positions, methodical approaches, mechanisms and tools for forming the system of financial and economic security of the enterprise, which will promote improvement of its financial and economic status and market prosperity, is confirmed.

Key words: financial and economic security, system of financial and economic security, structural components of the system of financial and economic security.

Постановка проблеми. Політична та економічна дестабілізація в Україні призвела до значних, іноді глобальних, проблем у діяльності багатьох вітчизняних підприємств. Переважна кількість підприємств гостро відчують брак власних фінансових ресурсів, складності залучення позикових коштів, акумулюють значні суми кредиторської заборгованості, що погіршує їх платоспроможності, призводить до втрати фінансової стабільності.

За перше півріччя 2017 року фінансові результати діяльності великих та середніх вітчизняних підприємств до оподаткування склали 186,3 млрд. грн. прибутку (за I півріччя 2016р. — 63,0 млрд. грн).

Підприємства отримали прибутків на суму 270,0 млрд. грн., що на 44,2% більше відповідного періоду минулого року. При цьому збитки скоротились на 32,6% порівняно з I півріччям 2016р. та склали 83,7 млрд. грн.

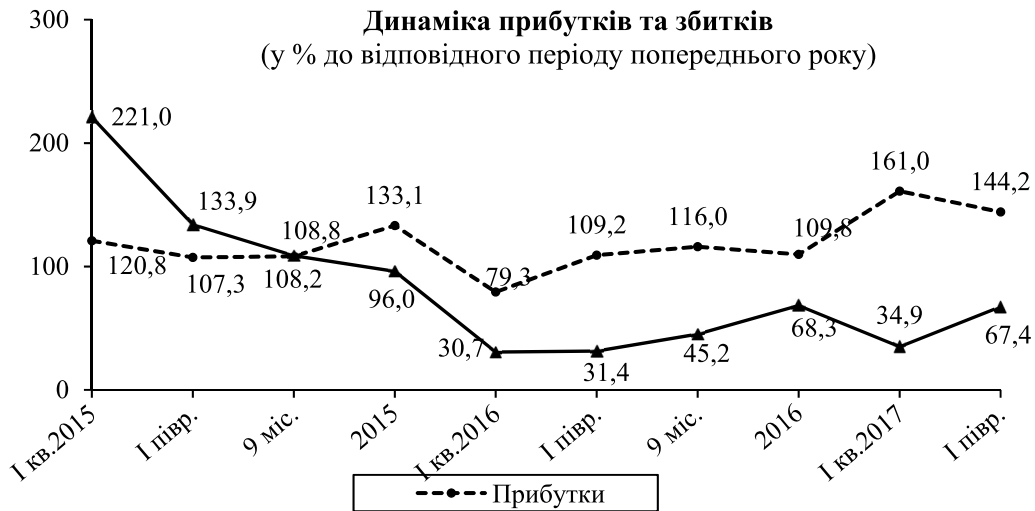

Рис. 1. Динаміка прибутків та збитків великих та середніх підприємств України [побудовано за даними Державної служби статистики України [1]]

Частка збиткових підприємств в Україні за 1 півріччя 2017 року порівняно з попереднім роком скоротилася на 3,4 в.п. — до 31,2%.

За відсутністю статистичних показників розвитку малих підприємств завуальовані значні проблеми цього сектора економіки України за останні місяці. За результатами 2016 року частка збиткових малих підприємств становила 26,7% порівняно з 26,1% в 2015 році, проте їх збиток зменшився з 207389 млн. грн. до 132029,7 млн. грн. Така невідповідність пояснюється зменшенням кількості малих підприємств з 327814 в 2015 році до 291118 в 2016 році, тобто припиненням діяльності близько 10% зареєстрованих суб'єктів господарювання малого бізнесу.

Тому виникає необхідність у створенні комплексної системи фінансово-економічної безпеки на підприємствах, що дозволить їм вчасно реагувати та протистояти проявам фінансової кризи і, як наслідок, убезпечитись від банкрутства.

Метою статті є теоретичне обґрунтування сутності фінансово-економічної безпеки підприємства та висвітлення концептуальних аспектів запровадження системи її забезпечення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розгляду сутності фінансово-економічної безпеки підприємства та системи її забезпечення присвятили свої дослідження сучасні науковці: Бондаренко О.О. [2], Васильців Т.Г. [3], Коваленко Д.І. [4], Мойсеєнко І.П., Марченко О.М. [5], Шкарлет С.М. [6], Череп О.Г. [7] та інші. Одні з них асоціюють фінансово-економічну безпеку з економічною безпекою і, таким чином, розкривають сутність та складові суто економічної безпеки. Інші ототожнюють фінансово-економічну безпеку з фінансовою безпекою, обмежуючи комплексність проблематики. Нині науко-

ве товариство не дійшло остаточного висновку щодо трактування фінансово-економічної безпеки підприємства та визначення складових системи її забезпечення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття фінансово-економічної безпеки увійшло в економічну науку не так давно. Протягом останніх років багато науковців намагались окреслити понятійний апарат, узагальнити методичне забезпечення оцінки та визначити складові системи забезпечення фінансово-економічної безпеки.

На думку відомих вітчизняних економістів, фінансово-економічна безпека підприємств є широкою та багатоаспектною економічною категорією, яка віддзеркалює певні економічні відносини щодо формування та спрямування фінансових потоків держави, суб'єктів господарювання різних галузей, домашніх господарств, інших суб'єктів та характеризується складністю розуміння внаслідок динамічності трансформацій, широким колом важелів та чинників управління, великою кількістю методологічних підходів до розкриття її змісту та економічної суті.

Слід погодитись із висновками Давидюк Т.В. [8], яка відмічає ототожнення поняття «економічної безпеки» та «фінансово-економічної безпеки», яке часто зустрічається в сучасних публікаціях за даною проблемою. Проте вона вважає, що «економічна безпека підприємства звисно ж значно ширше за категорію фінансово-економічна безпека, оскільки остання є визначальною у системі економічної безпеки підприємства, адже переважна більшість правопорушень здійснюється на підприємствах у фінансово-економічній сфері».

Бондаренко О.О., Сухецький В.А. [2] зазначають складність та комплексність поняття фінансово-економічної безпеки підприємства, визначаючи її сукуп-

ністю робіт задля забезпечення платоспроможності підприємства та ліквідності та попередження можливих збитків через внутрішні та зовнішні загрози.

Мойсеєнко І.П., Марченко О.М. [3] зазначають, що «фінансово-економічна безпека підприємства — це такий його фінансово-економічний стан, який забезпечує захищеність його фінансово-економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз та створює необхідні фінансово-економічні передумови для стійкого розвитку в поточному та довгостроковому періодах».

Трухан О.Л. [9, С. 30] трактує фінансово-економічну безпеку підприємства «одночасно з двох позицій — статичної (як результат діяльності підприємства на певну дату) та динамічної (розвиток підприємства в умовах фінансово-економічної безпеки у короткостроковій та довгостроковій перспективі)».

Васильців Т.Г. та ін. доповнюють попередні тези необхідністю системного підходу до розуміння сут-

ності та управлінських аспектів фінансово-економічної безпеки [3].

Науковці вважають, що практично неможливо одразу створити ефективну систему фінансово-економічної безпеки підприємства. Спочатку система фінансово-економічної безпеки передбачає мінімальний набір необхідних компонентів. Для досягнення необхідного рівня результативності ця система поступово набуває нових кількісних і якісних властивостей, проходячи усі стадії життєвого циклу [10, С. 182]

У монографії Васильціва Т.Г. [3] складовими системи фінансово-економічної безпеки визначені наступні об'єкти: фінансово-економічні показники, фінансові ресурси, персонал, інформацію, техніку та технологію, нематеріальні та матеріальні активи, ресурси.

Іваненко О.В. та Четверіков П.М. [11] зазначають, на фінансових, матеріальних, інформаційних, інтелектуальних, кадрових ресурсах будується господарська

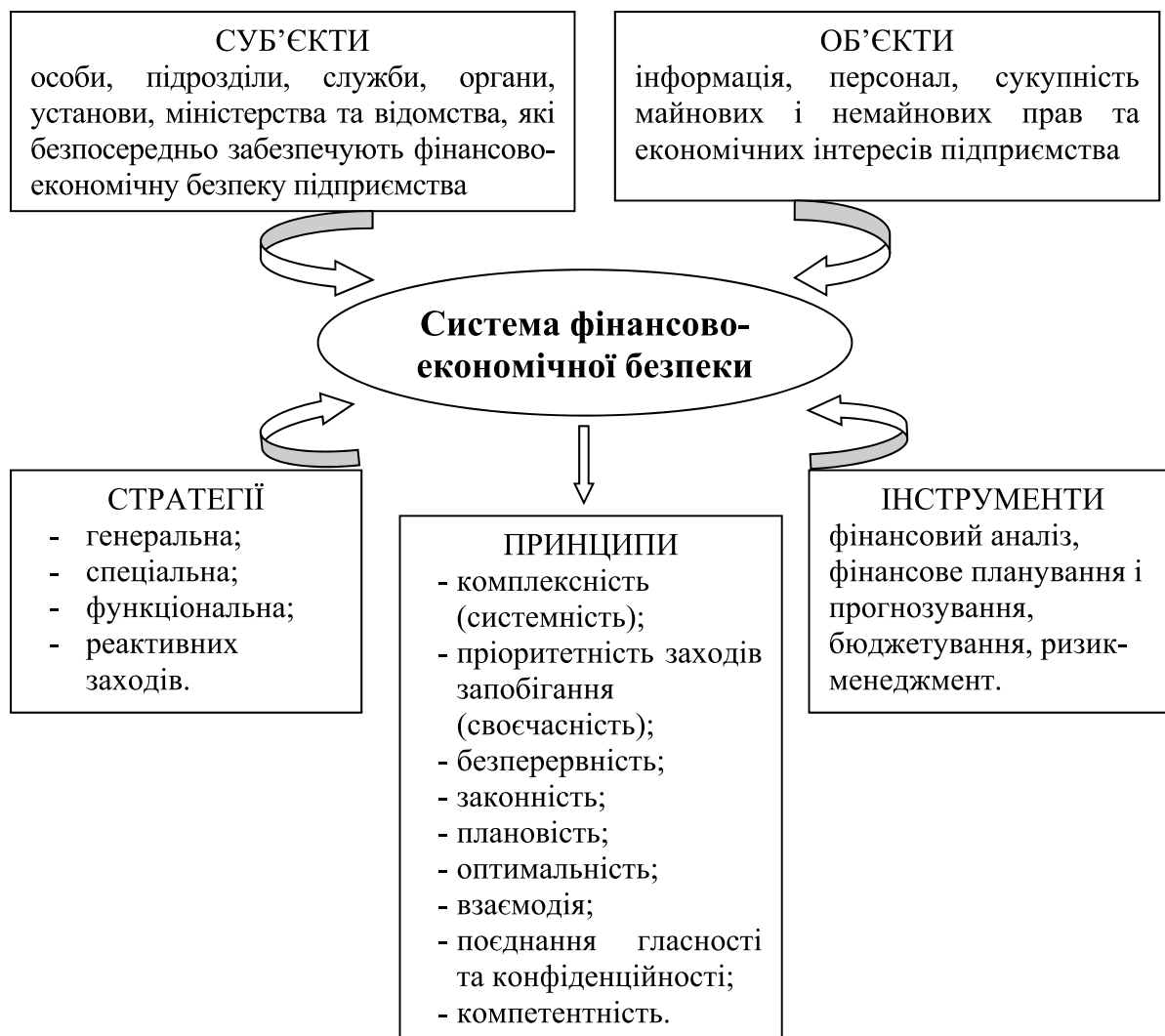

Рис. 2. Основні складові системи фінансово-економічної безпеки підприємства [побудовано за матеріалами 3, 11, 12, 13]

діяльність і вони виступають об'єктами захисту в системі фінансово-економічної безпеки.

В сучасних умовах господарювання, наявності об'єктивних економічних виникає необхідність в розробці налагодженої ефективної системи, яка б уможливила діагностику та нейтралізацію ризиків та їх наслідків у процесі управління.

Для формування такої системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства необхідно визначити об'єкт, суб'єкт, стратегію та політику безпеки.

Таким чином, для комплексного уявлення будови сучасної системи фінансово-економічної безпеки підприємства, необхідно визначити її елементи (рис. 2).

Формування системи фінансово-економічної безпеки підприємства має здійснюватись за умови економічно обґрунтованих, оптимальних та доцільних витрат щодо її забезпечення, та не перевищували такий рівень, коли необґрунтовано зменшується їх фінан-

сова та економічна раціональність. І тому цей процес постійно потребує удосконалення теоретичних положень, застосування нових методичних підходів, механізмів та інструментів, які б постійно сприяли покращенню фінансово-економічного стану підприємства та його процвітання на фінансовому ринку.

Висновки. Огляд сучасних наукових досліджень показав, що система фінансово-економічної безпеки підприємства повинна включати в себе такі обов'язкові елементи, як стратегії та принципи, на яких повинна будуватись система фінансово-економічної безпеки, об'єкти та суб'єкти фінансово-економічної безпеки, інструменти управління системою фінансово-економічною безпекою банку, тощо. Під час побудови сучасної системи фінансово-економічної безпеки підприємства необхідно також враховувати фактори, що можуть чинити дестабілізаційний вплив на рівень фінансово-економічної безпеки підприємства.

Література

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. — Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
2. Бондаренко О. О. Фінансово-економічна безпека підприємства: теоретичний та практичний аспекти [Електронний ресурс] / О. О. Бондаренко, В. А. Сухецький / Ефективна економіка. — 2014. — № 10. — Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3580>.
3. Васильців Т. Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В., [за ред. Т. Г. Васильціва]. — Львів: ВИДАВНИЦТВО, 2012. — 386 с.
4. Коваленко Д. І. Механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства / Д. І. Коваленко, А. О. Легка // Міжнародний науковий журнал. — 2015. — № 8. — С. 118–122.
5. Мойсеєнко І. П., Марченко О. М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник. — Львів, 2011. — 380 с.
6. Концептуальні засади формування фінансово-економічної безпеки: кол. моногр. / за заг. ред. д. е. н., проф. Шкарлетта С. М.; М-во освіти і науки України; Чернігів. нац. технол. ун-т — Ніжин: ФОП Лук'яненко В. В. ТПК «Орхідея», 2015. — 439 с.
7. Череп О. Г. Управління фінансово-економічною безпекою підприємств в Україні / Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. — 2012. — № 3 (61). — С. 328–330.
8. Давидюк Т. В. Фінансово-економічна безпеки чи фінансова складова економічної безпеки: епістемологічний підхід / Т. В. Давидюк // — Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. — 2013. — Вип. 1 (25). — С. 39–52.
9. Трухан О. Л. Наукова інтерпретація функцій стратегічного управління підприємствами / О. Л. Трухан / Вісник Хмельницького національного університету // Економічні науки. — 2010. — № 1. — Т. 2. — С. 29–35.
10. Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки [колективна монографія у 2 т.]. — Дніпропетровськ: «ФОП Дробязко С. І.», 2014. — Т. 2. — 349 с.
11. Іващенко О. В. Система фінансово-економічної безпеки підприємства / О. В. Іващенко, П. М. Четверіков // Scientific researches and their practical application. Modern state and ways of development (2–12 October 2012) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/conference/he-content-ofconferences/archives-of-individual-conferences/oct-2012>.
12. Антоненко В. М. Система забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств [Електронний ресурс] / В. М. Антоненко, С. С. Певтієва — Ефективна економіка. — 2015. — № 10. — Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/10_2015/32.pdf.
13. Доценко Д. В. Экономическая безопасность: методологические аспекты и составляющие / Аудит и финансовый анализ. — 2009. — № 4. — С. 415–427.

References

1. Ofitsiyni sai Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. — Rezhym dostupu: <http://ukrstat.gov.ua>.
2. Bondarenko O. O. Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstva: teoretychni ta praktychni aspekty [Elektronnyi resurs] / O. O. Bondarenko, V. A. Sukhetskyi // Efektyvna ekonomika. — 2014. № 10. — Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3580>.
3. Vasylytsiv T. H. Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia: monohrafiia / Vasylytsiv T. H., Voloshyn V. I., Boikevych O. R., Karkavchuk V. V., [zared. T. H. Vasylytsiva]. — Lviv: VYDAVNYT-sTVO, 2012. — 386 s.
4. Kovalenko D. I. Mekhanizm zabezpechennia finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva / D. I. Kovalenko, A. O. Lehka // Mizhnarodnyi naukovi zhurnal. — 2015. № 8. — S. 118–122.
5. Moiseienko I. P., Marchenko O. M. Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva: navch. posibnyk. Lviv, 2011. № 380 s.
6. Kontseptualni zasady formuvannia finansovo-ekonomichnoi bezpeky: kol. monohr. / zazah. red. d. e. n., prof. Shkarleta S. M.; M-voosvity i nauky Ukrainy; Chernihiv. nats. tekhnol. un-t — Nizhyn: FOP Luk'yanenko V. V. TPK «Orhideia», 2015. — 439 s.
7. Cherep O. H. Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstv v Ukraini / Visnyk ZhDTU. Seriya: Ekonomichni nauky. — 2012. № 3 (61). — S. 328–330.
8. Davydiuk T. V. Finansovo-ekonomichna bezpekychy finansova skladova ekonomichnoi bezpeky: epistemolohichnyi pidkhdid / T. V. Davydiuk // Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu. — 2013. — Vyp. 1 (25). — S. 39–52.
9. Trukhan O. L. Naukova interpretatsi i funktsii stratehichnogo upravlinnia pidpriemstvamy / O. L. Trukhan / Visnyk Khmelnytskoho natsionalnogo universytetu / Ekonomichni nauky. — 2010. — № 1. — T. 2. — S. 29–35.
10. Ekonomichna bezpeka v umovakh hlobalizatsii svitovoi ekonomiky [kolektyvna monohrafiia u 2 t.]. — Dnipropetrovsk: «FOP Drobiazko S. I.», 2014. — T. 2. — 349 s.
11. Ivashchenko O. V. Systema finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva / O. V. Ivashchenko, P. M. Chetvierikov / Scientific research and their practical application. modern state and ways of development (2–12 October 2012) [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/conference/he-content-ofconferences/archives-of-individual-conferences/oct-2012>.
12. Antonenko V. M. Systema zabezpechennia finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv [Elektronnyi resurs] / V. M. Antonenko, S. S. Pievtiieva / Efektyvna ekonomika. — 2015. № 10. — Rezhym dostupu: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2015/32.pdf.
13. Dotsenko D. V. Ekonomicheskaiia bezopasnost: metodolohicheskiye aspekty y sostavliaiushchye / Audyt y fynansovyi analiz. — 2009. — № 4. — S. 415–427.

Зось-Кіор Микола Валерійович

*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри менеджменту і логістики
Полтавський національний технічний університет імені Ю. Кондратюка*

Зось-Киор Николай Валерьевич

*доктор экономических наук, доцент,
профессор кафедры менеджмента и логистики
Полтавский национальный технический университет имени Ю. Кондратюка*

Zoss-Kior Nikolay

*doctor of economics, associate professor
professor of the Department of management and logistics
Poltava National Technical University named after Y. Kondratyuk*

Брижань Крістіна Олегівна

*магістрант
Полтавського національного технічного університету імені Ю. Кондратюка*

Брижань Кристина Олеговна

*магистрант
Полтавского национального технического университета имени Ю. Кондратюка*

Brizhan Kristina

*graduate student of the
Poltava National Technical University named after Y. Kondratyuk*

**УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА
В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ**

**УПРАВЛЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ
В УСЛОВИЯХ НЕСТАБИЛЬНОСТИ**

**MANAGEMENT OF COMPETITIVENESS OF THE ENTERPRISE
IN CONDITIONS OF INSTABILITY**

Анотація. Актуальність теми дослідження полягає у вмінні швидко адаптуватися до змін, що відбуваються у нестабільному зовнішньому середовищі, адже конкурентоспроможність впливає не тільки на підприємства, а й на галузь в цілому. Високий рівень конкурентоспроможності дає змогу розвивати нові умови для створення, виробництва та реалізації продукції вищого рівня якості, що задовольнить вимоги окремих груп споживачів. У статті розглянуто сутність поняття «конкурентоспроможність підприємства»; визначено відмінність між термінами «нестабільність», «невизначеність» та «нестійкість»; досліджено стратегічні методи управління підприємством; охарактеризовано основні чинники, що зумовлюють появу процесу нестабільності; досліджено фактори, що відображають стан конкурентоспроможності підприємства, а також висвітлено заходи щодо підвищення конкурентоспроможності в умовах нестабільності.

Ключові слова: конкурентоспроможність підприємства, нестійкість, невизначеність, нестабільність.

Аннотация. Актуальность темы исследования заключается в умении быстро адаптироваться к изменениям, которые происходят в нестабильной внешней среде, ведь конкурентоспособность влияет не только на предприятия, но и на отрасль в целом. Высокий уровень конкурентоспособности позволяет развивать новые условия для создания, производства и реализации продукции высшего уровня качества, который удовлетворит требования отдельных групп потребителей. В статье рассмотрена сущность понятия «конкурентоспособность предприятия»; определено различие между терминами «нестабильность», «неопределенность» и «неустойчивость»; исследованы стратегические методы управления предприятием; охарактеризованы основные факторы, обуславливающие появление процесса нестабильности; исследо-

ваны факторы, отражающие состояние конкурентоспособности предприятия, а также освещены меры по повышению конкурентоспособности в условиях нестабильности.

Ключевые слова: конкурентоспособность предприятия, неустойчивость, неопределенность, нестабильность.

Summary. The urgency of the research topic is in the ability to adapt quickly to changes occurring in an unstable external environment, because competitiveness affects not only enterprises but also the industry as a whole. A high level of competitiveness enables to develop new conditions for creation, production and sales of products of the highest quality, which will satisfy the requirements of individual groups of consumers. In the article the essence of the concept of «competitiveness of the enterprise» is considered; the distinction between the terms «instability», «uncertainty» and «instability» is determined; strategic methods of enterprise management are investigated; the main factors determining the emergence of the instability process are described; the factors reflecting the state of competitiveness of the enterprise are researched, as well as measures to improve competitiveness in the conditions of instability.

Key words: enterprise competitiveness, instability, uncertainty, instability.

Постановка проблеми. Для функціонування ринкової економіки необхідною умовою є присутність конкурентного середовища між суб'єктами господарювання. Конкуренція вимагає від підприємств швидкої реакції на зміни, що відбуваються на ринку та пошуку інноваційних рішень задля здобуття переваги перед конкурентами.

Вітчизняні підприємства мають можливість конкурувати не тільки між собою, а й на світовому ринку. Саме в конкурентній боротьбі відбувається «природний відбір» підприємств, що є найбільш ефективними. Таким чином, дані особливості економічних відносин ставлять перед підприємствами завдання постійного моніторингу та підвищення власних позицій на внутрішньому чи світовому ринку. Виходячи з цього, тема дослідження є надзвичайно актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі багато уваги приділяється дослідженню питань конкурентоспроможності підприємства в умовах нестабільного середовища. Помітний внесок у дослідження проблеми теоретичного обґрунтування конкурентоспроможності підприємства зробили такі вчені-економісти: І. Ансофф, Д. О. Барабась, А. В. Вакуленко, І. М. Вагнер, І. З. Должанський, О. С. Дудова, А. Т. Зуб, В. П. Карпюк, Я. С. Ларіна, О. Ю. Литовченко, О. Н. Міночкина, Р. А. Фатхутдинов, А. Г. Холіна та інші.

Постановка задачі. Метою статті є з'ясування сутності поняття «конкурентоспроможність підприємства»; визначення відмінності між термінами «нестабільність», «невизначеність» та «нестійкість»; дослідження стратегічних методів управління підприємством, а також висвітлення заходів з підвищення конкурентоспроможності в умовах нестабільності.

Виклад основного матеріалу. Конкурентоспроможність — це складний процес розробки та реалізації управлінських впливів, заснованих на використанні об'єктивних економічних законів, щодо формування та регулювання витрат підприємства відповідно до

його стратегічних та поточних цілей [4, с. 162]. На меті управління конкурентоспроможністю підприємства має бути забезпечення стабільного функціонування підприємства за будь-яких політичних, економічних чи соціальних змін у зовнішньому середовищі.

Одержання або підтримання лідируючих позицій в бурхливому ринковому середовищі з властивим йому ризиком та невизначеністю, відбувається за наявності конкурентних переваг продукції, що випускається. Такою перевагою може стати впровадження комплексу заходів зі зменшення витрат на виготовлення продукту, порівняно з витратами конкурента, за рахунок цілеспрямованої роботи персоналу підприємства з оновлення технологій виробництва, покращення науково-дослідної та дослідно-конструкторської роботи, логістики, організаційної структури управління, дослідження потреб споживачів.

Також необхідно аналізувати наявні проблеми в сфері діяльності самих підприємств, що має на меті визначення шляхів їх подолання. Наприклад, випуск української продукції надто енерго- та матеріаломісткий, порівняно з розвинутими країнами світу, адже величина споживання первинних паливно-енергетичних ресурсів з розрахунку на одиницю ВВП є набагато значнішою.

Значну увагу необхідно також приділяти конкурентному паритету, коли певна чисельність конкурентів досягла однакових конкурентних переваг. При виникненні такої ситуації необхідно швидко розвивати та ефективно використовувати потенціал, що наявний у підприємства, задля позиціонування його товару на ринку.

На сьогодні склалося багато підходів до визначення поняття «нестабільність», інколи його ототожнюють з такими термінами як «невизначеність» та «нестійкість». Однак, на нашу думку, нестійкість є явищем, не лімітованого наростанням збурення в системі будь-якої природи і притаманне здебільшого для використання у суспільних та природничих науках. Невизначеність являє собою характеристику недостатньої забезпеченості

інформацією або її неадекватне сприйняття, а нестабільність — розкриває неупереджену особливість системи стихійно або циклічно змінюватися з часом.

Основними чинниками, що зумовлюють появу процесу нестабільності є: вплив на підприємство політичних та суспільних сил; процеси економічної глобалізації; обмеженість ресурсів; формування нових цільових засад державної економічної політики.

Позиціонування підприємства в жорсткій конкурентній боротьбі залежить від вміння швидко адаптуватися до умов, що диктує постійно змінюване ринкове середовище, але на сьогодні не існує одного універсального методу управління, що може забезпечити підприємству цей успіх. Дослідивши фактори, що відображають стан конкурентоспроможності підприємства, а саме: дії конкурентів, попит на продукцію, виробничий потенціал, споживчі властивості товарів, рівень економіки та інше, виявлено, що кожному підприємству необхідно розробити власну стратегію підтримки та розвитку, спираючись на загальні принципи та методи стратегічного управління (табл. 1).

Разом з тим, не менш важливим є навчання персоналу та постійний моніторинг внутрішнього та зовнішнього ринків. Процеси адаптації можуть бути спонтанні, викликані факторами нестабільності середовища, або поступові, що визначаються стратегічним управлінням змінами. Привівши у відповідність внутрішнє середовище, підприємство має пристосуватися до зовнішнього, застосувавши концепцію стратегічної гнучкості, що являє собою здатність динамічної зміни стратегій відповідно до змін, що відбуваються.

Отже, щоб реалізувати свої цілі, підприємство має управляти процесом його взаємодії із зовнішнім середовищем шляхом створення ефективної системи стратегічного управління. Цю функцію виконують кваліфіковані управлінці, адже саме вони приймають рішення щодо майбутнього підприємства, аналізуючи теперішній стан конкурентоспроможності, розробляють подальшу стратегію управління.

Висновки. На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що основними заходами підвищення конкурентоспроможності підприємства є: покращення якості ресурсів (підвищення кваліфікації кадрів, зменшення витрат тощо); оновлення технологій; визначення цілей та завдань; розвиток системи адаптації підприємства; збільшення конкурентного потенціалу; розроблення чіткої стратегії.

Отже, забезпечення стратегічної стійкості підприємства в умовах нестабільного ринкового середовища вимагає проведення безперервного моніторингу факторів, що має на меті зниження ступеня невизначеності відносно ситуації на ринку, внесення коректив у стратегію підприємства таким чином, щоб найбільш ефективно використовувати сприятливі альтернативи.

Подальші дослідження необхідно сконцентрувати на розробку методичного підходу до оцінювання стратегічної стійкості, який дасть змогу проілюструвати зв'язок підсистем та елементів стійкості, визначити вплив факторів нестабільного ринкового середовища та рівень стратегічної стійкості підприємства, проблемні сфери виробничо-господарської діяльності підприємств.

Таблиця 1

Стратегічні методи управління підприємством в умовах нестабільності

Назва методу	Характеристика
Зовнішня стратегія Автор: Зуб А. Т.	Зміна середовища таким чином, щоб воно краще відповідало можливостям підприємства, в особливості: маркетингових заходів, укладання контрактів, кооперування, лобіювання, об'єднання тощо. Цей метод дає можливість підтримувати прибутковість та сили протистояти невизначеності стану [2].
Стратегічний аналіз Автор: Вагнер І. М.	Системний, безперервний і методичний метод, спрямований на оцінку: ефективності діючої стратегії; ступеня відповідності стратегічного потенціалу фірми його стратегічним цілям; прогнозу; ранжування факторів невизначеності; вибір найбільш оптимальної стратегії; коригування стратегічного бачення з урахуванням набутого досвіду, змін та появи нових можливостей. Прогнозування можливостей, розробки плану дій на випадок непередбачених обставин, розробки таких стратегій, які дозволять перетворити загрози на будь-які вигідні можливості [1, с. 50].
Метод ключових рішень при формуванні стратегії Автор: Ансофф І.	Ключові рішення: внутрішня оцінка фірми; оцінка зовнішніх можливостей; формулювання цілей і вибір задач; рішення по портфельній стратегії, конкурентна стратегія, створення альтернативних проектів, їх відбір та реалізація. Результатом є встановлення впливу зовнішнього середовища на стратегічні плани підприємства шляхом визначення його стратегічної гнучкості [5].
Стратегічне позиціонування Автор: Ларіна Я. С.	Полягає в створенні нових ринкових можливостей, шляхом радикальної реорганізації, реакції на надавані ринком можливості, а також здійсненні інвестицій крок за кроком з метою досягання привілейованого положення. Дає можливість створення стратегії, пристосованої до того або іншого рівня невизначеності, за найкращим для нього сценарієм; адаптування до найбільш імовірного майбутнього, або збереження права на вибір того або іншого способу дія через певний проміжок часу [3].

Література

1. Вагнер І. М. Стратегічний аналіз як методичний інструмент поведінки підприємства в умовах невизначеності / І. М. Вагнер // Економічні науки: Вісник ЖТУ. — Житомир: ЖДТУ, 2010. — № 3 (53). — Ч. 2. — С. 49–52.
2. Зуб А. Т. Менеджмент в условиях неопределённости внешней среды / А. Т. Зуб [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.elitarium.ru/2008/04/07/menedzhment_neopredelennosti_sredy.html
3. Ларіна Я. С. Розроблення стратегії управління підприємства в умовах невизначеності: принципи та варіанти застосування в АПК / Я. С. Ларіна // Науковий вісник НЛТУ України. — 2007. — Вип. 17.2. — С. 243–250.
4. Литовченко О. Ю. Удосконалення процесу управління витратами підприємств за допомогою інструментів структурно-функціонального моделювання / О. Ю. Литовченко // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2011. — № 36. — С. 162–165.
5. Холина А. Г. Управление предприятием в условиях неопределённости / А. Г. Холина, О. Н. Миночкина // Материали III ВНК «Проблеми управління виробнично-економічної діяльністю суб'єктів господарювання». — Донецьк. — 2009. — С. 219–222.

References

1. Vaghner I. M. Strategichnyj analiz jak metodychnyj instrument povedinky pidpryjemstva v umovakh nevyznachenosti / I. M. Vaghner // Ekonomichni nauky: Visnyk ZhTU. — Zhytomyr: ZhDTU, 2010. — # 3 (53). — Ch. 2. — S. 49–52.
2. Zub A. T. Menedzhment v usloviyakh neopredelennosti vneshney sredy / A. T. Zub [Yelektronniy resurs]. — Rezhim dostupu: http://www.elitarium.ru/2008/04/07/menedzhment_neopredelennosti_sredy.html
3. Larina Ja. S. Rozroblennja strateghiji upravlinnja pidpryjemstva v umovakh nevyznachenosti: pryncypy ta varianty zastosuvannja v APK / Ja. S. Larina // Naukovyj visnyk NLTU Ukrajinu. — 2007. — Vyp. 17.2. — S. 243–250.
4. Lytovchenko O. Ju. Udoshkonalennja procesu upravlinnja vytratamy pidpryjemstv za dopomoghoju instrumentiv strukturno-funkcionalnogho modeljuvannja / O. Ju. Lytovchenko // Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti. — 2011. — # 36. — S. 162–165.
5. Kholina A. G. Upravlenie predpriyatiem v usloviyakh neopredelennosti / A. G. Kholina, O. N. Minochkina // Materiali III VNK «Problemy upravleniya proizvodstvenno-ekonomicheskoy deyatel'nostyu subektov khozyaystvovaniya». — Donetsk. — 2009. — S. 219–222.

Зось-Кіор Микола Валерійович

*доктор економічних наук,
професор кафедри менеджменту і логістики
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка*

Зось-Киор Николай Валерьевич

*доктор экономических наук,
профессор кафедры менеджмента и логистики
Полтавский национальный технический университет имени Юрия Кондратюка*

Zos-Kior Mykola

*doctor of economics, professor of the Department
of management and logistics
Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University*

Лашенкова Оксана Ігорівна

*магістрант
Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка*

Лашенкова Оксана Игоревна

*магистрант
Полтавского национального технического университета имени Юрия Кондратюка*

Lashenkova Oksana

*graduate student of the
Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University*

ОСОБЛИВОСТІ ПРИНЦИПУ ПАРТНЕРСТВА ЯК СКЛАДОВОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

ОСОБЕННОСТИ ПРИНЦИПА ПАРТНЕРСТВА КАК ЧАСТИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ

PECULIARITIES OF THE PRINCIPLE OF PARTNERSHIP AS A PART OF SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF ENTERPRISES

Анотація. У наш час повноцінне функціонування бізнес структур не можливе без ефективного управління його персоналом. Людський ресурс та його важливість на сьогодні виходять на перший план при функціонуванні різноманітних бізнес організацій. Соціальна відповідальність як складова соціально-економічного розвитку підприємства покликана дати відповіді на посталі питання у взіємвідносинах усіх учасників ринку. Високий рівень управлінської ланки передбачає соціальне партнерство, як визнання різного роду соціальних інтересів окремих суспільних груп і надання їм права брати участь у формуванні та прийнятті рішень. У статті розглянуто питання «соціального партнерства» та «соціальної відповідальності», як вимоги сучасного світу до ведення бізнесу і результат загальної гуманізації суспільства. Також досліджено історичний розвиток цього явища. А також доведено необхідність соціального партнерства як частини організаційної культури підприємства.

Ключові слова: соціальна відповідальність, соціальне партнерство, корпоративна культура, соціально-економічний розвиток підприємства.

Аннотация. В наше время полноценное функционирование бизнес структур невозможно без эффективного управления его персоналом. Человеческий ресурс и его важность сегодня выходят на первый план в функционировании различных бизнес организаций. Социальная ответственность как часть социально-экономического развития предприятия призвана дать ответы на возникшие вопросы в взаимоотношениях всех участников рынка. Высокий уровень управ-

ленческого звена предусматривает социальное партнерство, как признание различного рода социальных интересов отдельных общественных групп и предоставления им права участвовать в формировании и принятии решений. В статье рассмотрен вопрос «социального партнерства» и «социальной ответственности», как требования современного мира к ведению бизнеса и результат общей гуманизации общества. Также в статье исследовано историческое развитие этого явления. А также доказана необходимость социального партнерства как части организационной культуры предприятия.

Ключевые слова: социальная ответственность, социальное партнерство, корпоративная культура, социально-экономическое развитие предприятия.

Summary. In our time, the full functioning of business structures is impossible without the effective management of its staff. The human resource and its importance today come to the fore in the functioning of various business organizations. Social responsibility as part of the socio-economic development of the enterprise is designed to provide answers to emerging issues in the relationships of all market participants. The high level of the managerial level provides for social partnership, as recognition of various social interests of certain social groups and granting them the right to participate in the formation and decision-making. The article discusses the issue of «social partnership» and «social responsibility», as the requirements of the modern world for doing business and the result of a general humanization of society. The article also explores the historical development of this phenomenon. And also the necessity of social partnership as part of the organizational culture of the enterprise is proved.

Key words: social responsibility, social partnership, corporate culture, social and economic development of the enterprise.

Постановка проблеми. В умовах тривалих державотворчих процесів, зокрема курсу євроінтеграції, відбувається модернізація вітчизняних підприємств, а саме перехід їх на новий, якісно інший, рівень. Даний процес відбувається під впливом нових політичних орієнтирів, а також інноваційних, інформаційних і комунікаційних технологій. Вдалий приклад міжнародних корпорацій та широкі міжнародні зв'язки поставили перед вітчизняними підприємствами пошук нових шляхів і методів подальшого соціально-економічного розвитку підприємств. На сьогодні зовнішньоекономічна діяльність підприємств містить не лише економічну, а й соціальну складову, а її мотиваційними чинниками є не тільки чистий прибуток, але й високі соціальні стандарти. У цьому контексті доцільно говорити про соціальну відповідальність всіх суб'єктів ринкових відносин і соціальне партнерство на міжнародному ринку.

Постановка завдання. Метою даної статті є аналіз особливостей системи соціального партнерства як складової управління соціально-економічним розвитком підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі дедалі частіше з'являються все більше публікацій, що стосуються теми соціального партнерства в організаційній культурі підприємств. Вагому роль в них відіграють роботи О. Лазоренко, С. Куц, М. Головінов, В. М. Шаповал, О. Ф. Новікова, М. Є. Дейч, О. В. Панькова.

Виклад основного матеріалу. Важливим фактором побудови корпоративних відносин на основі певного впорядкованого діалогу між головними силами суспільства сьогодні є соціальне партнерство як частина організаційної культури. Організаційна культура

в демократичному суспільстві покликана консолідувати суспільство відкритих публічних відносин основних соціальних сил та впливових груп. Становлення системи соціального партнерства пройшло довгий і складний шлях. Коли працівники почали об'єднуватися у професійні організації (1867 р.), вже тоді були започатковані перші спроби соціального партнерства у вигляді переговорів і консультацій між представниками найманої робочої сили і роботодавцями. Перші колективні договори увійшли у практику в кінці XIX ст. у Франції, США і Великобританії [1; 4]. Проте пройшло багато років, перш ніж колективно-договірні системи набули законодавчого закріплення. Соціальне партнерство між сторонами соціально-трудових відносин, їх суб'єктами та органами може здійснюватися водночас на різних рівнях і у різних формах.

Соціальне партнерство як форма узгодження інтересів сторін може бути ефективним лише в тому випадку, якщо воно базується на взаємоузгоджених принципах. Міжнародною організацією праці вироблені принципи, які можуть і мають скласти основу концепції соціально-трудового партнерства на будь-якому рівні. Таким чином, громадська думка пройшла шлях від заперечення соціального партнерства як форми насильства над вільним ринком і свободою підприємств до усвідомлення об'єктивної необхідності узгодження інтересів різних верств населення.

Зауважимо, що основні аспекти моделі соціального партнерства та її принципи було сформульовано і реально втілено в практику Міжнародною організацією праці (МОП), яка є законодавцем у цьому напрямі. Соціальне партнерство є формою реалізації соціально відповідального бізнесу. Його основи закладено ще в 1999 р. ООН, яка запропонувала ініціативу

Глобального договору, основний зміст якого — поширення етично-моральних засад у взаємовідносинах між усіма учасниками ринку і розвиток соціально відповідального бізнесу.

Щодо самого трактування поняття, то професор Колот А. М. визначає соціальне партнерство як систему відносин у соціально-трудовій сфері, яка спрямована на узгодження та захист інтересів найманих працівників і роботодавців [4, с. 26]. На думку професора Грیشної О. А., соціальне партнерство — це система взаємозв'язків між найманими працівниками, трудовими колективами, професійними спілками, з одного боку, роботодавцями та їх об'єднаннями — з другого, і державою та органами місцевого самоврядування — з третього, їхніми представниками та спільно створеними органами з регулювання соціально-трудова відносин, які полягають у взаємних консультаціях, переговорах і примирних процедурах на взаємоузгоджених принципах для дотримання прав та інтересів працівників, роботодавців і держави [1, с. 238].

Соціальне партнерство найчастіше реалізується у формі колективних переговорів і спільних консультацій, під час яких знімаються конфліктні питання, вносяться зміни в попередні домовленості у випадку необхідності та узгоджуються інтереси партнерів. Крім цього, соціальне партнерство передбачає визнання різного роду соціальних інтересів окремих суспільних груп і надання їм права брати участь у формуванні та прийнятті рішень з питань розподілу валового продукту. Соціальний мир розглядається як наслідок активного співробітництва партнерів, їх взаємних зусиль. Соціальне партнерство варто розуміти, і як процес, і як інтегруючий елемент ринкової економіки, саме тому види та принципи співробітництва залежать від того, на якому рівні здійснюється соціальне партнерство. Розрізняють соціальне партнерство на підприємстві та соціальне партнерство поза підприємством, але у всіх випадках воно передбачає готовність до взаєморозуміння і прагнення до соціального вирівнювання.

Кластером новітнього бачення та реальними діями у бік соціального партнерства у бізнесі стало те, що до Глобального договору долучилося понад 142 українських підприємства, які зобов'язалися дотримуватися принципів цієї ініціативи та активізувати реальність функціонування соціального партнерства [3, с. 78–124]. Розвитку практики соціального партнерства в Україні сприятиме: створення та ведення Національного реєстру соціально відповідальних суб'єктів ринку; забезпечення сприятливого середовища для встановлення партнерських відносин не тільки між

підприємствами, але й з громадськими та іншими організаціями, органами державної влади для формування єдиної соціальної політики; інформаційна підтримка досвіду вітчизняних соціально відповідальних підприємств та сприяння у формуванні їхнього іміджу регіональними органами державної влади; введення практики соціальних звітів, соціального аудиту, соціального рейтингування, а також інших напрямів соціальної діяльності вітчизняних підприємств. Доцільно створити соціальні стандарти менеджменту, які б зобов'язували всіх суб'єктів ринку надавати відкриту інформацію про безпеку праці, використання генетично модифікованих продуктів, використання систем маркування продукції, стан трудових відносин, захист навколишнього середовища, дотримання етичних засад ведення бізнесу тощо. Вищезазначена система соціального партнерства має сприяти становленню у суспільстві консенсусу з питань соціально-економічного розвитку, утвердженню атмосфери співробітництва, довіри й відповідальності. Варто відзначити, що при формуванні різних соціальних технологій в державі необхідне дотримання балансу інтересів населення, держави і бізнесу. Формування партнерських відносин у соціально-трудовій сфері дозволить не тільки домогтися стійкості економічного зростання, вдосконалення структури економіки і підвищення рентабельності господарюючих суб'єктів, але і відновити соціальну стабільність у суспільстві, підвищивши тим самим економічну і національну безпеку всієї країни. Світовий досвід переконує вітчизняний бізнес у тому, що швидше і ефективніше вийти з економічної кризи можна лише в умовах соціального миру і злагоди у суспільстві і, перш за все, на підприємстві.

Висновки. Досвід країн, які мають вагомий здобутки на шляху соціального розвитку, засвідчує необхідність розширення соціального діалогу, складовою якого має бути, зокрема, формування державної соціально-економічної політики обговорення та прийняття антикризових заходів, сприяння підвищенню соціальної відповідальності інститутів суспільства; формування умов щодо підвищення соціальної згуртованості на різних рівнях ієрархічної структури суспільства. Соціальне партнерство передбачає визнання певного рівня взаємної залежності і солідарності в міжособистісному та соціальному контексті. Соціальне партнерство в економіці розглядається як етичне поняття і організаційний принцип. Практика доводить, що багато проблем підприємства вирішується простіше, якщо сторони (роботодавці та наймані працівники) є партнерами, а не групами, зорієнтованими на конфлікт.

Література

1. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудова відносини: Підручник / О. А. Грішнова. — К.: Знання, 2004. — 535 с.
2. Джига Т. В. Розвиток соціального партнерства в країнах ЄС та України: порівняльний аналіз / Т. В. Джига [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2011_50/Gileya50/P7_doc.pdf
3. Економіка праці та соціально-трудова відносини: підручник / [А. М. Колот, О. А. Грішнова, О. О. Герасименко та ін.]; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Колота. — К.: КНЕУ, 2009. — 711, [1] с.
4. Захарчин Г. М. Теорія та методологія формування і розвитку організаційної культури машинобудівних підприємств: монографія / Г. М. Захарчин. — Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2011. — 348 с.
5. Колот А. Соціальне партнерство на зламі двох тисячоліть: стан, виклики, тенденції розвитку (на прикладі країн Європейського Союзу) [Текст] / А. Колот // Соціальна політика: проблеми, коментарі, відповіді. — 2009. — № 1. — С. 26–28.
6. Котлер Ф., Лі Н. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / Ф. Котлер, Lviv Polytechnic National University Institutional Repository <http://ena.lp.edu.ua> 32 Н. Лі.; [пер. з англ. С. Яринич]. — К.: Стандарт, 2005. — 302 с.
7. Мельник М. І. Інститут соціально орієнтованого бізнес-середовища в економічних відносинах: цілі та інструменти стимулювання / М. І. Мельник // Регіональна економіка. — 2010. — № 1. — С. 15–23.

References

1. Grishnov OA A. The Economics of Labor and Social-Labor Relations: Textbook / O. A. Grishnov. — K.: Knowledge, 2004. — 535 p.
2. Jiga T. V. Development of social partnership in the EU and Ukraine: comparative analysis / T. V. Jiga // [Electronic resource]. — Mode of access: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2011_50/Gileya50/P7_doc.pdf.
3. Economics of Labor and Social-Labor Relations: Textbook / [A. M. Kolot, O. A. Grishnova, O. O. Gerasimenko and others.]; for sciences Ed. Dr. Econ. Sciences, prof. AM Chute — K.: KNEU, 2009–711, [1] p.
4. Zakharchin G. M. Theory and methodology of formation and development of organizational culture of machine-building enterprises: monograph / G. M. Zaharchin. — Lviv: View of Lviv Polytechnic, 2011. — 348 pp.
5. Kolot A. Social partnership at the turn of two millennia: state, challenges, development trends (for example, European Union countries) [Text] / A. Kolot // Social policy: problems, comments, answers. — 2009. — No. 1. — P. 26–28.
6. Kotler F., Lee N. Corporate Social Responsibility. How to make as much good as possible for your company and society / F. Kotler, Lviv Polytechnic National University Institutional Repository <http://ena.lp.edu.ua> 32 N. Lee; [per. from the English S. Yarynych]. — K.: Standard, 2005. — 302 p.
7. Melnyk M. I. Institute of Socially-Oriented Business Environment in Economic Relations: Goals and Stimulation Tools / M. I. Melnik // Regional economy. — 2010. — № 1. — P. 15–23.

Камінський Олег Євгенович

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри інформаційного менеджменту
Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана*

Каминский Олег Евгеньевич

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры информационного менеджмента
Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана*

Kaminsky Oleg

*PhD in Enterprise Economics, associate professor,
Associate professor of information management department
Kyiv State University of Economics V. Hetman*

МІКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ПАРАДИГМИ ХМАРНИХ ОБЧИСЛЕНЬ

МИКРОЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПАРАДИГМЫ ОБЛАЧНЫХ ВЫЧИСЛЕНИЙ

MICROECONOMIC ANALYSIS OF THE PARADIGM OF CLOUD COMPUTING

Анотація. Одним з сучасних напрямів підвищення ефективності використання інформаційних технологій є перехід до парадигми хмарних обчислень. Мікроекономічний аналіз призначений для розгляду витрат і переваг, які не враховуються у фінансових моделях прийняття рішень. У статті вивчається потенціал мікроекономічного аналізу для підтримки прийняття рішень щодо впровадження хмарних технологій на підприємствах України.

Ключові слова: хмарні обчислення, моделі прийняття рішень, мікроекономіка, компоненти хмарних обчислень, інформаційні технології.

Аннотация. Одним из направлений повышения эффективности использования информационных технологий является переход к парадигме облачных вычислений. Микроэкономический анализ предназначен для рассмотрения расходов и преимуществ, которые не учитываются в финансовых моделях принятия решений. В статье изучается потенциал микроэкономического анализа для поддержки принятия решений по внедрению облачных технологий на предприятиях Украины.

Ключевые слова: облачные вычисления, модели принятия решений, микроэкономика, компоненты облачных вычислений, информационные технологии.

Summary. One of the directions of increasing the efficiency of using information technologies is the transition to the paradigm of cloud computing. Microeconomic analysis is designed to consider costs and benefits that are not taken into account in financial decision-making models. The article studies the potential of microeconomic analysis to support decision-making on the introduction of cloud technologies at Ukrainian enterprises.

Key words: cloud computing, decision-making models, microeconomics, components of cloud computing, information technologies.

Постановка проблеми. За односпайними прогнозами провідних консалтингових компаній світу, швидко вдосконалення та поширення хмарних технологій (cloud computing) зараз є одним з тих ключових трендів, що в найближчі 5–8 років помітно вплинуть на глобальний розвиток не лише ІТ-індустрії, але і на сфери бізнесу, фінансів, державного управління, медицини, освіти та на багато інших сфер людського життя [1]. В умовах випереджаючого розвитку ІКТ, технологія, яка дозволяє організаціям та іншим суб'єктам відмовитись від значних витрат на власну ІТ інфраструктуру на користь отримання всіх необхідних ІТ-ресурсів в онлайн режимі, є перспективним і рентабельним вибором, оптимальною інвестицією в майбутнє. Український хмарний ринок, на відміну від ринків США чи ЄС, нині знаходиться у «латентній фазі» розвитку — формування попиту і акумулювання первинного досвіду споживання хмарних рішень, але його розвиток найближчими роками приведе до виникнення нового специфічного і значущого сектору української економіки та інфраструктури. Це підтверджує актуальність дослідження мікроекономічного впливу парадигми хмарних обчислень на малі та середні підприємства України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Мікроекономіка вивчає рішення, які прийняли споживачі, підприємства і галузі промисловості щодо розподілу ресурсів і цін на товари і послуги. Відомі дослідники Harms і Yamartino в своїй роботі підраховали, що малі і середні підприємства можуть отримати до 20–30% економії, завдяки економії від масштабу, яка надаються провайдерами хмарних послуг [2]. Також при переведенні ІТ-інфраструктури підприємства до хмари комунальні витрати на електроенергію буде швидко знижуватися, досягаючи 15–20% від загальної суми експлуатаційних витрат. Ефективність використання енергії, як правило, є значно вищою в великих центрах обробки даних (ЦОД), ніж у власних невеликих центрах обробки даних компаній за рахунок географічного розміщення, економії масштабу, а також узгодженого зниження ставок на електроенергію [2].

Дослідження показують, що програмні додатки зазвичай вимагають для роботи певного обсягу обчислювальних ресурсів, відповідно збільшуючи накладні витрати на обробку даних, які стають істотними при врахуванні кількості клієнтів. «Multitenant» програмні додатки та застосування проміжного програмного забезпечення (middleware) спрощують процеси оновлення та управління версіями і релізами, і зменшують деякі типи диференціальних накладних витрат шляхом амортизації його для багатьох клієнтів [3].

Багато дослідників вважає, що хмарні обчислення збільшили ризики, пов'язані з [4, 5]: безперервністю бізнесу хмарних провайдерів, внутрішнім характером хмарних бізнес-моделей, ерозією контролю і звітності, потенціалом онлайн-аутсорсінга бізнес-процесів, внутрішніми загрозами, втратою управління, несанкціонованим фізичним доступом до мережевої інфраструктури та проблемами захисту приватного життя.

Для протидії цьому Національний інститут стандартів і технологій США (NIST), Генеральна адміністрація з обслуговування (GSA), Cloud Alliance Security (CSA), Федеральна рада СІО та Європейське агентство мережевої та інформаційної безпеки (ENISA) запропонували стандарти для зовнішнього аудиту «хмарних» провайдерів, але вони значно розрізняються між собою [5].

Формулювання цілей статті. Аналіз технологій та бізнес-аналіз відіграють важливу роль у виборі та впровадженні інформаційно-комунікаційних технологій. Мета статті полягає в тому, щоб провести мікроекономічний парадигми хмарних обчислень та встановити, які особливості парадигми хмарних обчислень можуть вплинути на економічний стан підприємств та організацій України.

Основний матеріал дослідження

Мікроекономічний аналіз часто починається з аналізу попиту та пропозиції. Наприклад, обчислювальні архітектури можуть здійснити істотний вплив на зниження граничної ціни за одиницю технології, яка буде впливати на ресурси і ціни. У свою чергу, хмарні технології можуть знизити рівноважні ціни на товари і послуги для споживачів та сфери бізнесу. Аналіз хмарних технологій базується на економічних чинниках, комерціалізації і низькому рівні витрат на впровадження хмарних обчислень, що не завжди враховує всі задачі бізнесу. Зсув кривої попиту може забезпечити економічний прибуток протягом короткострокового періоду, але в залежності від еластичності прибуток може так і не стати стійким.

Однією з основних переваг парадигми хмарних обчислень є швидке надання додаткових ресурсів для обробки і зберігання даних в межах вирішення задачі. Технічно, ця різниця не має значення для малих і середніх підприємств, для виконання таких завдань як, наприклад, підтримка веб-сайту або веб-додатку. Проте, коли масштаб вимог змінюється і збільшується робоче навантаження, динамічне управління стає надзвичайно важливим для великих підприємств.

Слід також взяти до уваги, що архітектура публічної хмари далеко не завжди залишається економічно ефективною при різних розмірах кластерів і частих змінах робочих навантажень. Кількість транзакцій

великих компаній часто перевищують обсяг транзакцій провідних хмарних провайдерів. Тобто, переваги хмарних сервісів не є безперервною функцією.

Мікроекономічний аналіз парадигми «хмарних обчислень» потребує аналізу наступних питань:

- Конвертація капітальних витрат на оперативні витрати.
- Економія масштабу для малих та середніх підприємств.
- Оперативна економія за рахунок балансування різних моделей використання програмних додатків.
- Зниження суми комунальних витрат на електроенергію та фізичного розміру приміщень центру обробки даних.
- Консолідація і спільне використання ресурсів для обробки і зберігання даних.
- Матеріальні та нематеріальні витрати.

Конвертація капітальних витрат на оперативні витрати. В сфері інформаційних технологій попередні витрати часто оцінюють з використанням капітальних бюджетних моделей, наприклад, моделі чистої приведеної вартості. Чиста поточна вартість проекту (NPV) — визначається як сума приведених вартостей витрат та доходів, пов'язаних з проектом протягом усього часу тривання. Хмарна архітектура надає можливість конвертувати фіксовані капітальні витрати у періодичні, оперативні або змішані витрати. Моделі оцінки витрат для хмари слід розглядати, як модель довгострокової аренди (лізінгу), при цьому включаючи диференціальне фінансування, податкові наслідки, нематеріальні та інші економічні витрати. Одночасно хмарні сервіси здатні знизити як капітальні, так і операційні витрати в сферах (див. табл. 1).

Економія масштабу для малих та середніх підприємств. Зниження витрат на одиницю продукції при збільшенні виробництва називається відповідно,

економією масштабу. Хмарні обчислення поєднують в собі кращі економічні властивості використання мейнфреймів і моделі «клієнт-сервер». Використання мейнфреймів характеризується значною економією за рахунок масштабу в зв'язку з високими авансовими витратами на мейнфрейми і через необхідність винаймати персонал для управління складними системами. Тільки великі централізовані ІТ-компанії, такі, як хмарні провайдери, мають ресурси і сукупний попит, щоб виправдати такі інвестиції. Оператори великих хмарних центрів обробки даних (ЦОД) можуть отримати знижки на закупки апаратного забезпечення в розмірі до 30%. Це забезпечується за рахунок стандартизації, завдяки обмеженій кількості апаратних і програмних архітектур. За допомогою хмар, гомогенність інфраструктури дозволяє отримати економію від масштабу.

Оперативна економія за рахунок балансування різних моделей використання програмних додатків. За рахунок більш оперативного надання сервісів прискорюється впровадження та розгортання додатків (SaaS), їх розробка і тестування. Швидкість допомагає знизити витрати на підключення нових користувачів (масштабування) і на новий функціонал, впроваджуючи технічні інновації швидше за традиційні ІТ-служби.

Зниження суми комунальних витрат на електроенергію та фізичного розміру приміщень центру обробки даних. Можливість знизити вимоги до приміщень центрів обробки даних можуть дати значну вигоду як для приватних, так і для державних хмарних провайдерів. Потенціал зниження вимог до площини центру обробки даних, однак, може бути обмеженим для приватних хмарних архітектур. Вимоги до структури та безпеки можуть завадити повторному використанню вільних приміщень ЦОД для альтернативних функцій. Виходом може стати здача в оренду

Таблиця 1

Оцінка скорочення витрат від хмарних сервісів

Витрати	IaaS	PaaS	SaaS	Тип витрат
Витрати на системних адміністраторів та керівництво ними	Вартість забезпечення сервера * кількість серверів, що передаються провайдеру + частина часу керівництва (відносно кількості серверів)	Вартість обслуговування сервера додатків * кількість серверів, що передаються провайдеру + вартість адміністрування БД + частина часу керівництва (відносно кількості серверів)	Вартість адміністрування серверів, що передаються + вартість адміністрування БД + вартість адміністрування додатків + частина часу керівництва	Регулярні
Підтримка користувачів та обладнання				Регулярні
Супроводження (апгрейд, патчі)				Періодичні
Ліцензії на ПЗ та витрати на підтримку		Вартість ліцензій на ПЗ і на підтримку (25–30% від вартості ліцензій)	Вартість ліцензій на ПЗ і на підтримку (25–30% від вартості ліцензій)	Регулярні
Хостинг	Витрати на збереження серверів та обладнання	Витрати на збереження серверів та обладнання	Витрати на збереження серверів та обладнання	Регулярні

або консолідація простору центру обробки даних з іншими компаніями, які працюють в сфері ІКТ.

Консолідація і спільне використання ресурсів для обробки і зберігання даних. «Multitenant» (мульти-рендні) програмні додатки можуть надати більшу економію за рахунок агрегації даних і використання інтелектуального аналізу даних. Замість того щоб зберігати транзакції і дані в декількох різних сховищах даних, які використовують різні схеми та моделі баз даних, в хмарі всі дані для всіх користувачів зберігаються за однією схемою бази даних. Переваги «multitenant» додатків і проміжного програмного забезпечення (middleware) може бути обмежені наявністю і додатковою вартістю ліцензій, збільшенням кількості вразливостей ПЗ і загроз безпеки та складністю налаштування і обслуговування кожного орендаря метаданих. Крім того, «multitenant» додатки і проміжне програмне забезпечення (middleware) можуть також збільшити складність і ризик невдалого оновлення ПЗ, призвести до більш тривалих простоїв, а також ускладнити координацію навчання користувачів між кількома орендарями.

Матеріальні та нематеріальні витрати. До таких питань відносяться питання надійності, безпеки та задоволення вимог співробітників компаній. Хмарні провайдери мають в своєму розпорядженні додаткові ресурси, які можуть бути ефективно використані для забезпечення надійності їх роботи. Хмарні провайдери можуть запропонувати потужні механізми забезпечення безпеки (див. табл. 2).

Витрати на оплату праці працівників при переході на «хмарну архітектуру» можуть дещо зменшитися, але вони повинні бути ретельно проаналізовані, щоб визначити, чи є ці витрати диференційованими. Мікроекономічні моделі управління ресурсами, зокрема, теорія граничної продуктивності та попиту на ресурси стверджують, що відносно поєднання капіталу і робочої сили буде оптимальним, якщо відношення гра-

ничного фізичний продукту капіталу (MPPC) щодо граничних витрат ресурсів капіталу (MRCC) дорівнює граничному фізичному продукту праці (MPPL) в порівнянні з його граничними витратами ресурсів робочої сили (MRCL). З мікроекономічної точки зору скорочення персоналу і витрат на нього є позитивним ефектом. Таким чином, важливо правильно визначити чисту економію праці, яка з'являється завдяки мікроекономічним перевагам парадигми хмарних обчислень.

Висновки

За допомогою методів мікроекономічного аналізу автором проаналізовано витрати і переваги, фактори чутливості (ціна, дохід і заміщення) парадигми хмарних обчислень та її впливу на економічний стан середніх та малих підприємств. Аналіз переваг хмарних технологій показує помилковість ствердження того, що хмари забезпечать економію витрат на ІТ. Така економія є можливою, але вона не є обов'язковим атрибутом хмарних технологій. Впровадження хмарної технології у багатьох випадках вимагає значних інвестицій. Аналіз показує, що основний вигравш від хмарних технологій полягає в можливості більш ефективно розподіляти ресурси. Іншими словами, головним стимулом до впровадження хмарних обчислень має бути не економія грошових коштів, а можливість швидкої адаптації і динамічної масштабованості, що дозволить підвищити швидкість впровадження нових сервісів, та розвиток інноваційних технологій.

Дослідження хмарних сервісів та парадигми хмарних обчислень як економічних явищ є важливим не тільки тому, що вони являють собою потужний ресурс підвищення ефективності роботи окремо взятих підприємств і компаній, а також і з причин, що їх виникнення стало важливим індикатором розвитку інформаційного суспільства. По ньому ми можемо судити про фундаментальні тенденції майбутніх зрушень на макроекономічному рівні.

Таблиця 2

Оцінка переваг «хмарних» сервісів (матеріальні, нематеріальні переваги)

Переваги	IaaS	PaaS	SaaS	Тип витрат
Швидкість (за рахунок скорочення часу впровадження і розробки)	Витрати на введення в експлуатацію обладнання для розробки та тестування	Витрати на введення в експлуатацію середовища розробки та тестування	Витрати на впровадження та розгортання додатків	Періодичні
Продуктивність роботи користувачів	Скорочення часу обробки інцидентів та змін	Скорочення часу обробки інцидентів та змін	Скорочення часу обробки інцидентів та змін	Регулярні
Надійність (за рахунок скорочення часу обробки інцидентів)	Скорочення періоду непрацездатності обладнання, вартості простою обладнання	Скорочення періоду непрацездатності платформи, вартості простою платформи	Скорочення періоду непрацездатності ІС, вартості простою ІС	Регулярні
Покращення безпеки	Витрати на забезпечення безпеки власних сервісів	Витрати на забезпечення безпеки платформи	Витрати на забезпечення безпеки ІС	Регулярні

Література

1. Symantec: Protecting a Cloudier Future. Market Report. November 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.symantec.com/content/en/us/enterprise/white_papers/esg-protecting-a-cloudier-future.en-us.pdf;
2. Harms, R. & Yamartino «The Economics of a Cloud». (2012). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.microsoft.com/en-us/news/presskits/cloud/docs/the-economics-of-the-cloud.pdf>
3. Greenberg, A., Hamilton, J., Maltz, D., Patel, Parveen. «The Cost of a Cloud: Research Problems in Data Center Networks». (2009). ACM SIGCOMM Computer Communication Review, 68(1).
4. Johnson, D. «Cloud Computing – The Oath to Increased Efficiencies and Cost Savings for Government Agencies». (2013). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cristie.co.uk/media/2136/wpcloud_computing_increased_perfromance.pdf
5. Скарлетт К. «Облачные стандарты: средства взаимодействия приложений в облаке» (2016) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ibm.com/developerworks/ru/library/cl-tools-to-ensure-cloud-application-interoperability/index.html>

References

1. Symantec: Protecting a Cloudier Future. Market Report. November 2012. [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://www.symantec.com/content/en/us/enterprise/white_papers/esg-protecting-a-cloudier-future.en-us.pdf;
2. Harms, R. & Yamartino «The Economics of a Cloud». (2012). [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.microsoft.com/en-us/news/presskits/cloud/docs/the-economics-of-the-cloud.pdf>
3. Greenberg, A., Hamilton, J., Maltz, D., Patel, Parveen. «The Cost of a Cloud: Research Problems in Data Center Networks». (2009). ACM SIGCOMM Computer Communication Review, 68(1).
4. Johnson, D. «Cloud Computing – The Oath to Increased Efficiencies and Cost Savings for Government Agencies». (2013). [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: 5. http://www.cristie.co.uk/media/2136/wpcloud_computing_increased_perfromance.pdf
5. Skarlett K. «Oblachnyie standartyi: sredstva vzaimodeystviya prilozheniy v oblake» (2016) [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <https://www.ibm.com/developerworks/ru/library/cl-tools-to-ensure-cloud-application-interoperability/index.html>

Черепанич Софія Мар'янівна

аспірант

Львівського національного університету імені Івана Франка

Черепанич Софія Марьяновна

аспирант

Львовского национального университета имени Ивана Франка

Cherepanych Sofia

graduate student of the

Ivan Franko National University of Lviv

СТРАХУВАННЯ ЕКСПОРТНИХ КРЕДИТІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

СТРАХОВАНИЕ ЭКСПОРТНЫХ КРЕДИТОВ ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

INSURANCE OF EXPORT CREDITS IN FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY

Анотація. Розкрито необхідність страхування експортних кредитів у зовнішньоекономічній діяльності. Обґрунтовано види гарантій від страхування зовнішньоекономічного контракту. Розкрито процес страхування експортера. Обґрунтовано вигоди для експортера при страхуванні експортних кредитів. Доведено, що страхування експортних кредитів збільшує експортні можливості у кілька разів. Виявлено, що страхування експортних кредитів розвивається за двома напрямками: збільшення розміру страхового покриття, яке становить та розширення переліку видів страхування. Висвітлено вигоди експортера при страхуванні експортних кредитів, серед яких допомога фахівців; спостереження за фінансовим станом іноземних клієнтів та збільшення їх кількості; зростання обсягів експорту; підвищення рівня конкурентоспроможності, а відповідно і зростання прибутковості. Запропоновано створення цілісної системи страхування експорту, що дозволить зменшити ризики вітчизняних експортних установ.

Ключові слова: експортні установи, страхування, зовнішньоекономічний контракт, страхування експортних кредитів, ризики.

Аннотация. Раскрыта необходимость страхования экспортных кредитов во внешнеэкономической деятельности. Обоснованно виды гарантий от страхования внешнеэкономического контракта. Раскрыто процесс страхования экспортера. Обоснованно выгоды для экспортера при страховании экспортных кредитов. Доказано, что страхование экспортных кредитов увеличивает экспортные возможности в несколько раз. Вывявлено, что страхование экспортных кредитов развивается по двум направлениям: увеличение размера страхового покрытия, которое составляет и расширение перечня видов страхования. Освещены выгоды экспортера при страховании экспортных кредитов, среди которых помощь специалистов; наблюдение за финансовым состоянием иностранных клиентов и увеличение их количества; рост объемов экспорта; повышение уровня конкурентоспособности, а соответственно и рост доходности. Предложено создание целостной системы страхования экспорта, что позволит уменьшить риски отечественных экспортных учреждений.

Ключевые слова: экспортные учреждения, страхование, внешнеэкономический контракт, страхование экспортных кредитов, риски.

Summary. The article argues necessity of insurance of export credits in foreign economic activity and kinds of guaranties from insurance of a foreign economic contract. The research describes process of insurance of exporters and argues benefits from insurance of export credits for exporters. It is confirmed that insurance of export credits extends export opportunities several times. It was found that export credit insurance is developing in two directions: increasing the size of insurance coverage, which is also an extension of the list of types of insurance. The benefits of the exporter in insurance of export credits are highlighted, including the help of specialists; observing the financial status of foreign clients and increasing their number; growth of

export volumes; raising the level of competitiveness, and thus increasing profitability. The work proposes to develop a complete system of export insurance, supplying reduction of risks for domestic export institutions.

Key words: *export institutions, insurance, foreign economic contract, insurance of export credits, risks.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах посилення міжнародної конкуренції страхування та гарантування експорту, як показує закордонна практика, служать ефективним засобом стимулювання вивезення продукції широкого кола галузей і промисловості, сільського господарства, а також послуг.

Страхування експортних кредитів — особлива різновид страхування кредитів, умови якого передбачають надання страхового забезпечення від ризиків, які несуть учасники зовнішньоекономічної діяльності. Його об'єктом є майнові інтереси експортерів товарів та послуг, пов'язані з можливим неповерненням імпортерами своєї заборгованість за певних обставин, обумовлених договором.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку та удосконалення експортного кредитування набувають особливого значення для зовнішньоекономічної діяльності. Дане питання у своїх працях порушували відомі вчені: В. Д. Базилевич [1], Т. А. Говорушко [4], В. М. Стецюк [4], О. Ю. Толстенко [4], Ю. Н. Воробйов [2], Є. І. Воробйова [2], В. В. Ворошило [2], Р. Т. Юлдашев [10] та ряд ін. Разом з тим не достатньо висвітлені питання страхування експортного кредитування та його необхідності для підприємств, зменшення ризиків для українських компаній при виході на зовнішні ринки.

Постановка завдання. Основною метою написання статті є обґрунтування страхування експортних кредитів у зовнішньоекономічної діяльності країни.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Страхування експортних кредитів у сучасному розумінні є одним з наймолодших напрямків страхової діяльності. Як окремий напрямок страхового бізнесу воно почало формуватися тільки з середини ХХ століття [6].

На сьогодні страхування експортних кредитів розвивається головним чином за двома напрямками:

- 1) збільшення розміру страхового покриття, яке становить, як правило 80–90% можливих збитків страховальника, але в ряді випадків може досягати і 100%;
- 2) розширення переліку страхових ризиків і впровадження нових видів страхування.

Більшість операцій зі страхування іноземних кредитів забезпечується на основі програм, що реалізуються за підтримки держави, але деякі схеми страхування передбачають проведення операцій страхування на основі спільної участі в них держави і приватних страховиків

Страхування експортних кредитів набуло широкого розвитку в зв'язку з ростом зовнішньоторговельного обороту, зі збільшенням ризику, якому піддаються підприємства при здійсненні експортних операцій, при наданні кредитів іноземним покупцям. Страховий захист істотно знижує кредитні ризики, забезпечуючи банкам гарантію повернення виданих кредитів.

Страхування експортного кредиту має на меті захист експортера від надзвичайного фінансового і комерційного ризиків, що виникають в стійких економічних умовах, які не можуть бути передбачені, незважаючи на зусилля експортера, тобто страхується лише надзвичайний ризик, який може виникнути стихійно. При цьому страхування кредиту повинне передувати появі конкретного ризику, тобто договір страхування укладається або до, або в момент підписання контракту. Страховик досліджує умови і визначає норму, перевищення якої він буде страхувати. Страхування комерційних кредитів збільшує експортні можливості підприємств і є економічним способом забезпечення надійності зовнішньоторговельних операцій.

Незважаючи на відмінності в організації та техніці страхування міжнародного кредиту (розмір і практика нарахування премії, термін і обсяг гарантії і т. д.), загальна риса для всіх розвинених країн — посилення зв'язку між кредитуванням і страхуванням експорту. Зазвичай надання кредиту експортера або імпортера передбачає наявність поліса експортного страхування. Страхування впливає на умови і терміни кредиту, є джерелом кредитних пільг для експортера. Кредити, повернення яких гарантується страховою компанією, надаються на більш тривалий період і більш пільгових умовах, що дає експортеру конкурентні переваги.

Відмітимо, що список застрахованих ризиків налічує сотні найменувань (у Великобританії — близько 300). На частку країн, що розвиваються припадає лівова частка урядових гарантій. В Україні така ж практика є відсутньою.

З поширенням страхування на всі елементи зовнішньоторговельного контракту, опосередкованого кредитом, з'явилися нові види гарантій, серед яких:

- страхування кредитів на період виробництва експортних товарів;
- гарантія експорту на новий ринок — держава бере на себе витрати по дослідженню ринку, рекламі та ін.;
- гарантія повернення наданих коштів, якщо банки відмовилися надати кредит під товарні запаси за кордоном;

– кредитування іноземного покупця за рахунок Агентства експортних кредитів з використанням операції «своп» і т.д.

Характерною рисою сучасного страхування експортних кредитів є розширення його функцій, яке проявляється в тому, що видача гарантій по кредитах безпосередньо банкам, що фінансують експорт, стала неодмінною умовою отримання банківського кредиту і важливою умовою при укладанні експортного контракту

Для більш детального вивчення проблеми розкриємо один із процесів страхування експортера (рис. 1).

Однак банк може зажадати відповідних зобов'язань від експортера. Якщо експортер не виконає умови угоди, страховик буде нести додаткові витрати по заміні договору. Якщо отримувач не задоволений діями експортера, прийняття зобов'язань страховиком може бути необхідним.

Таким чином, об'єктом страхування, в тому числі державного, є кредити експортера, імпортера, банківські зовнішньоторговельні кредити і гарантії по виконанню контрактних зобов'язань, валютні ризики, інфляційне знецінення валюти кредиту. Страхові компанії, що здійснюють гарантування міжнародного кредиту, готують документацію, ведуть розрахунок страхових премій, виявляють розмір збитку, тобто проводять всі технічні операції. Ці страхові компанії спираються на банки даних про більшість експортерів та імпортерів всього світу, їх фінансове становище та платоспроможність. Однак рішення про видання гарантій приймають комісії, які тісно співпрацюють з банками або взагалі є їх структурою.

Відмітимо, що страхування експортних кредитів відноситься до галузі страхування підприємницьких ризиків. Підприємницький ризик – ризик неотримання підприємцем очікуваних доходів і ризик збитків від підприємницької діяльності через порушення зобов'язань контрагентами підприємця або зміни умов цій діяльності по незалежних від підприємця обставинам.

Загалом, страхування експортних кредитів використовується як один з інструментів зовнішньоторговельної політики, яка дає можливість регулювати обсяги і географію експортного кредитування. Наприклад, страхування експортного кредитування в країнах-членах ЄС, забезпечує в середньому до 3% обсягу щорічного експорту, з яких державна підтримка становить близько 30%. Така підтримка дає можливість експортерам із зазначених країн здійснювати і збільшувати постачання товарів та послуг на нові ринки, навіть врахуванням можливого політичного ризику.

Страхування експортних кредитів включає страхування комерційних кредитів, що надається поставальником покупцю, банківську позику поставальника або покупця, зобов'язання за кредитом, довгострокові інвестиції, а також ряд специфічних видів страхування: валютні ризики, від інфляції, витрати щодо вступу експортера на новому ринку і т.п. [8]. Всього при страхуванні експортних кредитів налічується до 50 окремих ризиків, що групуються як за економічним (банкрутство приватного покупця, відмова від платежу або прийняття товару, несплата боргу в обумовлений термін і т.д.) Так і за політичною ознакою (війна, революція, заборона на

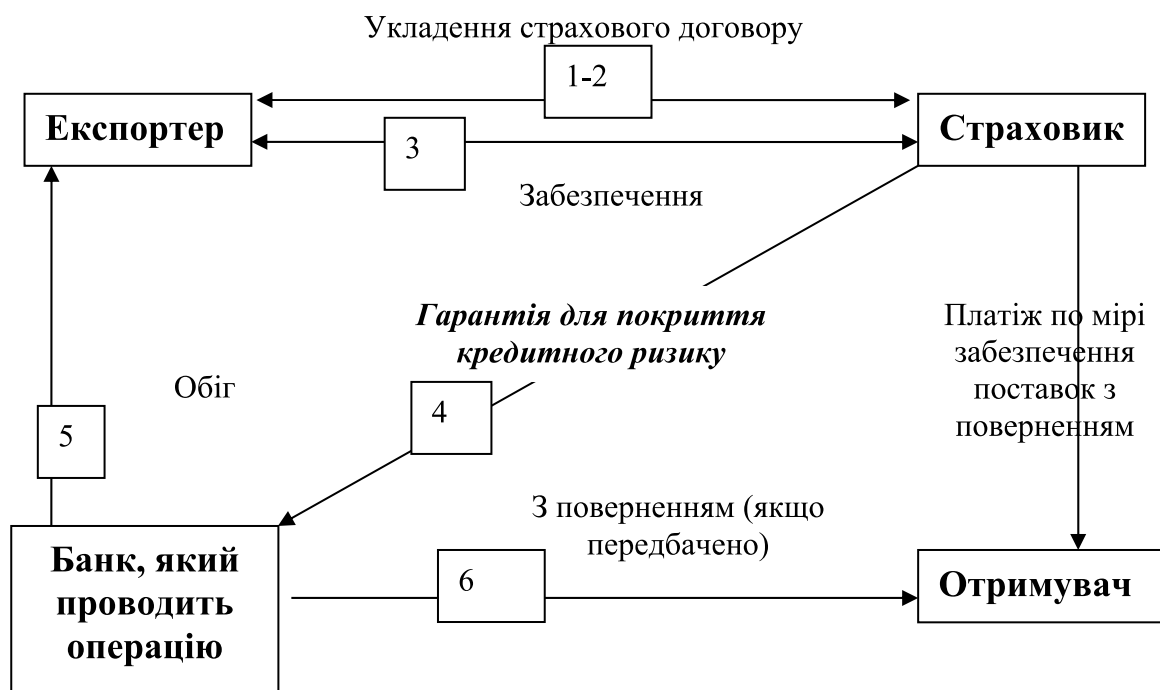

Рис. 1. Можливий варіант страхування експортера за рахунок експортних кредитів

платежі за кордон, консолідація боргів, націоналізація, конфіскація, введення ембарго, неплатежі покупця, яке є державною організацією, скасування імпоротної ліцензії і т.д.).

До підписання зовнішньоторговельного контракту, за запитом експортера, страхова компанія ретельно перевіряє платоспроможність потенційного покупця і встановлює кредитний ліміт — максимальну суму допустимої поточної заборгованості іноземного покупця і максимальний період допустимої розстрочки платежу, при перевищенні яких вступає в силу страховий захист.

При страхуванні експортних кредитів експортер отримує такі вигоди:

- допомогу фахівців з оцінки надійності потенційних партнерів при виході на нові ринки;
- постійне спостереження за фінансовим станом іноземних клієнтів і своєчасне інформування про їх фінансовий стан;
- можливість збільшувати число клієнтів і обсяг продажів;
- можливість підвищувати конкурентоспроможність за рахунок застосування більш гнучких форм оплати (розстрочка платежу);
- можливість експортувати безпосередньо кінцевим споживачам, минаючи надійних оптовиків-посередників, що збільшує прибутковність операції.

У страхуванні експортних кредитів крім підприємств-експортерів можуть бути зацікавлені також і банки. При страхуванні експортних кредитів ризики по невиконанню платіжних зобов'язань з боку іноземних контрагентів бере на себе страхова компанія, що впливає на умови надання банківського кредиту. Страховий поліс, виданий солідної страховою компанією, може служити надійним забезпеченням післяпродажного кредитування підприємства-експортера. При до відправному кредитуванні страховий поліс також може служити додатковим забезпеченням при видачі кредиту [10].

Отже, страхування експортних кредитів збільшує експортні можливості підприємств у кілька разів. При цьому страхування є дуже економічним способом забезпечення надійності зовнішньоторговельних операцій.

У деяких європейських країнах функції страхування експорту покладено на приватні страхові компанії, які здійснюють ці операції за рахунок наданих державою коштів. Так, у ФРН страхуванням експортних кредитів займаються страхова компанія Гермес (Hermes Kreditversicherung AG), яка заснована у 1917 р.; у Франції — КОФАСЕ (Compagnie Francaise d'Assurance наліти Le Commerce Екстеріур) — акціонерне товариство, засноване в 1945р., яке контролюється державою; в Великобританії — Департамент гарантії експортних кредитів (Export Credits відділ гарантії), який є спеціальним урядовим органом, який підпорядковується міністерству

торгівлі; в Італії — підрозділом страхування експортних кредитів (САЧЕ) державного страхового концерну ІН.

Офіційна підтримка експортних кредитів та контрактів у формі страхування та гарантії здійснюється в Польщі компанією Export Credit Insurance Corporation S. A. (KUKA S.A.), яка керує системою страхування та надає експортні гарантії Державним казначейством. Нагляд за цією діяльністю здійснює Міністерство Розвитку.

Для того, що підвищити рівень експортного кредитування доцільно чітко розуміти поняття ризику, тобто можливість настання майбутніх подій та рівень втрат. При цьому скорочення або повна ліквідація ризиків повинна включати наступні дії:

- запобіжний захід;
 - попередні дії щодо зменшення ризику;
 - компенсація — покриття операцій, наприклад, на валютному ринку,
 - зменшення втрат після виникнення випадкової події.
- У зв'язку з цим в Україні виникає потреба у створенні цілісної системи страхування експорту, яка може сприяти:
- забезпеченню стабільності експорту в формі товарного кредитування, перш за все високотехнологічних товарів, українських виробників на основі їх захисту від ризику неплатежів, а також поліпшення доступу до оборотного капіталу і здешевлення кредитних ресурсів;
 - освоєння нових ринків і просування на ці ринки українських товарів і послуг;
 - забезпечення стабільності банківської системи України шляхом захисту українських банків і їх вкладників від ризику фінансових втрат;
 - підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках і, зокрема, в міжнародних тендерах;
 - інтеграції України в світову систему кредитно-інформаційного обміну і світовий поділ праці і ринків продукції з високою доданою вартістю;
 - використання механізму, який забезпечує державну підтримку експорту при одночасному захисті гарантійних коштів держбюджету.

Створення системи страхування експортних кредитів дозволить зменшити ризики вітчизняних кредитних установ і відповідно значно здешевити довгострокові кредити. За інформацією Національного банку України українські банки вже сьогодні мають надлишкові кредитні ресурси (3 понад млрд. Євро) які не надаються вітчизняним підприємствам через відсутність державної системи страхування політичних і довгострокових комерційних ризиків.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямку. В сучасних умовах важливим є забезпечення гарантії для експортера, зменшення фі-

нансового і комерційного ризиків при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Страхування комерційних кредитів є економічним способом забезпечення надійності зовнішньоторговельних операцій та збільшує експортні можливості підприємств.

Україна на відміну від всіх головних торгових конкурентів (країни ЄС, Центральної та Східної Європи) не має власної системи страхування та гарантування експортних кредитів і, таким чином, не може стимулювати експорт продукції і послуг на умовах відстрочки платежів. Це робить продукцію вітчизняного виробництва неконкурентоспроможною на світових ринках

і в міжнародних тендерах і не дає можливості банкам і підприємствам експортувати українську продукцію з відстрочкою оплати шляхом товарного кредитування.

В процесі дослідження системи страхування експортних кредитів доцільно створити цілісну систему, яка б сприяла забезпеченню стабільності експортної діяльності, вихід на нові ринки продукції, підвищенню конкурентоспроможності, інтеграції у світову систему кредитно-інформаційного обміну.

Перспективами подальших досліджень вважаємо необхідність дослідження та розробку програми ефективного державного страхування експортних кредитів.

Література

1. Базилевич В. Д. Страхування: Підручник / За ред. В. Д. Базилевича. — К.: Знання, 2008. — 1019 с.
2. Воробйов Ю. Н. Страхування в Україні: тенденції й особистості розвитку / Ю. Н. Воробйов, Є. І. Воробйова, В. В. Вошило // Экономика и управление. — 2006. — № 2–3. — С. 20–25.
3. Гаврилов А. М. Страхование экспорта как неотъемлемая часть системы поддержки внешней торговли [Электронный ресурс] / Гаврилов А. М. — Режим доступа: <https://cyberleninka.ru>
4. Говорущко Т. А. Управління фінансовою діяльністю страхової компанії з метою забезпечення її ефективного розвитку: [монографія] / Т. А. Говорущко, В. М. Стецюк, О. Ю. Толстенко. — К.: ЦУЛ, 2013. — 166 с.
5. Проект Закону України «Про експортне страхування та кредитування», від 11.08.2008. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.mdoffice.com.ua/pls/MDOOffice/all_news.printews
6. Проект Закону України «Про систему державної підтримки експорту товарів (робіт, послуг) українського походження», від 03.03.2009. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://gsk2.rada.gov.ua/pls/zwsb>
7. Скок П. О. Експортно-кредитні агентства в системі фінансових механізмів торговельної політики держави [Електронний ресурс] / Скок П. О. // Науковий вісник Херсонського державного університету. — С. 173-176. — Режим доступу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_21/2/44.pdf.
8. Страхование экспортного кредита / Руководство по кредитному менеджменту = Credit Management Handbook / Под ред. Б. Эдвардса. — 3-е изд. — М.: Инфра-М, 1996.
9. Тимофієва Г. С. Страхування експортних кредитів як один з пріоритетних напрямків підтримки зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств [Електронний ресурс] / Тимофієва Г. С., Прокопук Л. М. — Режим доступу: [file:///D:/Desktop/inek_2013_8_18%20\(1\).pdf](file:///D:/Desktop/inek_2013_8_18%20(1).pdf).
10. Юлдашев Р. Т. Страхование экспортных кредитов / Страховой бизнес: Словарь-справочник. — М.: Анкил, 2005. — С. 610. — 832 с.
11. Tatulińska I. Ubezpieczenia gwarantowane przez Skarb Państwa — narzędziem proeksportowej polityki rządu / Izabela Tatulińska // https://rf.gov.pl/publikacje/artykuly-pracownikow-i-wspolpracownikow/Izabela_Tatulinska_Ubezpieczenia_gwarantowane_przez_Skarb_Panstwa_narzedziem_proeksportowej_polityki_rzadu__137.

References

1. Bazylevych V. D. Strakhuvannja: Pidručnyk / Za red. V. D. Bazylevycha. — K.: Znannja, 2008. — 1019 s.
2. Vorobjov Ju. N. Strakhuvannja v Ukrajinі: tendenciji j osobystosti rozvytku / Ju. N. Vorobjov, Je. I. Vorobjova, V. V. Voroshylo // Ekonomyka y upravlenye. — 2006. — # 2–3. — S. 20–25.
3. Ghavrylov A. M. Strakhovanye eksporta kak неотъемлемая часть системы podderzhky vneshnej torghovky [Электронный resurs] / Ghavrylov A. M. — Rezhym dostupa: <https://cyberleninka.ru>
4. Ghovorushko T. A. Upravlinnja finansovoju dijalnistju strakhovoji kompaniji z metoju zabezpečennja jiji efektyvnogo rozvytku: [monoghrafija] / T. A. Ghovorushko, V. M. Stecjuk, O. Ju. Tolstenko. — K.: CUL, 2013. — 166 s.
5. Proekt Zakonu Ukrajinu «Pro eksportne strakhuvannja ta kredytuvannja», vid 11.08.2008. [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: http://www.mdoffice.com.ua/pls/MDOOffice/all_news.printews
6. Proekt Zakonu Ukrajinu «Pro systemu derzhavnoji pidtrymky eksportu tovariv (robit, posluh) ukrajinskogho pokhodzhenja», vid 03.03.2009. [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: <http://gsk2.rada.gov.ua/pls/zwsb>

7. Skok P.O. Eksportno-kredytni aghentstva v systemi finansovykh mekhanizmiv torghoveljnoji polityky derzhavy [Elektronnyj resurs] / Skok P.O Naukovyj visnyk Khersonsjkogho derzhavnogho universytetu. – S. 173.-176. – Rezhym dostupu: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_21/2/44.pdf.

8. Strakhovanye eksportnogho kredyta / Rukovodstvo po kredytnomu menedzhmentu = Credit Management Handbook/ Pod red. B. Эдвардса. – 3-e yzd. – M.: Ynfra-M, 1996.

9. Tymofijeva Gh.S. Strakhuvannja eksportnykh kredytiv jak odyz z priorytetnykh naprjamkiv pidtrymky zovnishnjoeconomichnoji dijalnosti aghrarnykh pidpryjemstv [Elektronnyj resurs] / Tymofijeva Gh.S., Prokopuk L.M. – Rezhym dostupu: [file:///D:/Desktop/inek_2013_8_18%20\(1\).pdf](file:///D:/Desktop/inek_2013_8_18%20(1).pdf).

10. Juldashev R. T. Strakhovanye eksportnykh kredytov // Strakhovoj byznes: Slovarj-spravochnyk. – M.: Ankyl, 2005. – S. 610. – 832 s.

11. Tatulińska I. Ubezpieczenia gwarantowane przez Skarb Państwa – narzędziem proeksportowej polityki rządu / Izabela Tatulińska // https://rf.gov.pl/publikacje/artykuly-pracownikow-i-wspolpracownikow/Izabela_Tatulinska_Ubezpieczenia_gwarantowane_przez_Skarb_Panstwa__narzedziem_proeksportowej_polityki_rzadu__137.

НАУКОВЕ ФАХОВЕ ВИДАННЯ

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «ІНТЕРНАУКА».
Серія: «Економічні науки»

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL «INTERNAUKA».
Series: «Economic sciences»

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ «ИНТЕРНАУКА».
Серия: «Экономические науки»

№ 6(6)

Головний редактор — *Камінська Т.Г.*

Київ 2017

Видано у авторській редакції

Адреса редакції: Україна, м. Київ, вул. Ломоносова, буд. 18
Контактний телефон: +38(044) 222 58 89
Контактний телефон: +38(067) 401 84 35
E-mail: editor@inter-nauka.com

Підписано у друк 09.11.2017. Формат 60×84/8
Папір офсетний. Гарнітура PetersburgС. Друк офсетний.
Умовно-друкованих аркушів 9.53. Тираж 100. Заказ № 217.
Ціна договірна. Надруковано з готового оригінал-макета.

Надруковано у видавництві
ТОВ «Центр учбової літератури»
вул. Лаврська, 20 м. Київ

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 2458 від 30.03.2006 р.